

HINCARI

LAUDUNENSIS EPISCOPI

OPUSCULA ET EPISTOLÆ.

I.

EPISTOLA HINCARI LAUDUNENSIS AD RHEMENSEM.

Purgat Nivinum seque ipsum in ejus negotio, et Hincmarum Rhemensem perstringit.

Reverentissimo Rhemorum archiepiscopo Hinc-
MARIO, Laudunensis Ecclesiæ minimus episcoporum
HINCARIUS, debitam in Christo devotionem.

Fateor nunquam me voluisse aut velle vobis loqui
aut scribere, quod contingat vestræ serenitati refraganda
pernicie obviare, aut fucabili decoloratione displicere,
memor Cham, Sem et Japhet, scilicet maledictionis
paternæ ac benedictionis. At modo ipsa temporis ratio
pauca de his quæ instanter scripsistis exigit respondenda.
De Nivini videlicet a parochia vestra excommunicatione
mihi intimata, sic erat de ordinabiliter accusato, et se
purgare nolente, aut non valente, nec confiteri acquiescente,
vel a scientibus convicto agendum. Sed tamen quæ aliter
audivi, scilicet quod a vestra accepto dominatione spatio,
tenoreque suscepto, nullo tamen accusante nisi vestra
probabilitate, pro æmulorum quidem suggestionem, ei
imputante, ut se ab octo ex paterna parte propinquis,
et a quatuor æque ex materna purgaret, venerit die locoque
statuto ad hæc exsequenda paratus, et nec vos ibidem
nec missum repererit vestrum; et post hoc iterum coram
vobis vestrisque, quamvis inopinante remonitus, legaliter
se ex purgare voluerit ac valuerit: sed vos illi cum sua
tertia manu quæsisse denominatim tales qui eum non
curabant, ipso resultante quod Francus esset, et ut liber
se defendere vellet et quiret, et quidem cum ita idoneis
quibus nullum posset crimen imponi; hoc refutantes
eundem excommunicaveritis, ut in parochia vestra non
amplius una consisteret nocte, obsecrantes et contestantes
nihilominus ut nihil de suo collaborato perciperet:
nullatenus credere potui, sicut non debui, quia quod
vestra dignum est auctoritate, vestram non potest latere
aut effugere sapientiam. Non enim detractoribus facile
credendum est, præsertim minime de his qui vobiscum
una in beatum Job veraciter decantant: *Causam quam
nesciebam diligentissime investigabam (Job xxix, 16)*,
ad quos benedictio perituri pervenit, qui cor viduæ
consolantur justitia velut veste amicti, in judicio etiam
diademate redimiti: qui sunt oculus cæco et pes claudus,
quos sentit pauper patres, quique conterunt molas
iniqui, et de dentibus ejus auferunt

prædam. Quod autem adjicitis vos a multis audisse
me proprietatis suæ res in pretium ab eo accipere,
et illi res ac facultates ecclesiasticas ad turpis
lucri præmium in beneficium donare, mentiri audistis;
possemque mirari talia nunc vobis tali ac tanto
dici, nisi sæpius similia vos audisse, ac falso audita
pro veris recepisse atque tenuisse scissem atque
sensissem, de quibus non est modo dicendum per
singula. Scio satis a beato papa Anacleto dici (*epist. 3*):
« Nemo invito auditori libenter refert. » Nec inde
debetis acidiari, si de his loquor quæ scitis, quia
nihil possum loqui de scripturarum tramite, saltem
si sit chreston; quod nesciatis. Nam *quæcunque
scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt (Rom. xv, 4)*.
Et quod scimus loqui licet, et ea quæ vidimus
et audivimus testari possumus, et quod nescimus
temere veridicare non licet. Unde papa Victor
inquit (*epist. 1*): « Audivimus namque apud vos
vestrosque diversa judicia fieri et incerta judicare.
Incerta, charissimi nullatenus judicimus, quoadusque
veniat Dominus, qui latentia producet in lucem, et
illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit
consilia cordium: quia quamvis vera sint, non tamen
credenda sunt, nisi quæ manifestis indiciis comprobantur,
nisi quæ manifesto judicio convincuntur, nisi quæ
judiciali ordine publicantur. » Nam nunquam
hactenus ab ineunte ætate, Deo miserante, de
ullius turpis lucri præmio accepto me reprehendistis,
aut exercuisse cognovistis, nec cognoscitis, nec Deo
protegente cognoscetis. Negotii qualitas unumquemque
aut excusat, aut, ut aiunt apostolici canones,
accusat. Adde, quod homines vestri. Eutramnus et
Humarus noverunt, quia actis retro annis idem
Nivinus quasdam suæ proprietatis res mihi gratis per
eorundem manus delegavit, quia cum meis adjacentibus,
a suis autem longe distabant, quærens a me
suffragari, quia multis indigebat. Ego tamen et eum
sponte in quibus potui caritose adjuvi, et easdem
res, sicut præcipue Eutramnus cognoscit, qui me ex
hoc postea sæpe monuit ut eas requirerem, recipere
nolui: quas etiam ipse Nivinus jam quoque, me
neque resistente, alteri dedit. Ecce quibus indiciis
declaratur falsum esse quod mihi imponitur. Ego au-

tem non revereor ullis de alicujus turpis lucri præmio notari argumentis ; nec nego in quibus debeo et possum, fraterna charitate velle ac optare indigentibus subvenire. Oportet enim episcopum in omnibus benefacere, omnesque recipere fideles. Nec recognosco me alicui parentum meorum velut sargæ dedisse beneficium, ex quo et reipublicæ probitas, et Ecclesiæ cui, licet indignus, præsideo utilitas non respondeat. Habeo quoque, nec denego, tales mihi consanguinitate conjunctos, quos si adjuvo tam in rebus acquirendis, quam et in aliis eorum necessitatibus, non Ecclesiæ infero detrimentum, imo statui ejus confero augmentum, quin et reipublicæ addo expeditibile adminiculum. Nullum tamen tam mihi secundum carnem habeo charum pro cujus turpis lucri præmio a se ab aliquo altero in acquisitione rerum mercato consentiam, quod meo non congruit proposito, aut ad dantis vel accipientis periculosum redundet dispendium ; quod ait Dominus : *Qui amat patrem aut matrem, aut fratrem, aut uxorem, aut agros plusquam me, non est me dignus* (Matth. x, 37). Gratias autem ago de eo quod testificamini, quia res ac facultates ecclesiasticas in ordinatione episcopali ad regendum et regulariter dispensandum sine pretio suscepi. Sed et quod Deo, miserante, vestris sum assecutus studiis, ingratus vobis fieri nunquam optavi, sed humillimus famulator exstitisse contendi. Prosequimini satis superque sanctarum Scripturarum auctoritati contrarium, et canonum sacrorum esse decretis adversum. Ergo, ut ratione liquet, nec in hoc probor sacris injuriam Scripturis irrogare, nec canonum sacrorum decretis obviare, a quibus apostolica duntaxat auctoritate roboratis, nunquam opto me deviare, nec etiam reor me ab eis in præterito deviasse. Annectitis quoque, si ita est, ut passim a multis et etiam publice in publicis placitis divulgatur, quantum periculum ac detrimentum inde incurratur, quantamque vituperationem sacerdotali ministerio ingeram, si sanum sapio intelligere me. Istud mihi mirum est, quod passim a multis et etiam publice in publicis placitis illud divulgatur, quod nec occulte a me cogitatur. Utrum vero alicui ex his placitis fecissent a vobis pro hoc petitionem negotio miror, inculcante beato papa Callisto (Epist. 1) : « Nullus ergo doctorem per scripta accuset, nec sine fidei et legitimo, qui etiam irreprehensibilem vitam ac conversationem ducat, accusatore respondeat. » Et papa Eleutherus testatur (Epist. unica, sub finem) : « Qui fratres accusant vel infestant, non eos diiugunt, sed magis negligunt, et peccant dicente Apostolo : *Dilectio proximi malum non operatur* (Rom. xiii, 10). Item idem : *Frater autem fratrem adjuvans exaltabitur, et allidens dissipabitur* (Prov. xviii, 10). » Et papa Felix, ex divino nos admonens oraculo, suis hæc ita prosecutus est institutis pro loco. Nam et a nostris antecessoribus atque relictis sanctis Patribus multoties inhibatum est, ne quis Domini sacerdotibus detractiones irroget, quanto magis accusationes non ex radice charitatis prolatas ?

A « Quiescite, inquit (Felix II, epist. 1), et nolite persequi eos qui Deo perfecte ministrant, quorum orationibus et terrena bella sedantur, et recedentium a Deo angelorum pelluntur incursus, quique omnes dæmones corruptores precum assiduitate confundunt. Induciæ namque non sub angusto tempore, sed sub longo spatio concedendæ sunt, ut accusati se præparare, et universos communicatores in provinciis positos convenire, et testes præparare, atque contra insidiatores se pleniter armare valeant. Judices enim et accusatores tales esse debent, qui omni careant suspitione, et ex radice charitatis suam desiderant promere sententiam. His igitur tam legaliter quam et canonice prolatis, etiam omnium Christianorum reverentiam congaudere deposcimus, spirituali intercedente dilectione, et timore Dominico, per quem humana removetur offensio, et Ecclesiarum ædificatio præponitur universis, ut magis universi ad ædificationem fratrum laborent quam ad damnationem, quoniam, inquit Dominus, *In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem* (Joan. xiii, 35). Jam enim formam dedimus, et a prædecessoribus nostris datam esse cognovimus, ut si quis se cognoverit Christianum, illud servet quod apostolis noscitur esse traditum, dicente Apostolo Paulo : *Si quis vobis annuntiaverit præter quod accepistis, anathema sit* (Gal. i, 9). Christus enim Dei Filius Dominus noster humano generi per propriam passionem salutem plenissimam condonavit, ut nos liberaret. Et si Deus in tantum nos dilexit, ut etiam proprio Filio non parceret, sed pro nobis omnibus illum traderet, ut nos liberaret : ut quid nos non diligimus, fratres, aut eos temere judicamus, cum prædictus dicat Apostolus : *Nolite judicare invicem, sed hoc judicate magis, ne ponatis offendiculum fratri vel scandalum ?* (Rom. xiv, 1.) Nam si illi qui fratres diligunt, ex Deo nati sunt, et vident Deum, quid ergo erit illis qui eos persequuntur, et eos detrahendo, machinando, accusando, infestando damnare moliantur ? Si illi filii Dei, procul dubio hi filii sunt diaboli, qui semper sicut leo rugiens circuit quærens quem devoret, ita fratres insequuntur ut perdant. Qui vero adjuvare fratres refugiunt, majus peccatorum onus acquirunt. et fraternitatis solatio rei existunt. *Væ*, inquit propheta, *qui potum dat amico suo mittens fel suum* (Habac. ii, 15). Et iterum sapientissimus Salomon ait : *Quoniam qui loquitur iniqua non potest latere, nec præteriret illum corripens iudicium. In cogitationibus ergo impii interrogatio erit : sermonum autem illius auditio ad Dominum perveniet ad correctionem iniquitatum illius : quoniam auris zeli audit omnia, et tumultus murmurationum non abscondetur* (Sap. i, 8). Hæc enim si amplecti voluissent proprio et sano sensu, ad reprobum sensum minime laborarent : sed per Dei timorem sermonum suorum præcavescentes custodiam, piam sanctorum Patrum definitionem sine quadam nocuementi præsumptione utique conservarent, quoniam dicit sacrum elo-

quum : *Consilium bonum conservabit te, et mens bona custodiet te (Prov. II, 11)*. Non enim de fontibus salutaribus spiritualiter ad acquisitionem æternæ vitæ procedunt tales accusationes et detractioes, atque ideo competenter nos B. Paulus apostolus præmonens ait, *Non debere plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem (Rom. XII, 3)*. In diffinitione pietatis perduremus. Qui enim hanc prætereunt, non tantum ipsi sunt decedentes a corroboratione sua, sed insipientiæ suæ dereliquerunt omnibus memoriam, ut in his in quibus peccaverunt minime latere potuissent. Et papa Damasus universis episcopis per Italiam constitutis scripsit (*Epist. 4*) : « Relatum est enim ad sedem apostolicam vos accusationes fratrum per scripta suscipere absque legitimo accusatore, quod deinceps in omni orbe terrarum fieri apostolica auctoritate prohibemus, et quod nuper factum est, absque ulla retardatione corrigi rogamus, nec unquam prius per scripta eorum qui accusantur causam discutere liceat, quam per querulantium institutiones vocati canonice ad synodum veniant, et præsens per præsentem agnoscat veraciter et intelligat quæ ei objiciuntur. Quod bene et per sapientiam Salomonis dicitur : *Antequam scruteris non reprehendas : intellige prius et tunc increpa ; antequam audieris, non respondeas (Eccli. XI)*. Et licet apertissima sit contrariorum reprehensio, verumtamen oportet his qui dati sunt ad eorum examinationem, ordinem servari ab his qui secundum Deum perscrutari deputati sunt : quatenus ita cum operatione cooperante inveniamus et confessorem Deum, qui dicit : *Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum (Matth. XVIII, 20)*. Nam et Dominus noster Jesus Christus Judam furem esse sciebat : sed quia non est præsentiter accusatus, ideo non est ejectus : nec vos ullo modo agere oportet quod ille noluit facere. Leges enim sæculi accusatores præsentis exigunt, et non per scripta absentes. Unde canonica Patrum constituta non semel sed sæpissime clamant nec accusationes, nec testimonia ullum per scripta posse proferre, nec de aliis negotiis quicumque testimonium dicant, nisi de his quæ sub præsentia eorum acta esse noscuntur. Similiter et qui accusare alium elegerit, præsenes per se et non per alium accuset, inscriptione videlicet præmissa ; neque ullus unquam judicetur antequam legitimos accusatores præsentis habeat, locumque defendendi accipiat ad ablucenda crimina. Curandum quoque est ne ira quemquam subripiat, faciatque citius omne quod non licet. Et papa Adrianus, longe post papam Innocentium ejus Petrique successor, cum aliis quamplurimis suis prædecessoribus ac successoribus, ut pro omnibus causa compendii unutar, ita constitutis inquit suis (*Can. 4*) : « Nullus metropolitanus episcopus, absque cæterorum omnium comprovincialium episcoporum instantia, aliquorum audiat causas, quia irritæ erunt, imo etiam causam in synodo pro facto dabit. Nec reliquorum aliquis episcoporum suorum sacerdotum causas au-

diat absque præsentia clericorum suorum, quia irrita erit sententia episcopi, nisi præsentia clericorum suorum confirmetur. » Nec oblivisci oportet quod et Damasus papa edocens testatur (*Epist. II*) : « Discutere vero episcopos, et summorum ecclesiasticorum causas negotiorum, metropolitanis una cum omnibus suis comprovincialibus, ita ut nemo ex eis desit, et omnes in singulorum concordent negotiis, licet : sed diffinire eorum atque Ecclesiarum summas querelas, vel damnare episcopos, absque hujus sanctæ sedis auctoritate minime licet, quoniam omnes appellare, si necesse fuerit, et ejus fulciri auxilio oportet. Nam ut nostis Synodum sine ejus auctoritate fieri non est ratum, nec episcopus nisi in legitima synodo, et suo tempore apostolica vocatione congregata, diffinite damnari potest ; neque ulla unquam concilia rata leguntur, quæ non sunt fulta apostolica auctoritate : « Ecce patet qui canones recipiendi, venerandi ac observandi habeantur. Hinc autem ad superiora redeamus. Quia ergo nisi nomen sciatur, consequenter cognitio rerum perit, eadem facilitate poterant a vobis falso, et sine ullo præcedente argumento, audita de me talia, vel jam nunc rejici, aut discredi quæ videbantur probari ; ut illud præcepit Sapientis : *Antequam interroges, ne vituperes quemquam (Eccli. II, 7)* ; et item : *Antequam audias, non respondeas verbum (Ibid. 8)*. Et illud : *Sepi aures tuas spinis, et noli audire linguam nequam. Et ori tuo facito ostia, et seras auribus tuis. Aurum tuum et argentum confla, et verbis tuis facito stateram, et frenos ori tuo rectos (Eccli. XXVIII, 18)*. Et illud : *Qui libenter audit verba mendacii, omnes ministros habebit impios ; portas enim mortis aures suas efficit (Prov. XXIX, 12)*. Et illud : *Susurro et bilinguis maledictus, multos enim turbabit pacem habentes (Eccli. XXVIII, 15)*. Sanum autem me sapere non jacto, cum scriptum sit : *Via stulti recta in oculis ejus (Prov. XII, 15)*. Sed de hoc me, quo a vobis tam præpropere succensor aliquod periculum aut detrimentum incurrere, ita mihi conscius non timeo ; vituperationem etiam sacerdotali ministerio de hoc ingeri nullis formido iudiciis. Sed ut de aliis, Deo miserante ac protegente, custodiar, infelix homo ejusdem Dei gratiam pro scire et posse exoro, atque si auderem vos pro me id ipsum efflagitare, quem scio illud facilius posse apud eundem Dominum obtinere, obnixè et suppliciter deposcerem. Denique de Bertrico quæ subjungitis, illud maxime in causa est quod finitive supponitis dicendo, quæ tibi sicut sacri præcipiunt canones, nota facere procuravi. Ubi quærendum est ad quid illud mihi innotescitis : utrum ut pro excommunicato eum tenere debeam, quem vos ut dicitis, quia ex vestra provincia non est, a vestra parochia regulariter exire cum suis præcepistis, et non dicitis excommunicastis, aut si nec etiam in ullius comprovincialis vestri coepiscopi ei non liceat immorari parochia. Nam ex Nicæno didicimus concilio (*Can. 5*), ejectos ab aliis recipi non debere. Modum autem,

istius ejectionis nosse convenit. Ac si de adulteriis et aliis incestis pollutionibus regulariter correptus, sed non correctus, et diutius, ut asseritis, toleratus est, sciendum est modus correptionis utrum fuerit secretus an publicus; utrum a Christianorum consortio, aut a corpore et sanguine Domini fuerit segregatus, quem publicæ deditum pœnitentiæ non

A audi. Peto etiam me instrui, si de vestra esset provincia, non autem ex vestra parochia, qualiter ex eo acturi essetis. Deus pacis et dilectionis sit semper nobiscum, ut omnia nostra monente Apostolo cum charitate fiant, non *per contentionem neque per inanem gloriam* (I Cor. xvi, 14; Philipp. ii, 3).

II.

EJUSDEM AD EUMDEM.

Hadulfo in Hincmari gratiam pristinae mansionis locum permitit, communionem suam nondum concedit

Reverentissimo Rhemorum archiepiscopo HINC-
MARO, Deo miserante episcopus Laudunensis Ecclesiæ
HINC MARUS debitam in eodem Domino devotionem.

Ad quædam super his quæ nuper de Hadulfo mandastis, nunc instanter respondere dignum ratione videtur. Nam tenor rei finisque tenoris, et tempus et locum non inconvenienter congruum præstolantur. Quod scribitis, quia petit idem Hadulfus vos intervenire apud me, quatenus ei liceat communicare in mea parochia, et locum et mansionem suam, et ea quæ apud me proservierat pleniter habere, et cum pace canonicè mihi servire: et si hoc mihi grave fuerit, habere tantum communionem in parochia mea, et licere ei sub religione, ubicunque locum sibi aptum invenire potuerit, conservari, et sit mihi fidelis. De proservitione quidem sua præsens contra me calumniose etiam inter cætera conquestus est; de qua ei cum de cæteris tempore et loco congruo, cumque audire dignatus fuerit, pleniter respondebo. Nunc autem illud pro ratione vobis respondeo, quia potestis, si vobis placet, illum vos petentem, vosque audientem, vobisque loquentem non ab re interrogare, cur ea quæ nunc repetit, nullo cogente, nullo suadente, per pilum vestimenti sui a se terratenus

B ejectum, non tantum dereliquit, quantum abominando despexit, adjiciens multo sibi melius fuisse, ac esse sine his quæ ei dederam. Ergo quod ipso exsecratus taliter fuerat, nunquid tunc non alius, qui gratiose illud recipere ac habere optabat, adipisci debuerat? Igitur pro vestra interventione suæ canonicæ locum ac sibi prius a me concessam permitto mansionem: communicare etiam omnibus sibi volentibus exin quo reversus fuerit acquiesco. Verum meam specialiter, quam ipse obdurato corde obduratisque auribus, cum clamoris in me detestationibus tam pertinaciter quam perniciousiter aufugiendo, nullo tamen eum persequente aut aliquam vim ei inferente sprevit, communionem a qua me volente fraudatus non esset, tempore suo locoque congruo, aut judicarie recipiet, aut satisfactorie obtinebit. Itaque decet probitatem vestram, dum a vobis modo reversus fuerit, ita leporis vestri sale redeat conditus, ut non appareat his cum quibus conversatus fuerit adeo onerosus, velut prius a vobis ad me veniens mihi exstitit, quod antea nunquam fuerat, contumeliosus; quoniam qui dixit: *Habete sal in vobis, et ipse addidit, et pacem habete inter vos* (Marc. ix, 49). Data v Kalend. April.

III.

EJUSDEM AD EUMDEM.

De Senati clerici ordinatione, deque carcerali sua detentione, et proclamatione ad sedem apostolicam

Reverentissimo Rhemorum archiepiscopo HINC-
MARO, Laudunensis Ecclesiæ minimus episcoporum
HINC MARUS debitam in Domino devotionem.

Relegi cursim scripta vestræ celsitudinis, quæ mihi perferenda destinastis, instante anniversario mei traditionis perpetratæ mea in parochia, et loco qui dicitur Silvacus. Mei autem non meæ scripsi traditionis, ut removeatur amphibologia ambiguitatis inter tradentem et traditum ex possessivo pronominis. Liqueat enim ex primitivo genitivi me traditum fuisse, non traditorem exstitisse. Dispectis autem vestræ magnitudinis apicibus, me solito more morderi perspexi, sed lædi me Deo gratias non

D sensi. Plenius ergo abhinc vobis non respondere, tantis impetibus jaculis, tantoque notatus nævo, hactenus sustinere paratus et dissimulare conatus, integro quoque fugatus anno, ad instar Abner præterire volens, serris tritus non permittor. Itaque de causa Haimeradi compresbyteri nostri eo regulariter et canonicè audito rescribam. De diffinitione autem, quam dicitis super eodem a me factam negotio, ab his qui interfuerunt et vivunt, quosque vestris designatis scriptis, similiter mihi erit, velut non omnium memori, requirendum, et sic respondendum. Inter quos et Hadulfum in synodo Idus Maias Lauduno habenda adesse oportet, et nobis

operæ pretium est. Miror vero cur illum tandiu remorantem non remittitis, præsertim cum super eo vestræ ut justum erat a unius interventio. Igitur causam quam nescimus diligenter investigantes, et eorum, ut puto, homines, quæ per nos non remiscimur, per alios rescientes certi facti, certitudinem pronuntiabimus, et ut veraces, Deo propitiante, veritatem ore et corde proferemus. Ad quod de clerico vestro Senato mihi ita scribitis ad locum: « Propterea si ipse clericus criminosus non est, et docibilis est, quod etiam in episcopo canones sacri requirunt, quoniam a nobis tibi ordinandus offertur, non debes illum ab ordinatione in Ecclesia ipsa rejicere, cui per tanta tempora eandem Ecclesiam consensisti. » Quod dicitis me consensisse, nescio unde hoc scitis, quoniam res nota est, nec per casus aut formas saltem verisimiles inflectitur. Et ideo nec me consensissescitis, nec illud probare potestis, præfigentibus sacris canonibus de omni episcopo sub singulari numero, ut caveat episcopus ne dicat in quemquam quod evidentibus probare non potest documentis. Et item canon: Qui unum crimen probare non poterit, ad aliud admitti non debet. Nam et ipse in subsequentibus scribitis, « quia presbytero vestræ parochiæ ad me misso respondi, quia sicut mihi fecistis in vestra parochia de mea Ecclesia, ita et ego vobis faciam de vestra Ecclesia in mea parochia. » Ecce quia non consentiebam. Quod autem illi respondi, assistentibus presbyteris, diaconibus, ac laicis respondi, ne irrita mea aut calumniosa in postmodum reperiretur sententia. Videlicet Sigeberto remandans, qui eum ad me miserat, de loco ac tempore rememorando, quando et ubi per meipsum jam de eadem Ecclesia ei fueram locutus, scilicet juxta pontem in Cadamo. Non enim vel tunc ex ulla motione animi, sed pacifice eum monui non recte egisse quod eum clericum, me nesciente, et sine rationabili apud Haimeradum diffinitione, in eadem constituerit Ecclesia. Qui respondit, non hoc sine ministrorum meorum se consensu fecisse. Me autem persistente, Quorum? exposuit Hadulfum. Tale autem super hoc a me recepit responsum, quod essem locuturus cum Haimerado presbytero, et si ille cedere vellet sine querela, suis annuerem petitionibus; sin autem, quod ratio et auctoritas dictaret exsequeretur, quod et feci. Sed obtinere hoc apud eundem Haimeradum nullatenus prævalui, et eidem Sigeberto id ipsum jam etiam per Lairadum hominem suum remandavi. Hæc autem presbytero suo ad me misso computare necessarium non duxi. Sed ut recoleret quas rationes apud eum ex hoc, videlicet istas, habuerim removi. Et quod post hoc in synodo, sicut sæpe solebat, idem Haimeradus se reclamaverit ostendi, in qua idem clericus requisitus, sicut nec in aliis, inventus non est. Unde ei denuntiavi, ut antequam ad judicalem hoc perferret negotium sententiam, emendaretur eidem Haimerado pacifice, quod illi derogatum sine ecclesiastico fuerat iudicio, et hoc gratiose ferebam, essetque

A restitutus quibus illegaliter extiterat spoliatus. Et sic idem Sigibertus, si justam in postmodum se putaret habere querimoniam, loco et tempore congruo et canonico deferret. Sciebam enim illud capitulum, quod quasi contra me, quod agit pro me, ita vestris ad locum inseritis inquietis scriptis. Cum sit constitutum in primo libro Capitulorum synodali (Cap. 90), tempore Augustorum nostrorum a nostris majoribus conservatorum, « ut sine auctoritate vel consensu episcoporum presbyteri in quibuslibet Ecclesiis non constituentur, nec expellantur. » Item in eisdem et istud contineri (Lib. v, cap. 43): « De his qui sine consensu episcopi presbyteros in Ecclesiis suis constituunt, vel de Ecclesiis ejiciunt, et ab episcopo, vel a quolibet misso dominico, admoniti obedire noluerint, ut bannum nostrum rewardiare cogantur, et per fidejussores ad palatium nostrum venire jubeantur: et tunc nos decernamus utrum nobis placeat, ut aut illud bannum persolvant, aut aliam harmiscaram sustineant. » Et ideo Sigibertum præmonui, quod sine meo consensu actum erat, sine detrimento sui corrigeret. Ergo redeamus ad vestra, in quibus post alia additis: « Et si eundem clericum in eadem Ecclesia vis ordinare, scribe mihi secundum morem, et ego illi libertatem ecclesiasticam dabo. Si autem ipse clericus, cui per tanta tempora ipsam ecclesiam in Follanebraio habere, et in ea laborare consensisti, non placet, et per rationem, aut pro crimine, aut pro indocibilitate illum rejeceris, quem contra regulas sine mea licentia, et sine mea libertate canonica ordinasti, ostende, et alterum inveniemus. » Ad quæ primum perquiro cur a tanto tempore de sua irregulari ordinatione non requisistis: de meo autem non consensu jam respondi. Sed mea inscitia, fateor, vestram in hoc miratur sapientiam, dum asseritis quia eum contra regulas ordinavi, quod nondum probastis, eo quod promittitis, si eundem in eadem ecclesia volo ordinare, ut scribam vobis secundum morem, et vos illi libertatem ecclesiasticam dabitis. Nam difficile est, ut apostolica intonat tuba, ut habeat bonum processum quod habuit malum initium. Verum si illud vobis in me placeret custodire Sapientis: *Priusquam interrogas, ne vituperes quemquam*, ubi nemo excluditur, prius erat modus ordinationis cognoscendus, et sic aut ordinator aut ordinatus jure judicandus, aut utriusque canonico percellendi cauterio. Ergo capitulum quod ex Augustorum nostrorum libro (lib. 1, cap. 88), quasi contra me, quod agit pro me, detruncatum posuistis, integrum resumite. *De ordinatione servorum.* « De servorum ordinatione, qui passim ad gradus ecclesiasticos indiscrete promovebantur, placuit omnibus cum sacris canonibus concordari debere. Et statutum est ut nullus episcoporum deinceps eos ad sacros ordines promovere præsumat, nisi prius a dominis propriis libertatem consecuti fuerint. Et si quilibet servus dominum suum fugiens, aut latitans, aut adhibitis testibus munere conductis, vel corruptis, aut qua-

libet calliditate vel fraude, ad gradus ecclesiasticos pervenerit, decretum est ut deponatur, et dominus ejus eum recipiat. Si vero avus aut pater, ab alia patria in aliam migrans, in eadem provincia filium genuerit, et ipse filius ibidem educatus, et ad gradus ecclesiasticos promotus fuerit, et utrum servus sit ignoratum fuerit, et postea veniens dominus illius legibus eum acquisierit, sancitum est ut si dominus ejus illi libertatem dare voluerit, in gradu suo permaneat. Si vero eum catena servitutis a castris dominicis extrahere voluerit, gradum amittat, quia juxta sacros ordines vilis persona manens sacerdotii dignitate fungi non potest. De rebus vero illorum vel peculiari, quia a propriis dominis libertate donantur, ut ad gradus ecclesiasticos jure promoveantur, statutum est ut in potestate dominorum consistat, utrum illis concedere an sibi vindicare voluerint. Cæterum si post ordinationem aliquid acquisierint, illud observetur quod in canonibus de consecratis nihil habentibus constitutum est. De ecclesiarum vero servis, communi sententia decretum est ut archiepiscopi per singulas provincias constituti nostram auctoritatem, suffraganei vero illorum exemplar illius penes se habeant, et quandocumque de familia ecclesiæ utilis inventus aliquis ordinandus est, in ambone ipsa auctoritas coram populo legatur, et coram sacerdotibus vel fidelibus laicis ante cornu altaris, sicut in nostra auctoritate continetur, remota qualibet calliditate libertatem consequantur, et tum demum ad gradus ecclesiasticos promoveantur. Similiter quoque de his agendum est quos præpositi canonicorum aut monachorum ordinandos expectaverint, eadem forma servanda est. Hujus autem capituli tenore perspecto, responsum de ordinatione clerici vestri meum, si a me factum est, tempore et loco cum congruo tunc canonico expectate, et interea de mea irregulari ordinatione judicare desistite, quoniam accusator simul et judex non eritis. Advertite nihilominus in hoc quid ipsi de posterioribus scribitis canonibus, ut nullus servilibus colonariisque conditionibus obligatus juxta statuta sedis apostolicæ ad honores ecclesiasticos admittatur, nisi prius aut testamento, aut per tabulas eum legitime constiterit absolutum. Quæ si quis episcoporum, ejus qui ordinatur conditionem sciens, transgredi per ordinationem inhibitam fortasse voluerit, anni spatio missas facere non præsumat. De scientia hujus clerici conditionis, et de transgressione per ordinationem inhibitam patet quod decerneretur: quæ prius si placet opponenda est, et aut confesso aut convicto inculcandum erit iudicium, quod jam licet de me non convicto nec confesso, absque ulla synodo, sine ulla hujusmodi interrogatione, aut requisitione, aut præsentis interpellatione, officium accusatoris simul et iudicis, tam de absente quam absentis scripto vobis vindicantes, exercueritis ita pronuntiando: « Quia vero ipsum clericum contra regulas ordinasti, regulæ sacræ demonstrant dicentes (epist. 4): Admittuntur, inquit Leo in epistola ad universos epi-

scopos per universas provincias constitutos, passim ad ordinem sacrum, quibus nulla natalium, nulla morum dignitas suffragatur, et qui a dominis suis libertatem consequi minime potuerunt, ad fastigium sacerdotii, tanquam servilis vilitas hunc honorem capiat provehantur, et probari Deo posse creditur. qui domino suo necdum probare se potuit. Duplex itaque in hac parte reatus est, quod et sacrum ministerium talis consortii vilitate polluitur, et dominorum, quantum ad illicitæ usurpationis temeritatem pertinet, jura solvuntur. Ab his itaque, fratres charissimi, omnes vestræ provinciæ abstineant sacerdotes: et non tantum ab his, sed et ab aliis etiam qui originali alicui conditioni obligati sunt, volumus temperari, nisi forte eorum petitio aut voluntas accesserit, qui aliquid sibi in eos vindicant potestatis. Debet enim esse immunis ab aliis, qui divinæ militiæ fuerit aggregandus, ut a castris Dominicis, quibus nomen ejus ascribitur, nullis necessitatis vinculis abstrahatur. » Et quasi hæc in me exponendo, hæc sequentia subinfertis: « Et post decretam natalium honestatem, mores ordinandorum describens, hanc conclusionem subjungit (Leo, ibidem in fine): Hoc itaque admonitio nostra denuntiat, quod si quis fratrum contra hæc constituta venire tentaverit, et prohibita fuerit ausus admittere, a suo se noverit officio submovendum, nec communionis nostræ futurum esse consortem, qui socius esse noluit disciplinæ. » Atque adjungitis: « Sciendum vero est hic non vacare a discretione et rationis specialitate hæc pronomen pluralis numeri: « Si quis fratrum contra hæc constituta venire tentaverit, » et reliqua usque dum prosequimini, « repetamus superiora hujus epistolæ. » Scitote nec istud hoc singulare, quod pertinet ad omnes, a beato papa Leone positum, nec ista hæc pronominis, quæ respiciunt ad unumquemque, quæ vel superius de ejusdem statutis papæ præposuistis, aut inferius subjungitis, et sicut vultis exponitis, in hac de qua agitis querela quiddam mihi obviare; quia nec intelligo nec intellexi admittendos ad ordines sacros servituti obnoxios, nisi libertate dominorum suorum donatos, neque inventos aut detectos statuo retinendos, neque ad hos gradus viduarum maritos, aut quibus numerosa fuerint conjugia, ullo pacto acquiesco vel acquievi suscipiendos: neque aliquod turpis lucri fenus, aut suo aut aliquo nomine aliquem clericorum impune duco exercentem; et ideo et illud hoc, et ista hæc, cum reliquis quæ prohibita sunt exsecror. Sed et, si libet, prius officium accusatoris judiciario ordine assume, et canonicè illud exsequimini, et canonicè paratus ero ostendere, qualiter contra me ista non cognosco pertinere: et qualiter ea intelligam et amplectar, paratus ero verbum ex verbo usque ad iota unum, ex fidei subtemine quæ ab eodem papa contexta sunt excrere. Scribitis quoque ad locum: « Hos autem Gallicanos canones, quibus sæpe in tuis scriptis uteris, et per quos te reclamas, scio quia non abjicies. » Et quia nunc longum ac supervacuum vide-

tur, cum per singula de cæteris omnibus, tunc et de eorum receptione pleniter respondebo. Quod autem de vestro scripsistis clerico ita : « Si autem ideo illum vis ad synodum tuam venire, quoniam Chalcedonenses canones dicunt (*can. 6*) nullum absolute ordinari debere presbyterum aut diaconum, nec quemlibet in gradu ecclesiastico, » et reliqua. Quæ reliqua quia non tetigisti, apponimus : « Nisi specialiter ecclesiæ civitatis, aut possessionis, aut martyrii, aut monasterii qui ordinandus est pronuntietur. Qui vero absolute ordinantur, decrevit synodus irritam haberi hujuscemodi manus impositionem, et nusquam posse ministrare ad ordinantis injuriam. » Scio me non aliter unquam ordinasse quemquam, qui taliter non pronuntiaretur. Quod si fecissem, irrita haberetur manus impositio, nec ministrare ordinatus ad meam posset injuriam. Quod concilium post istud capitulum, concinendo hoc depromit secundum (*can. 8*) : « Clerici qui præficiuntur ptochiis, vel qui ordinantur in monasteriis, et basilicis martyrum, sub episcoporum qui in unaquaque civitate sunt, secundum sanctorum Patrum traditiones, potestate permaneant, nec per contumaciam ab episcopo suo dissiliant. Qui vero audent pervertere hujusmodi formam quocunque modo, nec proprio subjiciuntur episcopo, si quidem clerici sunt, canonum correptionibus subiacebunt ; si vero laici vel monachi fuerint, communionem priventur. » Ergo ordinationis modus indagandus est et subditis. Ut item oblitus per illum discas cujus suasionem illum contra regulas ordinaveris, quatenus si forte in Synodo episcoporum inde compellatus fueris, habeas quid respondeas : manda mihi, et ego illum, quoniam nostræ Ecclesiæ est mancipium nulla libertate donatum, per meos missos tibi in synodum tuam transmittam, ut discas quod beatus Leo ad Anatholium Constantinopolitanum episcopum scribit (*epist. 87*), quia « sicut in mala suasionem delinquitur, ita et in mala consensione peccatur. » Stupeo et in his et in ipsis, quæ superius cum beato Gregorio prædicabilibus proposuistis præsentia scriptis dicentes : « Præsertim cum neminem pastoris fungentem officio latere debeat, quia in exsequendo divino ministerio, sicut nullius gratia ad indebita provocari, ite ut debita nullius odio vel privati studii zelo debeat retardare sive pervertere. » Ecce in mala suasionem delictum, et in mala consensione peccatum depromitur. Et sicut vos sensitis quod mihi male suasum est, et a me male consensum, vos pariter consentire videmini, dicentes quæ jam præmissi, ut scribam vobis si eum ordinare volo secundum morem, et vos illi libertatem ecclesiasticam dabit, quem taliter ad gradus ecclesiasticos pervenisse divulgatis. An hic aut odium alicujus bullit, aut gratia alicujus scaturit ? Ut capiatur ordinator, forte male est et irregulariter clericus vester ordinatus. Ut vero intentioni ipsius male hunc instituentis alterius in loco non refragetur, libertatem dabit, promovendi. Illudne odium parturit ? istudne gratia

A gignit ? Ut autem prælibavi, quondam gratiosa ejusdem Sigiberti allocutione etsi delibutus, tamen clericum hunc irregulariter suscipere quasi gratia illectus non præsumpsi. Nunc autem, licet illo mihi insidiante, nullo odio motus, quod ratio et auctoritas dictaverit exsequendum, si suæ abhinc, quod hactenus non fecit, voluntati justitia faverit, via justitiæ a nobis prosecutionis iter non retardabit. Præfatum autem clericum ideo ita commonitorie ad synodum vocavi, quia ab Haimerado presbytero accusatur. Sed et nunc, quia a vobis de sua ordinatione calumniatur, ut adveniat pervoco, et quod meum est ei propinabo. Si autem missos vestros, aut cum eo, aut post eum ad synodum dirigere disponitis, qui eum servituti obnoxium comprobent, aut si ipse negare non potuerit, suam audiant professionem, non mihi displicet. Ille tamen si intraverit per ostium, retinebit eum ovile ovium ; sin autem ascendit ex adverso, ac velut fur aliunde, expelletur ut latro. Quod autem mihi de eodem scribitis ita : « Ipse autem nullam rationem, spoliatus contra rationem et auctoritatem, tibi inde in synodo regulariter reddere debet. » O utinam mihi qualicumque episcopo, carcerali sicut scitis custodiæ tradito, et nullo crimine appetito, neque synodale unquam aut usquam diffugienti iudicium, hoc ipsum ea conditione conservaretis ut contra rationem, et apostolicæ sedis auctoritatem, dolorem super vulnus addentes, et inferentes mihi et parochiæ meæ, contra apostolicorum omnium decreta, etiam ab apostolica sede vocato, et eam appellanti, præjudicium non exigeretis a me responsum, usque ad synodalem saltem conventum ! qui non solum eram spoliatus rebus ac facultatibus cunctis, verum et potestate corporis, decernente beato Felice papa, cum prædecessoribus suis Julio papa, et Lucio, Calixto, Zephyrino, Victore, Aniceto, Hygino, Xysto et Alexandro, ac successoribus Damaso, Gelasio et Adriano : « Si quis episcoporum (*Felix II, epist. 1*) suis fuerit rebus exspoliatus, aut a sua Ecclesia vi aut timore expulsus, quod omni Christiano nomini est inimicum, oportet et decet episcoporum propositum semper prima fronte certare, ut omnia quæ ei ablata sunt, potestati ejus legaliter reddantur, et præsul prius restituatur, et postea non statim, sed diu et per spatiosa tempora suis potestative dispositis, et ad suam necessitatem præparatis, ad tempus veniat ad causam, et si juste visum fuerit, accusatoribus respondeat suis. » *Et in subsequentibus* : « Quoties episcopi se a suis comprovincialibus, vel a metropolitano putaverint prægravari, aut eos suspectos habuerint, mox Romanam appellent sedem, ad quam eos absque ulla detentione, aut suarum rerum ablatione, libere ire liceat ; et dum prædictam Romanam matrem appellaverint Ecclesiam, aut ab ea se audiri exposcerint, nullus eos aut excommunicare, aut eorum sedes subripere, aut eorum res auferre, aut aliquam vim eis inferre præsumat, antequam amborum causa Romani pontificis auctoritate finiatur. Quod si aliter a quoquam

præsumptum fuerit, nil erit, sed viribus carebit. Nam nec hoc perpere præsumimus, sed et id ipsum in Nicæna synodo constitutum, et antecessores nostros egisse, bene, Athanasi, nosti; quoniam quando tu et Paulus Constantinopolitanus, Asclepius Gazæ, et Lucianus Adrianopolites ab Orientalibus episcopis, inconsulto sanctæ memoriæ Julio prædecessore nostro, damnati estis, et ad eum, quasi ad totius orbis caput, ut semper huic sanctæ sedi licitum fuit, confugistis, cognita eorum nequitia et vestra justitia, vos in communionem suscepit, et omnium vestrum curam gerens, propter sedis propriæ dignitatem, singulos suis reddens Ecclesiis, Orientalibus scripsit, culpans eos quod non recte tractassent, viros inculpabiles de suis Ecclesiis expellentes, et constituta Nicæni concilii minime conservantes. E quibus ad certum diem nonnullos sibimet adesse præcepit, ut de talibus certam præsumptionibus redderent rationem, et coram eis ostenderet justum se super eis protulisse decretum. Interminatus est etiam, non talia deinceps fratres esse passuros, et nisi ab hujusmodi præsumptionibus cessarent, a propriis esse gradibus eos recessuros. Tali enim hujus sanctæ sedis privilegio tu et fratres tui proprias recepistis Ecclesias cum omnibus sibi pertinentibus. His et aliis quamplurimis documentis manifestum est nul-

lum damnari aut suis exspoliari rebus debere episcopum, qui hanc sanctam sedem interpellaverit, aut sibi defensatricem asciverit, donec iudicium de eo nostræ apostolicæ auctoritatis, hoc est principis apostolorum Petri agnoscat, quia solummodo Christus Jesus huic sanctæ sedi, id est apostolicæ, hoc facere commisit. Utpote quoniam solus atque præ omnibus præfatus princeps apostolorum creditus est, atque percipere meruit a Rege regum Christo Deo claves regni cælorum. • Ista felicitas cum isto Felici pariter tonant duodecim mundi luminaria, per quæ reclamo cum eorum prædecessoribus ac successoribus, nec quidquam habebitur ratum, quidquid ab eorum constitutionibus fuerit diversum. Ergo in isto et isti vana loquuntur cum cunctis prædecessoribus eorum, quia sic uniuscujusque successoris auctoritas habebitur rata, si prædecessoris sui actibus, ut ait Symmachus papa, tribuerit firmitatem. Itaque unde ille vester clericus spoliatus sit nescio, neque unde vestitus esse debeat adhuc ignoro. Si autem aut reclamationis aut expiationis vocem, aut accusationis adversus aliquem habet in mea parochia, utrum ad synodum a parvitate mea habendam debeat venire penitus a vobis poterit discere. Data Kalend. Maii præsentis tertie indictionis.

IV.

HINCMARI COLLECTIO EX EPISTOLIS ROMANORUM PONTIFICUM.

AD HINCMARUM RHEMENSEM.

Ex epistola Victoris papæ, Theophilo Alexandrino episcopo directa, qui fuit quintus, decimus post Petrum.

(*Epist. 1.*) • Audivimus namque apud vos vestrosque diversa iudicia fieri et incerta iudicari. Incerta, charissimi nullatenus iudicemus, quoad usque veniat Dominus, qui latentia producet in lucem, et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium (*I Cor. iv, 3*). Quia quamvis vera sint, non tamen credenda sunt, nisi quæ manifestis indiciis comprobantur, nisi quæ manifesto iudicio convincuntur, nisi quæ iudicario ordine publicantur. Similiter ea vos iudicare ad apostolicam delatum est sedem, quæ præter nostram vobis diffinire non licet auctoritatem, id est episcoporum causam. Unde ita constitutum liquet a tempore apostolorum, et deinceps. Placuit ut accusatus vel iudicatus a provincialibus in aliqua causa episcopus, licenter appellet et adeat apostolicæ sedis pontificem, qui aut per se aut per vicarios suos ejus retractare negotium procuret: et dum iterato iudicio pontifex causam suam agit, nullus alius in loco ejus ponatur aut ordinetur episcopus: quoniam quanquam provincialibus episcopis accusati causam pontificis scru-

tari liceat, non tamen diffinire inconsulto Romano pontifice permissum est, cum beato Petro apostolo non ab alio quam ab ipso dictum sit Domino: *Quæcunque ligaveris super terram, erunt ligata et in cælis; et quæcunque solveris super terram, erunt soluta et in cælis* (*Matth. xvi, 19*); et alibi in statutis legitur apostolicis: • Si quis putaverit se a proprio metropolitano gravari, apud patriarcham vel primatem dioceseos, aut penes universalis apostolicæ Ecclesiæ iudicetur sedem. • Nihil aliud est, fratres, talis præsumptio nisi apostolorum suorumque successorum terminos transgredi, eorumque decreta violari. Culpanitur enim, ut scriptum est, fratres, qui aliter circa episcopos iudicare præsumunt quam apostolicæ sedis papæ fieri placuerit. •

Ex epistola Callisti papæ, ad omnes Galliarum urbium episcopos, qui fuit decimus septimus post Petrum.

(*Epist. 11.*) • Nullus primas vel metropolitanus diocesanæ ecclesiæ, vel parochianum, vel aliquid ejus parochiæ, præsumat excommunicare, vel iudicare, aliquidve agere absque ejus consilio vel iudicio. Sed hoc observent quod ab apostolis ac patribus et prædecessoribus nostris est statutum, et a nobis con-

firmatum, id est : Si quis metropolitanus episcopus, nisi quod ad suam solummodo propriam pertinet parochiam, sine consilio et voluntate comprovincialium episcoporum extra aliquid agere tentaverit, gradus sui periculo subjacebit, et quod egerit irritum habeatur et vacuum. Sed quidquid de provincialium coepiscoporum causis, eorumque Ecclesiarum et clericorum, atque sæcularium necessitatibus agere aut disponere necesse fuerit, hoc cum omnium consensu comprovincialium agatur pontificum, non aliquo dominationis fastu, sed humillima et concordia administratione, sicut Dominus ait : *Non veni ministrari, sed ministrare (Matth. xx, 26)* ; et alibi : *Qui major est vestrum, erit minister vester (ibid., vers. 28)*, et reliqua. » *Item unde supra, de primatibus et metropolitanis (ibidem post alia)*. « Nullus primas, nullus metropolitanus, nullusque reliquorum episcoporum, alterius adeat civitatem, aut ad possessionem accedat, quæ ad eum non pertinet, et alterius episcopi est parochiæ, super cujusquam dispositione, nisi vocatus ab eo cujus juris esse dignoscitur, ut quiddam ibi disponat vel ordinet, aut judicet, si sui gradus honore potiri voluerit. Sin aliter præsumserit, damnabitur : et non solum ille, sed cooperantes eique consentientes ; quia sicut ordinatio, ita eis et judicatio et aliarum rerum dispositio prohibetur. Nam qui ordinare non poterit, qualiter judicabit ? Nullatenus procul dubio judicabit aut judicare poterit, quoniam sicut alterius uxor nec adulterari ab aliquo vel judicari aut disponi, nisi a proprio viro eo vivente permittitur, sic nec uxor episcopi, quæ ejus Ecclesia vel parochia indubitanter intelligitur, eo vivente, absque ejus judicio et voluntate, alteri judicare vel disponere, aut ejus concubitu frui, id est ordinatione, ullatenus conceditur. Unde ait Apostolus : *Alligata est uxor legi, quandiu vir ejus vivit. Eo vero defuncto, soluta est a lege viri (I Cor. vii, 39)*. Similiter et sponsa episcopi, quia sponsa uxorque ejus dicitur Ecclesia, illo vivente est ei alligata. Eo vero defuncto soluta est, cui voluerit nubat, tantum in Domino, id est regulariter. Si enim eo vivente alteri nupserit, adulterata judicabitur. Similiter et ille, si alteram sponte duxerit, adulter æstimabitur, et communione privabitur. Si autem persecutus in sua fuerit Ecclesia, fugiendum est illi ad alteram, eique est sociandus, dicente Domino : *Si persecuti vos fuerint in unam civitatem, fugite in aliam (Matth. x, 23)*. Si autem utilitatis causa fuerit mutandus, non per se hoc agat, sed fratribus invitantibus, et auctoritate hujus sanctæ sedis faciat, non ambitus causa, sed utilitatis. »

In Decretalibus Lucii papæ, de metropolitanis episcopis, qui fuit vicesimus tertius post Petrum.

(*Epist. unica.*) « Si quis metropolitanus episcopus, nisi quod ad suam solummodo propriam pertinet parochiam, sine consilio et voluntate omnium comprovincialium episcoporum, extra aliquid agere tentaverit, gradus sui periculo subjacebit, et quod egerit

irritum habeatur et vacuum. Similiter autem auctoritate fulti apostolica præcipimus, ut nullus metropolitanus, absque cæterorum omnium comprovincialium episcoporum instantia, aliquorum audiat causas, quia irritæ erunt, et ipse causam pro facto dabit. »

In Decretalibus Julii papæ, de metropolitanis episcopis, qui fuit tricesimus sextus post Petrum.

(*Epist. 1.*) « Quoniam sanctam Romanam Ecclesiam primatem omnium Ecclesiarum esse voluerunt, ut sicut beatus Petrus apostolus primus fuit omnium apostolorum, ita et hæc Ecclesia, ipsius nomine consecrata, Domino institente prima et caput sit cæterarum, et ad eam quasi ad matrem atque apicem, omnes majores Ecclesiæ causæ et judicia episcoporum recurrant, ejusque justa terminum sumant sententia. Nec extra Romanum quidquam ex eis decerni debere pontificem, quatenus non ita proterve et pro libitu cujusquam suo proprio arbitrio, quibusque metropolitanis, sicut agere solebant, liceat inconsulto Romano pontifice aut majores Ecclesiæ causas deturbare, aut episcopos damnare : sed communi sanctæ Romanæ sedis episcopi consilio, et concordia actione, quæque sunt Christi zelo agenda disponant, unanimiterque recte sentiant, et quæ senserint non sibimet discrepando, sed Deo placite perficiant. » *Et post pauca* : « Si quis ab hodierna die et deinceps episcopum præter hujus sanctæ sedis sententiam damnare, aut propria pellere sede præsumserit, sciat se irrecuperabiliter esse damnatum, et proprio carere perpetim honore. » *Item ejusdem, ex decretis quæ sumpsit ex Nicæno concilio (epist. 11 ad Orientales)*. « Ut omnes episcopi qui in quibusdam gravioribus pulsantur vel criminantur causis quoties necesse fuerit, libere apostolicam appellent sedem, atque ad eam quasi ad matrem confugiant, ut ab ea sicut semper fuit pie fulciantur, defendantur et liberentur. Cujus dispositioni omnes majores ecclesiasticas causas, et episcoporum judicia, antiqua apostolorum eorumque successorum atque canonum auctoritas reservavit, quoniam culpantur episcopi qui aliter erga fratres egerint quam ejusdem sedis papæ fieri placuerit. Placuit ut accusatus vel judicatus a comprovincialibus in aliqua causa episcopus licenter appellet et adeat apostolicæ sedis pontificem, qui aut per se aut per vicarios suos retractari negotium procuret : et dum iterato judicio pontifex causam suam audit, nullus alius in ejus loco ponatur aut ordinetur episcopus, quoniam quanquam comprovincialibus episcopis accusati causam pontificis scrutari liceat, non tamen diffinire inconsulto Romano pontifice permissum est ; cum beato Petro apostolo non ab alio quam ab ipso dictum sit Domino : *Quæcunque ligaveris super terram, erunt ligata et in cælis ; et quæcunque solveris super terram, erunt soluta et in cælis (Matth. xvi, 19)*. Si quis putaverit se a proprio Metropolitano gravari, apud Primatem diæceseos, aut penes universalis Apostolicæ Ecclesiæ

papam judicetur. » *Et post pauca* : « Nullus episcopus alterius parochianum præsumat retinere aut ordinare absque ejus episcopi voluntate, vel judicare, salva tamen in omnibus apostolica auctoritate, quia sicut irrita erit ejus ordinatio, ita et dijudicatio. Quoniam censem nullum alterius judicis nisi sui sententia teneri. Nam qui eum ordinare non potuit, nec judicare ullatenus poterit. »

Ex Capitulis sanctissimi archiepiscopi Felicis, ex Nicæna synodo sumptis.

(*Epist. 11.*) « Quanquam comprovincialibus episcopis, una cum eorum metropolitano, suæ provinciæ causas episcoporum liceat charitative, et concorditer agitare : non tamen, sicut in prædicta, te præsentate, est constitutum synodo, licet diffinire absque Romani pontificis auctoritate. Quod si secus a quibusdam præsumptum fuerit, ipsi qui hoc egerint, suæ præsumptionis suscipiant damnum, et illi qui ab eis perperam excommunicati aut damnati fuerint, auctoritate hujus sanctæ sedis, et beati præceptoris nostri clavigeri Petri potestate solvantur atque restituantur. Ipse enim ait Dominus : *Quæcunque solveris super terram, erunt soluta et in cælis.* »

Capitulo 20 : « Quoties episcopi se a suis comprovincialibus, vel a metropolitano putaverint prægravari, aut eos suspectos habuerint, mox Romanam appellent sedem, ad quam eos absque ulla detentione, aut suarum rerum ablatione, libere ire liceat, et dum prædictam Romanam matrem appellaverint Ecclesiam, aut ab ea se audiri exposcerint, nullus eos excommunicare aut eorum sedes subripere, aut eorum res auferre, aut aliquam vim eis inferre præsumat, antequam amborum causa Romani pontificis auctoritate finiatur. Quod si aliter a quoquam præsumptum fuerit, nil erit, sed viribus carebit. Nam nec hoc perperè præsumimus : sed ipsum et in Nicæna synodo constitutum, et antecessores nostros egisse, bene, Athanasi, nosti, quoniam quando tu et Paulus Constantinopolitanus, Asclepius Gazæ et Lucianus Adrianopolites, ab Orientalibus episcopis, inconsulto sanctæ memoriæ Julio prædecessore nostro, damnati estis, et ad eum, quasi ad totius orbis caput, ut semper huic sanctæ sedi licitum fuit, confugistis, cognita eorum nequitia, et vestra justitia, vos in communionem suscepit, et omnium vestrum curam gerens, propter sedis propriæ dignitatem, singulis suas reddens Ecclesias, Orientalibus scripsit, culpans eos quod non recte tractassent, viros inculpabiles de suis Ecclesiis expellentes, et constituta Nicæni concilii minime conservantes. E quibus ad certum diem nonnullos sibimet adesse præcepit, ut de talibus certam præsumptionibus redderent rationem, et coram eis ostenderet justum se super eis protulisse decretum. Interminatus est etiam non talia deinceps fratres esse passuros, et nisi ab hujusmodi præsumptionibus cessarent, a propriis esse gradibus eos recessuros. Tali enim hujus sanctæ sedis privilegio, tu et fratres tui proprias recepistis

A Ecclesias cum omnibus sibi pertinentibus. His enim et aliis plurimis documentis manifestum est nullum damnari, aut suis exspoliari rebus debere episcopum, qui hanc sanctam sedem interpellaverit, aut sibi defensatricem asciverit, donec iudicium de eo nostræ apostolicæ auctoritatis, hoc est principis apostolorum Petri agnoscat, quia solummodo Christus Jesus huic sanctæ sedi, id est apostolicæ, hoc facere commisit, utpote quoniam solus prænominatus princeps apostolorum creditus est, atque percipere meruit a rege regum Christo Deo claves regni cælorum. »

Damasus episcopus, qui fuit tertius Felicis II successor, et fuit tricesimus nonus post Petrum, scripsit ad Stephanum archiepiscopum, de archiepiscopis qui facile damnare volunt episcopos, dicens :

(*Epist. 11.*) « Discutere vero episcopos, ac summorum ecclesiasticorum causas negotiorum, metropolitanis, una cum suis provincialibus, ita ut nemo ex eis desit, et omnes in singulorum concordent negotiis, licet. Sed diffinire eorum atque Ecclesiarum summas querelas, vel damnare episcopos, absque hujus sanctæ sedis auctoritate, minime licet : quam omnes appellare, si necesse fuerit, et ejus fulciri auxilio oportet. Nam ut nostis, synodum sine ejus auctoritate fieri non est ratum, nec episcopus nisi in legitima synodo, et suo tempore apostolica vocatione congregata, diffinite damnari potest. Neque ulla unquam rata concilia leguntur, quæ non sunt fulta apostolica auctoritate. »

C Has apostolicæ sedis etiam in aliis rotulis auctoritates me memini jam vobis scripsisse. Sed et nunc ido iterato vobis rescribo ut sciatis quia licet libellum in quo has et alias ejusmodi collegi, vobis retineatis, per quem in synodo habita in Attiniaco proclamavi ad universalem sanctæ Romanæ sedis pontificem dominum Adrianum, cum litteris ab eo mihi suæ vocationis directis ; quod neutrum tunc profuit, non tamen, quandiu halitus in me manebit, abistis dissentiam observandis. Et quia me sæpe de subscriptione redarguitis, quam in eadem synodo primo violenter per regiam potestatem, et postea, fraudulenter a me extorsistis, compendiose aliqua nunc respondebo, plura si necesse fuerit suo reservans in tempore. Nam, sicut jam vobis rescripsi, ad illam synodum pro responsione ad litteras domni apostolici me vocastis ; ad quam veniens, non illam me introire permisistis, sed extra fores, ut privilegio vestræ sedis subscriberem mandastis : et ego respondi quia nunquam contra privilegium vestrum fecissem, unde nec necessitas, nec ratio erat ut a me illam subscriptionem requireretur. Dum autem ex hoc magis ac magis in crastinum fatigarer, reclamavi me per epistolam papæ Leonis ad Anastasium Thessalonicensem episcopum directam (*epist. 88*), qua ait ad locum : « Non enim necessarium fuerat ut obligaretur scripto, qui obedientiam suam ipso jam voluntarii adventus probabat officio. » Denique cum nec hoc adjuvaret, proclamavi per libellum de quo supe-

rius memoravi, legens capitulum istud (FELICIS II, A *epist. 11, cap. 20*) : « Quoties episcopi se a suis comprovincialibus vel a metropolitano putaverint prægravari, aut eos suspectos habuerint, mox Romanam appellent sedem ; » et sic usque ad finem capitulum percurri, quod et superius integrum descripsi : legi etiam meæ vocationis a domno apostolico litteras, quod neutrum mihi profuit. Me autem hæc agente, domnus rex vestra factione instigatus, qui priori die dixerat se mihi nihil ex sua parte discredere, minatus est quia tantum me meosque oneraret, quantum plus valeret, nisi illam subscriptionem facerem. De me autem mihi parum erat. Videns autem quia mei homines cogerentur rewadiare quod me in villam Pauliacum secuti fuerant, cum jam domum cum Harduico archiepiscopo iturus essem, accessit ad me Frotarius archiepiscopus, alloquens cur non acquiescerem ut suscriberem, quia nihil mihi periculi erat. Cui respondi quia aliter hoc non facerem, nisi et vos debito Ecclesiæ meæ privilegio mihi scriberetis servando, uti Antiochenum constituit concilium, ne demum mihi, quasi pro occasione hujus subscriptionis, aliquod præjudicium niteremini inferre. Qui respondit : « Certe ille hoc tibi nullatenus contradicet. » Et sponendi eo tenore me hoc esse facturum. Et petii mihi ipsam subscriptionem ostendi. Quam dum mihi ostenderetis, quædam quibus non acquievi deleta sunt, et quædam addita, videlicet ut ubi haberetur, secundum decreta sedis apostolicæ. Est autem ipsa subscriptio talis : « Ego Hincmarus, Laudunensis Ecclesiæ episcopus, amodo et deinceps domno seniori meo Carolo regi sic fidelis et obediens secundum ministerium meum ero, sicut homo suo seniori, et episcopus per rectum suo regi esse debet, ac privilegio Hincmari metropolitani provinciæ Rhemorum Ecclesiæ, secundum sacros canones et decreta sedis apostolicæ ex sacris canonibus promulgata, pro scire et posse meo obediturum profiteor ? » Quam mecum deferens domum hanc mihi vobis subscribendam dictavi : « Et ego Hincmarus, Rhemorum archiepiscopus, tibi Hincmaro Laudunensis Ecclesiæ coepiscopo, tuum debitum sacris præcipientibus canonibus privilegium conservabo, et in quibusque ecclesiasticis negotiis indigueris, secundum sacras regulas debitum tibi jure adiutorium archiepiscopali auctoritate adhibebo. » Hanc autem vobis per Fredigisum, Harduici, archiepiscopi presbyterum, misi, et remandastis mihi per eundem quia voluntarie illud faciebatis : et sic in synodo relegi et subscripsi. Vos autem penitus subscriptionem quam promiseratis dimisistis : sed verbis fuistis professi quod in quibuscunque me justè ac rationabiliter possetis secundum vestrum ministerium adjuvare fecissetis. Ego autem nunquam contra privilegium sedis vestræ quoquam egi, neque contra ullius episcopi privilegium, Deo propitiante, unquam acturus ero. Utrum autem vos juxta professionem vestram erga me in reliquum egissetis, qui legerit litteras, ex eodem loco Attiniaco mihi a

vobis per Hittonem diaconum missas, de quibus jam vobis respondi unde hic nunc eas apponere super vacuum est, facile poterit dignoscere. Scitis etiam et vos quale adiutorium mihi post hanc professionem vestram præbuisistis, dum ad vos has scripsi litteras.

« Reverentissimo Rhemorum archiepiscopo Hincmaro, sanctæ Laudunensis Ecclesiæ Hincmarus Deo miserante episcopus, debitam in Christo devotionem.

« Vos scitis quia ab universali sanctæ Romanæ Ecclesiæ papa, Patre quoque nostro Adriano, bis vocatus existo, et vos ipsi, in quaternionibus a vobis in Attiniaco palatio coram archiepiscopis et episcopis qui adfuerunt datis, quod ad eandem sedem venire totidem vocatus detrectem, me reprehendistis, si vitio scriptoris pro *detrectem*, quod est dissimulem vel differam, *detractem*, quod valde tractem non ab re accipi potest, intercharaxatum non fuit. Unde vos nunc pro amore Dei omnipotentis et reverentia S. Petri exposco, sicut et in eadem synodo in eodem Attiniaco a vobis convocata, quod impetrare non valui, expostulavi ; ac jam etiam per integrum efflagitavi annum, et præcipue in synodo apud Vermeriam palatium olim ab horno habita, obsecrando declamavi, nunc quoque et obsecro et item declamo, et ut hactenus egi, quo vestra archiepiscopali auctoritate apud domni nostri gloriosissimi regis Caroli clementiam obtineretis, quatenus domni et universalis papæ Adriani præceptis ac institutionibus ecclesiasticis mihi, ut omnibus expediat, liceat obedire, velut ei qui de omni Ecclesia fas habet judicandi, videlicet ut limina sanctorum Petri et Pauli merear, ut devovi, et ab eodem insuper vocatus sum, penetrare. Alioquin me vobis abhinc, ut archiepiscopo coepiscopus obtemperare debet, sciatis obsequi non posse ; quia, ut decernit beatus papa Gelasius, « nesciunt quid loquuntur qui decretis sanctæ Romanæ sedis præsulorum quasi canones opponunt, quibus contraire contra canones est ipsos se erigere. » Iste Gelasius papa venerabilis et sanctus decretales epistolas venerabiliter sanxit suscipiendas, nec eas venerabiliter suscipit, licet ad tomum caput inclinet, qui eis non obedit, sed potius porro obvias manus inferens, quod sine periculo agi non potest, respuit, utpote qui de se judicari non prospicit. Nam velimus, nolimus, aut eis parebimus, aut eorum judicio percelleremur, quorum neminem aliqui quique reprobare valemus. De archiepiscopis autem Remigio ac Harduico, quo mihi per Teutlandum diaconem mandastis, privilegio sanctæ Romanæ Ecclesiæ non præjudicant, sed quod eis eadem sancta sedes de me voluit ac disposuit committere commisit. Vos vero quod vestrum est agite. In Domino Jesu Christo bene valete. »

Ac si etiam in subscriptione illa aliquid haberetur quod forte intolerabile foret, beatus papa Alexander, quintus post principem apostolorum Petrum, mihi manum porrigeret, qui suis ita inquit decretis ad

locum (*epist.* 1) : « Similiter si hujusmodi personis quædam scripturæ, quoquomodo per metum aut fraudem, aut per vim extortæ fuerint, vel ut se liberare possint, quocunque ab eis conscriptæ vel roboratæ fuerint ingenio, ad nullum eis præjudicium aut nocumentum provenire censemur : neque ullam eos infamiam vel calumniam, aut a suis sequestrationem bonis, unquam, auctore Domino et sanctis apostolis eorumque successoribus, sustinere permittimus. Confessio vero in talibus non compulsæ, sed spontanea fieri debet, ipso attestante qui ait : *Ex corde enim procedunt homicidia, adulteria, fornicationes, blasphemias* (*Matth.* xv, 19), et cætera quæ sunt ad hæc pertinentia. Nec tantum attendenda sunt quæ fiunt, quantum quo animo fiant. « Si non sunt tantum attendenda quæ fiunt, quantum quo animo fiant, quo animo ego illud fecerim, neque parum sciens poterit ignorare, qui etiam multo plura tunc essem factururus, ut meos qui innoxii erant, et causa mei opprimebantur, possem liberare. Et ne solus hic sanctus papa Alexander hæc decrevisse putetur, quid beatus Gregorius, quem venerabiliter suscipitis, de hoc sentiat apparet ad Constantium Mediolanensem episcopum de Pompeio episcopo scribens ita (*lib.* viii, *epist.* 30) : « Nunc igitur quoniam illa quæ contra eum dicta sunt, non sub illa quæ decuit districtione quæ sita sunt, et gesta quæ exinde apud fraternitatem vestram confecta sunt, neque ad condemnationem, neque ad absolutionem ejus probantur posse sufficere, non levis res agitur, ut incaute vel in transcurso non debeat diffiniri. Nam grave est satis et indecens ut in re dubia certa dicatur sententia. Et hæc quidem gesta esse poterant ad diffiniendum satis idonea, si accusati ea confessio sequeretur : si

A tamen eandem confessionem subtilitas examinis ex occultis eliceret, et non afflictio vehemens extorqueret, quæ frequenter hoc agit, ut noxios se fateri etiam cogantur innoxii. Nam postquam præfatus episcopus, ut dicitur, cruciari custodia cremarique fame se asseruit, scire debetis si ita est, utrum noceat si sic fuerit extorta confessio. Certe si non nocet extorta confessio, non obest extorta subscriptio. » O utinam tunc de me qualicunque episcopo illud voluissetis rationabiliter attendere, quod de vestris mihi scripsistis frustra villanis, meis autem parochianis, quod et superius prælibavi, ubi dixistis quia appellantes quamcunque violentiam pati non deberent, an mihi appellanti ad summam apostolicæ sedis auctoritatem, mihi que ab eadem vocato, perque ejus auctoritatis litteras præsentialiter legendo reclamanti, deceret privilegium vestræ sedis ullam inferre violentiam. Ratum est nempe ut privilegium vestræ sedis obsecundet ad charitatis concordiam, non officiat ad disceptationis socordiam. Præterea scripsistis mihi hæc : « Te latere non potest quanta mala Karlomanni complices in Rhemorum diocesi fecerunt. Propterea cum fratribus et consacerdotibus nostris qui adfuerunt, tenore subjuncto eos excommunicandos decrevimus. Et ideo his quæ subter annectuntur relectis præsentialiter, mihi per comministrum tuum litteras tui consensus in hac excommunicatione canonica mitte, ut per singulos archiepiscopos diversarum provinciarum eam concurrant dirigere, antequam malum quod cœperunt gravius grassari, et longius ac latius serpendo possit excrescere. » (*Epistolam de qua hic agitur vide inter Opera Hincmari Rhemensis, tomo proxime sequenti.*)

V.

HINCARI COLLECTIO ALTERA.

Ex antiquis epistolis Romanorum pontificum, HINCARI RHEMENSI apud Gundulfi villam missa per Wenilonem archiepiscopum.

PRÆFATIO.

Iste pitatiolus plane depromit et apte,
Sedem appellandam libere apostolicam.
Quin appellantem haud vinculis artarier ullis,
Responsum a vincto rite nec exigier.
Archique pontifici distinguit jusque, modumque,
Cum compræsulibus ceu teneat sobrius.
Sitque pio regi Carolo pax, vita, potestas,
Qui probus hæc cernens præ probitate probet.
Cui si surripitur humanis nisibus ullis,
Cassando reicit, res ubi certa redit.

D Sic sua mens adeo veri defervet amore,
Recte frustrandum ne sinat esse ratum.
Namque animum servat mitis sapientia fortem,
Præ cunctis proprie quem redimit pietas.
O quam rex felix, virtutum fortis amator,
Tam bene quem superat sola boni pietas.
At te, Christe, Deum noscens dum diligit ultro,
Quæ spernis spernit, quæ statuis statuit.
Se tibi committens in te tua verba veretur,
Nunc et in æternum tuque tuere tuum.

Ex decretis Alexandri papæ, qui fuit quintus post Petrum.

(*Epist.* 3.) « Alexander episcopus omnibus divino
PATROL. CXXIV.

sacerdotio fungentibus pax et misericordia multiplicetur, et sapientia, atque bona voluntas in omnibus augeatur et fructificetur in Domino. Gratia Dei,

fratres charissimi, sumus id quod sumus. Ideo nobis providendum est, et oppido decertandum, ne in ea vacui inveniamur, sed eadem nobis cooperante gratia, fructum Domino plurimum reportemus. Quod aliter fieri non potest, nisi sapientiam scrutando, ejusque præcepta lectionibus et hymnis meditando, atque eo adminiculante implendo, orando, vigilando, voluntatem ejus, in quantum ipse largitus fuerit, perficere studeamus. Nec enim negligendam gratiam nobis Dominus dedit, sed fideliter exercendam tribuit. Dilectio enim sine simulatione in nobis esse et apparere debet, quia *omnis qui odit fratrem suum homicida est*; qui vero diligit Deum in Deo manet, et Deus in eo (*I Joan. III*). Unde et Apostolus ait: *Nolite judicare, fratres, in invicem, sed hoc judicate magis, ne ponatis offendiculum fratribus vel scandalum* (*Rom. XIV, 13*). Et Dominus inquit: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne facias*. Et alibi: *In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem* (*Joan. XIII, 35*). Et Salomon ait: *Sacrificium salutare est attendere mandatis, et discedere ab omni iniquitate* (*Eccli XXXV, 2*). Summa enim iniquitas est fratres detrahere et accusare. Unde scriptum est: *Omnis qui detrahit fratrem suum homicida est, et omnis homicida non habet partem aut hæreditatem in regno Dei* (*I Joan. III, 15*). Et alibi: *Cavete vos, fratres charissimi, ne participes efficiamini, quod absit, malis eorum: et non solum vos cavete ab omnibus, sed et alios cavere ab eis et avertere docete.*

Ex epistola Sixti papæ secunda, universis Ecclesiis directa, qui fuit sextus post Petrum.

(*Epist. 11.*) « Si quis vestrum pulsatus fuerit in aliqua adversitate, licenter hanc sanctam et apostolicam appellet sedem: et ad eam quasi ad caput suffugium habeat, ne innocens damnetur, aut Ecclesia sua detrimentum patiat. Si autem ei necesse evenerit, eamque appellare minime ausus fuerit, et vocatus tamen ab hac sancta sede fuerit, non renuat venire, sed confestim ut ei nuntiatum fuerit venire festinet, et causas pro quibus vocatus est prudenter disponat, atque si necesse aliquid corrigere fuerit, cum his quos hic primos invenerit corrigat. Ad Ecclesiam tamen suam non prius revertatur quam hinc litteris apostolicis vel formatis pleniter instructus atque purgatus sit, si fuerit unde. Ut postquam domum reversus fuerit, cognoscant vicini sui qualiter hic suam aliorumque causam finierit, quatenus eam absque aliqua ambiguitate nuntiare et prædicare omnibus possit. Ab hac enim sancta sede a sanctis apostolis tueri, defendi et liberari episcopi jussi sunt; ut sicut eorum dispositione, ordinante Domino, primitus sunt constituti, sic hujus sanctæ sedis, cujus dispositioni eorum causas et judicia servaverunt, protectione futuris temporibus sint ab omnibus perversitatibus semper liberi. Unde culpantur hi qui aliter circa fratres egerint, quam hujus sedis rectoribus placere cognoverint. His taliter consideratis, atque cum reliquis episcopis decretis,

A tanquam omnium curam gerentes, propter sedis propriæ apicem decernimus ut nemo pontificum aliquem suis rebus exspoliatum episcopum, aut a sede pulsum, excommunicare aut judicare præsumat, quia non est privilegium quo exspoliari possit jam nudatus. Si quis autem aliter agere præsumperit, sciat censuram hujus sanctæ sedis cum omnibus membris suis sibi esse venturam; et sicut egerit, ita recipiet: si bene, bene; si grave, grave; si pessime, pessime; quoniam dignus est operarius mercede sua. Nos, fratres, nullum perdere volumus, sed ipse se perdit, qui pia considerata avertit, et qui apostolorum et hujus sanctæ sedis decreta libenter violat. Sed et nunc, fratres, commendamus vos omnes Domino, et verbo gratiæ ejus, qui potest perficere et dare hæreditatem vobis cum omnibus sanctis. Ipse autem Deus pacis et consolationis det vobis id ipsum sapere secundum Jesum Christum, ut vobis invicem succurratis, et non sitis divisi: ut unanimes uno corde honorificemus eum in concordiam et consolationem fratrum, qui potens est confirmare vos secundum Evangelium ejus, juxta revelationem mysterii æterni, temporibus scilicet perpetuis, quibus vobis futurorum gaudiorum largienda sunt munera. »

In Decretalibus Hygini papæ, qui fuit decimus post Petrum, de metropolitanis episcopis.

(*Epist. 1.*) « Cæterum, fratres, salvo in omnibus Romanæ Ecclesiæ privilegio, nullus metropolitanus, absque cæterorum omnium comprovincialium episcoporum instantia, aliquorum audiat causas episcoporum, quia irritæ erunt aliter actæ quam in conspectu eorum omnium ventilatæ, et ipse si fecerit coercetur a fratribus. Criminationes majorum nata per alios non fiant, nisi per ipsos qui crimina intendunt, si tamen ipsi digni et irreprehensibiles apparuerunt, et actis publicis docuerint omni se suspicionem carere et inimicitia, atque irreprehensibilem fidem et conversationem ducere. Necnon et peregrina negotia et judicia prohibemus, quia indignum est ut ab externis judicentur, qui comprovinciales et a se electos debent habere iudices. Nos quidem ex omni parte arripiendo occasiones abscidimus. Nos supernæ memores disciplinæ quibuscunque cadentibus dexteram porrigimus, et a ruinæ præcipitio quos possumus relevamus, et defensionis adminiculum totis viribus præbere cupimus. Certe vel si mens sit recti conscia, vindicta dignus est qui alii existit causa periculi: qui vero innocentem vel fratrem quocunque ingenio persequitur, ipse in se jugulum mortis impingit, ut ait divinus et beatus præco: *Noli detrahere, ne eradiceris*; noli accusare, ne accuseris; noli judicare, ne judiceris: quia in quo judicio judicaveris, judicabitur de te. Nemo creditur nos odisse, quorum relatione non læditur. Dicit enim Dominus: *Omne regnum in se divisum non stabit* (*Matth. XII, 25*); et omnis scientia et regula adversum se divisa non stabit. Ideoque necesse est ut concorditer salubres suscipiatis horta-

tus, nihil per contentionem agentes, sed ad omne A studium devotionis unanimes divinis et apostolicis constitutionibus pareatis. »

In Decretalibus Aniceti papæ de metropolitanis contumacibus, qui fuit tertius decimus post Petrum.

Epistola unica. « Ipse autem archiepiscopus nihil de coepiscoporum causis, aut aliis communibus, juxta statuta apostolorum, absque cunctorum illorum agat consilio : nec illi, nisi quantum ad proprias parochias pertinet, sine suo, quoniam tali gaudet ex concordia Altissimus, et gloriatur in membris suis. Reliqui vero, qui alias metropolitanas sedes adepti sunt, non primates sed metropolitani nominentur. Si autem aliquis metropolitanorum inflatus fuerit, et sine omnium comprovincialium præsentia vel consilio episcoporum, aut eorum, aut alias causas B agere, nisi eas tantum quæ ad propriam suam pertinent parochiam agere, aut eos gravare voluerit, ab omnibus districte corrigatur, ne talia deinceps præsumere audeat. Si vero incorrigibilis eisque inobediens apparuerit, ad hanc apostolicam sedem, cui omnia episcoporum judicia terminare præcepta sunt, ejus contumacia referatur, ut vindicta de eo fiat, et cæteri timorem habeant. Si autem propter nimiam longinquitatem, aut temporis incommoditatem, vel itineris asperitatem, grave ad hanc sedem ejus causam deferre fuerit, tunc ad ejus primatem causa deferatur, et penes ipsum hujus sanctæ sedis auctoritate judicetur. Similiter, si aliquis episcoporum proprium metropolitanum suspectum habuerit, apud primatem diœceseos, aut apud hanc apostolicam sedem audiatur. Qui major est vestrum, secundum Dominicam jussionem, sit vester minister ; et quanto major es in omnibus humilia te ipsum. Charissimi, nolite inter vos contendere, nec quærat aliquis major esse ; sed juxta Apostolum, diligite vos invicem, quoniam charitas ex Deo est ; et omnis qui diligit ex Deo natus est, et cognoscit Deum : qui non diligit, non novit Deum, quoniam Deus charitas est. »

Ex epistola Victoris papæ, Theophilo Alexandrino episcopo directa, qui fuit quintus decimus post Petrum.

(Vide num. 4.)

Ex epistola Callisti papæ, ad omnes Galliarum urbium episcopos, qui fuit decimus septimus post Petrum.

(Vide ibid.)

In Decretalibus Lucii papæ, de metropolitanis episcopis, qui fuit vicesimus tertius post Petrum.

(Vide ibid.)

In Decretalibus Julii papæ, de metropolitanis episcopis, qui fuit tricesimus sextus post Petrum.

(Vide ibid.)

Ex Capitulis sanctissimi archiepiscopi Felicis, ex Nicæna synodo sumptis.

(Vide ibid.)

Damasus papa, qui fuit istius Felicis successor et fuit tricesimus nonus post Petrum, scripsit ad Stephanum archiepiscopum, de archiepiscopis qui facile damnare volunt episcopos, dicens.

(Vide ibid.)

Ex Græcis et Latinis canonibus, et synodis Romanis, atque decretis præsulum ac principum Romanorum, a papa Adriano Ingilramno Mediomatricæ urbis episcopo prolatis.

(Cap. 14.) « Nullus metropolitanus episcopus absque cæterorum omnium comprovincialium episcoporum instantia, aliquorum audiat causas eorum, quia irrita erunt, imo etiam causam in synodo pro facto dabit. Nec reliquorum aliquis episcoporum, suorum sacerdotum causas audiat, absque præsentia clericorum suorum ; quia irrita erit sententia episcopi, nisi præsentia clericorum confirmetur. »

Ex decretis Eusebii papæ.

(Epist. 2, sub finem.) « Oves ergo quæ pastori suo commissæ fuerint, eum nec reprehendere, nisi a recta fide exorbitaverit, debent, nec ullatenus accusare possunt ; quia facta pastorum oris gladio ferienda non sunt, quanquam recte reprehendenda videantur. Ideo ista dicimus, quia in scriptis vestris reperimus quosdam episcopos vestris in partibus a propriis ovibus accusatos, aliquos videlicet ex suspicione, et aliquos ex certa ratione : et idcirco quosdam suis esse rebus exspoliatos, quosdam vero a propria sede pulsos. Quos sciatis nec ad synodum comprovincialem, nec ad generalem posse vocari, nec in aliquid judicari, antequam cuncta quæ eis sublata sunt legibus potestati eorum redintegrentur. Prius ergo oportet omnia illis legibus redintegrari, et ecclesias quæ sibi sublatae sunt, cum omni privilegio suo restitui. Et postmodum non sub angusti temporis spatio, sed tantum temporis spatium eis indulgeatur, quantum exspoliati vel expulsi esse videntur, antequam ad synodum convocentur, et ab omnibus quisque suæ provinciæ episcopis audiatur. Nam nec vocari ad causam, nec judicari potest exspoliatus vel expulsus, quia non est privilegium quo exspoliari possit jam nudatus. Unde et antiquitus decretum est ut omnes possessiones, et omnia sibi sublata, atque fructus cunctos, ante litem contestatam perceptor vel primas possessori restituat. Et alibi scriptum habetur : Ille qui violentiam pertulit, universa in statu quo fuerant recipiat, et quæ possedit securus teneat. Et alibi in synodalibus Patrum decretis, et regum edictis legitur statutum. Redintegrandam sunt omnia exspoliatis vel ejectis episcopis, præsentialiter ordinatione pontificum, et in eorum unde abscesserunt loca funditus revocanda quacunque conditione temporis, aut dolo, aut captivitate, aut virtute majorum, aut per quascunque injustas causas, res Ecclesiæ, vel proprias aut substantias suas perdidisse noscuntur ante accusationem, aut regularem ad synodum vocationem eorum, et reliqua. Est etiam in antiquis Ecclesiæ statutis decretum, ut qui aliena invadit non exeat impunitus, sed cum multiplicatione omnia restituat. Unde et in Evangelio scriptum est, quod si aliquid defraudavi, reddo quadruplum (Luc. XIX, 8) ; et in legibus sæcularibus tantum habetur : Qui rem subripit alienam, illi cujus res direpta est in decuplum quæ

sublata sunt restituat. Et in lege divina legitur : *Maledictus omnis qui transfert terminos proximi sui, et dicet omnis populus, Amen (Deut. xxvii, 17)*. Talia ergo non præsumantur absque ultione, nec exercentur absque sua damnatione. Pacem, et non damnum aut injustitiam alicujus sectamini in invicem, et in omnes. Veritatem autem facientes in charitate, crescimus in illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totum corpus compactum et conexum per omnem juncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate. De cætero, charissimi, gaudete, et perfecti estote : exhortamini, idem sapite, pacem habete, et Deus pacis et dilectionis erit vobiscum. Dominus custodiat vos, et nunc, et in die æternitatis. Amen. Data ix Kalend. Octobr., Constantio V. C. CONS. »

Ex epistola Zephyrini papæ, Ægyptiis directa, qui fuit decimus sextus post Petrum.

(*Epist. 11.*) « Nuntiatum est enim sedi apostolicæ per apocrisarios vestros, quosdam fratrum nostrorum, episcoporum videlicet, ab Ecclesiis et propriis sedibus pelli, suaque eis auferri suppellectilia, et sic nudos exspoliatos ad judicia vocari, quod omni ratione caret, cum constituta apostolorum eorumque successorum, et præcepta imperatorum, ac constitutiones legum, id ipsum habeant, et apostolicæ sedis auctoritas id ipsum fieri vetet. Præceptum est ergo in antiquis statutis, episcopos ejectos, atque suis rebus exspoliatos, Ecclesias proprias recipere, et primo sua omnia eis reddi, et tum demum, si quis eos juste accusare voluerit, æquo periculo facere, judices esse decernentes episcopos recta sapientes, et in Ecclesia convenientes, ubi testes essent singulorum qui oppressi videbantur : nec prius eos respondere debere, quam omnia sua eis et Ecclesiis eorum legibus integerrime restaurentur. »

Ex epistola Julii papæ, quæ fuit rescripta Eusebio, Theognio, Theodoro, ac Berinto, et reliquis Orientalibus episcopis, culpans eos quod Athanasium et Paulum, cæterosque sequaces eorum, absque sedis apostolicæ consultu damnare, et a propriis sedibus pellere, contra canonicam præsumpsere auctoritatem.

(*Epist. 11, ad Orientales.*) « Decuerat vos adversus sanctam Romanam et apostolicam Ecclesiam limare et non ironice loqui, quoniam et ipse Dominus noster Jesus Christus eam decenter allocutus ait : *Tu es, inquit, Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam ; et portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Et tibi dabo claves regni cælorum (Matth. xvi, 18)*. Habet enim potestatem, singulari privilegio sibi concessam, aperire et claudere januas cælestis regni quibus voluerit. Nam si ei detrahere, quæ Domini ore sacrata atque superexaltata est, non renuitis, nec mirum si fratribus irrogare injurias minime cessatis. Unde jam silentio non teguntur, quæ vestro in concilio turbulenter atque cum tempestate decreta sunt. Apparet enim quoniam

quodam tumultuosa indisciplinatione veritas est oppressa : vobis quippe inconsiderantibus quæ placent Deo, propter jurgia quæ contra proximos vestros habetis, et vota vestra inevincibilia esse contenditis. Sed erit opus divinæ providentiæ, quatenus et e contrario aperte possint evacuari, et quidquid illic convenientes, sine qualibet gratia, odio aut inimicitiarum causa gessistis, funditus repelli. Quapropter cum omni festinatione vos omnes ad hujus sanctæ sedis reverentiam volo concurrere, quatenus gestorum apud vos integritatem per vos ipsos possitis ostendere. Nam nec dubitare vos credo Athanasium, sacræ legis doctorem, non solum a nobis, sed etiam a Nicæna synodo veræ fidei cultorem esse comprobatum : qui defecto Alexandro mirabili sene, qui Arii prostraverat blasphemias, post quinque menses Nicæni concilii, Alexandrinorum Ecclesiæ suscepit præsulatum. Adversus quem ejusque sectatores multa mendacia texentes, et nudas valde calumnias quasi veras accusationes componentes, multorum malorum eum causam et caput esse perhibuistis : et non solum apud Ægyptum sed etiam apud Palæstinam, et Phœnicem, vicinasque gentes, scriptis vestris illum perturbatorem esse significastis. Qua de re, ecclesiasticam sequentes regulam, vos et illos Romæ regulariter ad judicium die statuta, non sub angusto temporis spatio, ut excusatio locum non inveniret, litteris et apocrisariis evocavimus, illique vocatione suscepta ad diem præstitutum venire ; sed vos, ne vestris mendaciis caperemini, vestræque calumniæ nudarentur, venire distulistis. Nec his machinationibus solummodo contenti estis : sed etiam, videntes oves pastoribus desolatas, lupos pro pastoribus super eas posuistis. Decuerat ergo ut ad regularem veniretis convocationem, qualiter de his et de aliis vestris præsumptionibus veram redderet rationem, quoniam occurreret veritas si falsitas displiceret, et nullus dubitat, quod ita judicium nocens subterfugit, quemadmodum eum nocens ut absolvatur requirit. Nec suspicione caret, qui alium calumniis derogat, falsa dixisse, cum ipse ad judicium ut probet quæ intulit evocatus venire distulerit. Vellem enim vos magis ad jam dictam canonicam convenire vocationem, ut coram universali concilio redderetis rationem, cur synodum ad statum Ecclesiarum et fratrum in Antiochia subvertendum, et Nicæni nagni concilii destructionem fecistis, aut cur nobis inconsultis, episcopos in eam convocastis, ad quam nec Maximus Hierosolymitanus venit, nec nostra interfuit legatio, canonibus quippe in Nicæna synodo jubentibus, non debere præter sententiam Romani pontificis ullo modo concilia celebrari, nec episcopos damnari ; aut cur in prædictorum loco fratrum alios adulteros posuistis, antequam penes nos, aut nostros apocrisarios, eorum causa canonice esset examinata, finemque perciperet rectum. Isti enim, qui ad memoratam regularem venire vocationem, volentes vos a prædictis subtrahere calumniis, multa adversus vos lacrymabilia et doloribus

plena referunt, accusantes vos et dicentes multa se importabilia a vobis esse passos. Vos ergo refugientes venire, illosque perseverantes in vera ratione, suasque calumnias reclamantes, super quibus et Ægyptiorum episcopi litteris nobis missis protestantur suis, falsa esse quæ contra Athanasium suosque sectatores machinantur, cunctaque Arrianorum machinata blasphemias. Talibus namque figmentis liquet eos esse inculpabiles, vosque culpabiles: quia si de vera confideretis innocentia, nullomodo a jam dicta vos canonica subtraheretis evocatione, quæ non subito, sed spatiosè denuntiata est: sed omni subducta apologia, absque tardatione venire et causas reddere festinaretis. Quibus ita gestis, scripsi vobis et omnibus qui in Antiochia contra apostolicam canonicamque regulam nobis inconsultis fueratis congregati, arguens vos primum de injuriis litterarum: deinde cur Athanasium suosque consecutores ad vestrum concilium convocassetis, canonibus scilicet præcipientibus nihil extra Romanum decerni pontificem, cui hæc et majora Ecclesiarum negotia, tam ab ipso Domino, quam ab omnibus universorum Conciliorum patribus, speciali sunt, ut jam dictum est, privilegio contradicta. Vobis vero refugientibus, et ad concilium toties convocatis adessè nolentibus, illis quoque in sua reclamazione et justa ratione persistentibus, vestraque cognoscentes crimina, et illorum justam examinantes rationem, omnesque eos Nicæno concilio comperientes, et nostris apostolicis jussionibus obtemperantes, visum est nobis ac universo concilio, ut vos, divinis præceptis et apostolicis monitis informati, qui pro omnium Ecclesiarum statu impigro vigilare debemus affectu, si quidquam reprehensioni usquam invenitur obnoxium, celeri sollicitudine aut ab ignorantia imperitia, aut a præsumptionis usurpatione revocemus. His taliter consideratis atque decretis, tanquam omnium curam gerentes, propter sedis propriæ dignitatem, suscepimus eos in communionem, singulisque cum suis, auctoritate hujus sanctæ sedis, rebus suas proprias reddidimus Ecclesias, quoniam huic sanctæ sedi propter pravorum hominum insidias, ipso Domino instituyente, et sanctis Apostolis, eorumque successoribus per singula concilia roborantibus, hoc semper licuit licebitque, Domino auxiliante, in perpetuum. Unde qui se scit aliis esse præpositum, non moleste ferat aliquem sibi esse prælatum, sed obtemperantiam, quam ab aliis requirit, gratis et ipse dependat. Quapropter increpando vobis scribo, quia non recte tractastis viros inculpatos, et a nobis minime examinatos, de suis Ecclesiis communionem privatos pellentes, et ecclesiasticæ disciplinæ injuriam irrogantes, constitutumque Nicæni concilii minime servantes, talia indiscipline agere non formidastis. Idcirco, quoniam dudum venire renuistis, modo ad certum diem, id est, xv Kal. Novembris, vos iterum regulariter litteris missisque evocamus, ut coram vobis ostendamus, nos justam in eos protulisse senten-

tiam, et de cætero non talia esse passuros. Est etenim in antiquis Ecclesiæ statutis decretum, ut qui aliena invadit non exeat impunitus, sed cum multiplicatione restituat. Unde et in Evangelio scriptum est. *Quod si aliquid defraudavi, reddo quadruplum (Luc. xix, 8)*. In lege quoque cautum est: *Maledictus omnis qui transfert terminos proximi sui, et dicet omnis populus, Amen (Deut. xxvii, 17)*. Quare miror vos tam audaces esse, et tam impudenter egisse, et terminos ac jura beati Petri apostolorum principis invasisse. Si enim, ut paulo superius prælibatum est, juris erat ut absque ejus sanctæ sedis auctoritate nullus deberet aut concilia celebrare, aut episcopos ad Synodum convocare, vel eos damnare, aut propriis pellere sedibus, aut alios in eorum loco ordinare, omnia vos temerare non timuistis. Quid ergo est aliud talis præsumptio, nisi quod apostolorum suorumque successorum decreta transgredi, et maledictionem superius comprehensam, in lege scilicet cautam, quam omnis populus uno ore consonaque responsione per Amen, id est fiat, confirmavit, suscipere non timuistis?

Item ex eadem: « Nemo enim debitorem amplius potest cognoscere, quam ille qui injuriam ejusque sustinuit nequitiam. » *Et post pauca*: « Quod enim scripsistis non posse eum a pauciore numero episcoporum restitui quam depositus fuerat, non ita est, nec hæc regula orthodoxorum sanctæ Ecclesiæ est episcoporum, sed Arrianorum, sociorum videlicet vestrorum, hæc inventio ad perditionem orthodoxorum episcoporum contexta est. Nam, ut nobis a veracibus est testibus relatum, quando Antiochiæ pro damnatione fidei de consubstantialitate prolata fuistis congregati, odio prædicti Athanasii hanc regulam protulistis, quæ nullas habet vires, nec habere poterit, quoniam nec ab orthodoxis episcopis hoc concilium actum est, nec Romanæ Ecclesiæ legatio interfuit, canonibus præcipientibus sine ejus auctoritate concilia fieri non debere, nec ullum ratum est aut erit unquam concilium, quod ejus non fuerit fultum auctoritate. Igitur de fuga super qua Athanasium reprehenditis, non recte agitis, cum ipse Dominus mandatum nobis hoc dederit: *Cum persecuti vos fuerint in unam civitatem, fugite in aliam (Matth. x, 23)*. Et ipse Dominus per semetipsum exemplum demonstrans, quando Pharisei concilium fecerunt adversus eum ut eum occiderent, sciens autem Jesus discessit inde. Et alibi: *Tulerunt lapides Judæi, ut mitterent in eum. Jesus autem abscondit se, et exivit de templo, et transiens per medium eorum abiit, et ita discessit*. Nam et discipuli propter metum Judæorum recesserunt, celantes semetipsos. Et Paulus in Damasco (*II Cor. xi*), a principe gentis quæsitus, de muro sporta depositus est, et manus quærentis effugit. Et alii quamplurimi et innumerabiles sancti, tam in Veteri, quam in Novo Testamento, fugisse leguntur. Si ergo fugam impropere fugientibus, erubescite potius persequi, et quiescite insidiari, quiescentque continuo fugientes. Nam sive perimatis

eos, mors semper contra vos exclamat; sive rursus exsilia superponatis, ubique in vos mali memoriam destinare noscimini, et illi patiendo sibi proficiunt. Unde et Dominus ait: Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere (*Matth. x*); sed potius eum timete, qui potest et animam et corpus perdere in gehennam. Multos enim cognovimus pessimis machinationibus injuste depositos. Ideo summopere mihi, cui vice principis Apostolorum universalis Ecclesiae cura commissa est, providendum est, auxiliante ipso summo apostolo, ne deinceps talia fiant, quoniam ideo huic sanctae sedi praefata privilegia specialiter sunt concessa, tam de congregandis conciliis, ac restitutionibus episcoporum, quam de summis Ecclesiarum negotiis, ut ab ea omnes oppressi auxilium et injuste damnati restitutionem sumant, et talia ab improbis nec praesumantur absque ultione, nec exerceantur absque damnatione. • *Et post aliquanta.* • Noluit itaque Dominus tam leviter suos tractari ministros sicut facitis, aut a vobis damnari, sed sicut memoratum est, aut ab hac sancta sede cui commissi sunt, aut suo reservari iudicio. Ait enim: Qui vos contristabit, me contristabit. Qui fecerit injuriam vobis, recipiet id quod inique gessit. Et quanta poena exspectet eos qui Domini scandalizant discipulos, Evangelium sufficienter exponit, ubi de scandalizantibus discipulos loquitur. Nam quod a vobis non sint damnandi, sed aut ab hac sancta sede, ut praefatum est, aut sibi reservandi, ipse manifeste dat exemplum, quando peccantes sacerdotes, quorum locum modo in sancta Ecclesia episcopi tenent, non per alium, sed per semetipsum, vendentes et ementes ejecit de templo, et mensas nummulariorum proprio evertit flagello, et ejecit de templo. Et ipse alibi ait: *Deus stetit in Synagoga deorum, in medio autem deos discernit (Psal. LXXXI, 1)*, et reliqua talia et his similia. Et alibi idem ipse ait: *Nolite iudicare, ut non iudicemini; nolite condemnare, ut non condemnemini. In quo enim iudicio iudicaveritis, iudicabimini (Matth. VII)*. Quapropter non tam temere, ut vos facitis, quisquam suam praesumat evomere iniquitatem: sed iudicantem oportet cuncta rimari, et ordinem rerum plena inquisitione discutere, nec de illis, quae ei inconcessa sunt, ullomodo iudicium praesumere, interrogandi ac proponendi, adjiciendique patientia praebita ab eo, ut ibi actio partium limita sit pleniter: nec prius litigantibus sua velit sententia obviare, nisi quando ipsi, peractis omnibus, jam nihil amplius habuerint in quaestione quod proponant. Nec oportet quemquam iudicari aut damnari, antequam suos accusatores praesentes habeat, locumque defendendi accipiat spatiosum ad abluenda crimina. Similiter in jam facta Nicæna synodo statutum est, ut ultra provinciae terminos accusandi licentia non progrediatur, nisi ad hanc apostolicam fuerit sedem provocatum, ad quam omnes qui voluerint libere et absque illo impedimento a quibusdam agendo, confluere debent. • *Item ex subsequentibus.*

• *Judices autem alii esse non debent, nisi quos ipse qui impetitur elegerit, aut quos suo cum consensu hæc sancta sede, aut ejus primates auctoritate hujus sanctae sedis delegaverint. Ex his enim et aliis, quae tam in hac sancta sede, quam et ab Apostolis eorumque successoribus sunt statuta, nil praefatis episcopis concessistis: sed vim eis inferentes, injusteque, ut superius commemoratum est, eos damnantes, aliquos absentes expulistis, quod omni Christianae legi est inimicum. In quibus apparet quod nec Domino sua servastis jura, nec huic sanctae matri et apostolicae Ecclesiae, quae, ut prescriptum est, eos suo iudicio aut huic sedi voluit reservari, ne a tam pravis, sicut estis, hominibus damnarentur aut egerentur. In his omnibus vos stultos et praeveritatores Evangeliorum et canonum esse, nulli sane sapientium est absconditum. Nec his contenti in vestra estis praevericatione, sed etiam quod prius expulsos eos, et suis exspoliatis rebus, quasi vocastis atque damnastis, cum nullus regulariter aut vocari, aut iudicari possit antequam sit regulariter restitutus, et sua omnia ei legibus sint integerrime reformata. Est namque in saepedicta sancta synodo ab omnibus unanimiter decretum, et apostolica auctoritate roboratum, ut si quis episcoporum suis fuerit rebus exspoliatus, et in accusatione pulsatus, ordinatione pontificum oportet et decet sanctum propositum prima fronte certare, ut omnia quae per suggestiones inimicorum suorum amiserat, legaliter primo potestati ejus ab honorabili concilio redintegrentur, et praesul regulariter prius statui pristino reddatur, et ipse, dispositis ordinatisque suis, tunc ad tempus veniat ad causam, et si ita juste videtur, accusantium propositionibus respondeat. Quare ergo transgressi estis terminos patrum, iudicantes et damnantes eos quos non debuistis? quare iudicastis eos quos non regulariter approbastis? Nec observastis quod in Regnorum libro scriptum est: *Non quomodo videt homo, videt et Deus: quia homo videt in facie, Deus autem in corde (I Reg. XVI, 7)*, et in Paralipomenon: *Omnia corda scrutatur Deus, et omnem cogitationem novit (I Paral. XXVIII, 9)*. Et alibi scriptum est: Non potest humano condemnari examine, quem Deus suo reservavit iudicio. Hæc omnia summopere praecavenda sunt, nec accusatio episcoporum facile est recipienda, dicente Domino: *Non suscipias vocem mendacii (Exod. XXIII, 1)*, et Apostolus inquit: *Adversus presbyterum inscriptionem non recipiendam, absque duobus vel tribus idoneis testibus (I Tim. V, 19)*. Si hæc de presbyteris vel cæteris fidelibus sunt praecavenda, quanto magis de episcopis? Quibus cognitiss, magis vos dominari velle manifestum est, quam consulere fratribus aut sustentare eos, qui a honor inflat ad superbiam, et quod provisum est ad concordiam, tendit ad noxam. Decuerat namque vos, juxta praefatas regulas, si aliquid egissent contra suum ordinem, mandare nobis, et exspectare quid ad vestra consulta rescriberemus, in tantum, ut si etiam quidquam grave intolerandumque comitte-*

rent, nostra præstolaretur censura, et nihil prius aut aliud decerneretis, quam quod nobis placere cognovissetis, ita ut a regulis præstitutis nulla, aut negligentia, aut præsumptione recederetis. Cesset hujusmodi pressa nostra auctoritate præsumptio, videntur hujusmodi nocumenta, quia nequaquam talia patienter ferre possumus machinamenta, quoniam convenit nos paternarum sanctionum diligentes esse custodes. »

Ex epistola sanctissimi archiepiscopi Felicis et ejus sancti concilii, Athanasio, et universis Ægyptiorum, Thebaidorum et Libyorum episcopis rescripta: in qua consultationibus eorum, quas super episcoporum persecutionibus et accusationibus direxerunt, canonicè respondetur.

(FELIX II, epist. 1.) « Non ita in Ecclesiasticis agendum est negotiis, sicut in sæcularibus. Nam in sæcularibus, postquam legibus vocatus venerit, et in foro decertare cœperit aliquis, non licet ante peractam causam recedere: in ecclesiasticis vero, dicta causa recedere licet, sit necesse fuerit, aut si prægravari viderit. » *Item ex eodem:* « Jam enim formam dedimus, et a prædecessoribus nostris datam esse cognovimus, ut si quis se agnoverit Christianum, illud servet quod ab Apostolis noscitur esse contraditum, dicente Apostolo Paulo: *Si quis vobis annuntiaverit præter quod accepistis, anathema sit* (Gal. 1, 8). Christus enim Dei Filius, Dominus noster, humano generi per propriam passionem salutem plenissimam condonavit, ut nos liberaret. Et si Deus in tantum nos dilexit, ut etiam proprio Filio non parceret, sed pro nobis omnibus illum traderet, ut nos liberaret, ut quid nos non diligimus fratres, aut eos temere judicamus, cum prædictus dicat Apostolus: *Nolite judicare invicem, sed hoc judicate magis, ne ponatis offendiculum fratri vel scandalum* (Rom. xiv, 13)? Nam si illi qui fratres diligunt, ex Deo nati sunt et vident Deum, quid ergo erit illis, qui eos persequuntur, et eos detrahendo, machinando, accusando, infestando, damnare moliuntur? Si illi filii Dei, procul dubio hi filii sunt diaboli, qui semper sicut leo rugiens circuit quærens quem devoret, ita fratres insequuntur ut perdant. Qui vero adjuvare fratres refugiunt, majus onus peccatorum acquirunt et fraternitatis solatio rei existunt. » *Et post pauca:* « Non enim de fontibus salutiferis, spiritualiter ad acquisitionem æternæ vitæ, procedunt tales accusationes et detractiones, atque ideo competenter nos beatus Paulus apostolus admonens ait: *Non debere plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem* (Rom. xii, 3). In diffinitione pietatis perduremus. Qui enim hanc prætereunt, non tantum ipsi sunt decedentes a corroboratione sua, sed insipientiæ suæ dereliquerunt omnibus memoriam, ut in his in quibus peccaverunt minime latere potuissent. Gloria enim et contumelia in loquela, et in lingua hominis casus illius est. Ideoque conveniens est hanc quidem ostensionem reprehensionum illorum nostris actibus inseri, ne ulterius jam talia patiamini, seminantibus illis zizania et scandala,

sed lætari in officiis et dogmatibus vestris mereamini. Igitur erubescant talia, et hujusmodi blasphema subtrahere festinent, si noluerint a sacerdotali nostro collegio segregari, et a Christiani populi societate divelli. Licet namque de his plura et per necessaria, quæ in decretis sedis Apostolicæ, et ab Apostolis eorumque successoribus statuta, inveniuntur, dicere et conscribere potuissemus, tamen nobis melius visum est, ut epistolam oratione claudamus. Deus omnipotens, et hujus unigenitus Filius et salvator noster Jesus Christus, hoc vobis tribuat incitamentum, ut omnibus fratribus, et coepiscopis nostris, quibuscunque tribulationibus laborantibus, totis succurratis viribus, et cum eis compatientes, crucem ejusdem Domini salvatoris portetis, ut veri ipsius discipuli coram omnibus appareatis: ut et vos, et qui vobiscum sunt, hic et in futuro meliora possideatis, quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se, per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem et cum quo omnipotenti Deo Patri gloria in sæcula sæculorum. Amen. Valere vos opto, charissimi fratres. Data Idibus Februarii, Agario et Juliano V. Cl. cons. »

Item ex Græcis et Latinis canonibus.

(Cap. 5.) « Nam si suis rebus fuerit exspoliatus episcopus, aut quod absit, quod alienum ab omnibus debet esse fidelibus, a sede propria ejectus, aut in detentione aliqua a suis ovibus fuerit sequestratus, tunc canonicè, antequam in pristinum restituitur honorem, et sua omnia quæ insidiis inimicorum suorum ei ablata fuerant redintegrentur, nec convocari nec judicari poterit, nisi ipse pro sua necessitate, minime tamen judicandus, advenire sponte elegerit. Nec omnino a quoquam respondere cogatur, antequam integerrime omnia, quæ per suggestionem inimicorum suorum amiserat, potestati ejus ab honorabili concilio redintegrentur, et præsul prius statui pristino reddatur, et ipse dispositis ordinisque libere ac secure suis, tunc canonicè convocatus, ad tempus synodo in legitima et canonica veniat ad causam, et si ita juste videtur, accusantium propositionibus respondeat. »

Ex decretis Cælestini papæ.

(Epist. 11 episcopis Calab. et Apul.) « Nulli sacerdotum liceat canones ignorare, nec quidquam facere quod Patrum possit regulis obviare. Quæ enim a nobis res digna servabitur, si decretalium normam constitutorum, pro aliquorum libitu, licentia populis permissa, frangatur? CAPITULO III: *Quod docendus sit populus, non sequendus.* Docendus est populus, non sequendus. Nosque, si nesciunt, eos quid liceat quidve non liceat commonere, non his consensum præbere debemus. Quisquis vero conatus fuerit tentare prohibita, sentiet censuram sedis apostolicæ minime defuturam. Quæ enim sola admonitionis auctoritate non corrigimus, necesse est per severitatem congruentem regulis vindicemus. Per

totas hoc ergo, quæ propriis rectoribus carent, Ecclesias volumus innotescat, ut nullus sibi spe aliqua forsitan blanditiis illudat. Data XII. Kal. Augusti, Florentio et Dionysio cons. »

Epistola decretalis Sixti papæ.

(*Epist. 3 Xysti III.*) • Sixtus episcopus omnibus Orientalibus episcopis in Domino salutem. Gratias vestræ referimus sanctitati, quod in tribulatione et persecutione nostra nos visitare misistis, et causæ nostræ finem bonum scire et esse optatis, precibusque Deum exorastis, ut mihi in tribulatione succurreret mea, meque adjuvaret, et ab æmulis tribulationibus et persequentibus me liberaret. O quam bona est charitas, quæ absentes per imaginem, præsentibus sibimetipsis exhibet per amorem: divisa quoque unit, ac confusa ordinat, inæqualia sociat, imperfecta confirmat. Quam recte prædicator egregius, apostolus videlicet Paulus, *vinculum perfectionis* (*Coloss. III, 14*) vocat, quoniam virtutes quidem cæteræ perfectionem generant, sed tamen eas charitas ita ligat, ut ab amantis mente dissolvi jam nequeant. Hac quoque virtute, fratres, vos plenos Spiritus sancti gratia esse reperio, dum solatiari mihi in meis anxietatibus sentio. Nec mirum, charissimi, si me persequuntur æmuli mei, cum caput nostrum, quod est Christus, olim æmuli sanctæ Dei Ecclesiæ, servorumque ejus, sint persecuti. Unde et ipsa per se Veritas dicit: *Si patrem familias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus* (*Matth. x, 25*)? Quæ iterum dicit: *Si de hoc mundo essetis, mundus quod suum erat diligeret; sed quia de hoc mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus* (*Joan. xv, 19*). Hæc, fratres, cum et nos sciamus, et aliis nos sæpe prædicemus, vosque ea perfecte scire non dubitemus, propter insidiantium vituperationes aut accusationes, vel propter laudantium adulationes, nec ad dexteram, nec ad sinistram declinare debemus: sed inter verba laudantium sive vituperantium, ad mentem semper recurrendum est. Et si in ea non invenitur bonum quod de nobis dicitur, magnam tristitiam generare debet. Et rursum, si in ea non invenitur malum quod de nobis homines loquuntur, in magnam debemus lætitiā prosilire. Quid enim si omnes laudent, et conscientia nos accuset? aut si omnes accusent, et conscientia nos liberos demonstret? Habemus Paulum dicentem: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ* (*II Cor. I, 12*). Job quoque dicit: *Ecce in cælo testis meus* (*Job. xvi, 20*). Si ergo est nobis testis in cælo, testis in corde, dimittamus stultos foris loqui quod volunt. Quid enim aliud detrahentes faciunt, nisi in pulverem sufflant, atque in oculos suos terram excitant? ut unde plus detractionis perfiant, inde magis nihil veritatis videant. Vocandi tamen sunt etiam ipsi, et tranquille admonendi, eisque satisfieri modis omnibus debet, scientes quod de Judæis Veritas dicit, *ne forte scandalizemus eos* (*Matth. xvii, 26*). Si autem satisfieri sibi ex veritate

noluerint, habes consolationem quam in Evangelio aspicias, quia cum Domino dictum fuisset: *Scis quia audito Judæi hoc verbo scandalizati sunt, respondit: Sinite illos, cæci sunt, duces cæcorum* (*Matth. xv, 14*). Paulus quoque apostolus admonet dicens: *Si fieri potest, quod ex vobis est cum omnibus hominibus pacem habentes* (*Rom. xii, 18*). Dicturus cum omnibus hominibus pacem habentes, quia hoc difficile esse perspexit, præmisit, *si fieri potest*, et subjunxit quod potest fieri, cum dicit *quod ex vobis est*. Quia si nos in mente charitatem erga odientes servare cupimus, et si illi nobiscum pacem non habent, nos tamen cum illis sine dubio habemus.

• Quod ergo mandastis, ut scriberemus vobis, qualiter instans jurgium contra me suscitatum sit, vel a quo, ut vestro adminiculo pelleretur, et causa mea firmaretur, scitote me criminari a quodam Basso, et injuste persequi. Quod audiens Valentinianus Augustus, nostra auctoritate synodum congregari jussit, et facto concilio cum magna examinatione satisfaciens omnibus, licet evadere aliter satis possem, suspicionem tamen fugiens, coram omnibus me purgavi, me scilicet a suspitione et æmulatione liberans, sed non aliis qui noluerint, aut sponte hoc non elegerint faciendum, formam exemplumque dans, cum scriptum sit: *Si quis crimen objicere voluerit, scribat se prius probaturum; et alibi: Criminationes adversus doctorem nemo suscipiat; et iterum: Si quis episcopus, presbyter, aut diaconus, vel quilibet clerici apud episcopum a qualibet persona fuerint accusati, quicumque fuerit, sive ille vir sublimis honoris, sive ullius alterius generis persona, qui hoc genus illaudabilis intentionis arripuerit, noverit docenda probatoribus, monstranda documentis se debere inferre. Si quis ergo circa hujusmodi personas non probanda detulerit, intelligat se jacturam infamiæ sustinere, et sub magna excommunicatione exsilio deportari. Ista omnia postposui, non aliis, ut paulo superius prælibatum est, exemplum dando, sed me a præfata infamia et suspitione liberando. Condemnatus est autem memoratus Bassus a jam dicta synodo, ita tamen ut in ultima die viaticum ei non denegetur, propter humilitatem pietatis Ecclesiæ. Valentinianus quoque ante dictus Imperator scripto eum condemnavit, cum Augusta matre Placidia, et omnia prædia facultatum ejus, futuris de talibus dans hominibus formam ita faciendi, Ecclesiæ catholicæ sociavit. Sæpedictus ergo Bassus nutu divino non multo post moritur. Cujus corpus licet dignum non esset sepulturæ, propter misericordiam tamen sepelivi eum in cubiculo parentum ejus. Et quanquam ipse erga me stulte et imprudenter egisset, ego vero misericorditer circa eum egi, cogitans illud quod Dominus in Evangelio loquitur dicens: *Si non dimiseritis hominibus peccata eorum, nec Pater vester cælestis dimittet vobis peccata vestra* (*Matth. vi*). Et in ipsa Dominica oratione, quam Salvator noster discipulos suos orare docuit, quotidie supplicando Do-*

mino dicimus : *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris*, et multa alia his similia. His ita de me peractis, quia contra voluntatem omnium episcoporum qui nobiscum erant, propter humilitatem sensus mei, nullius compulsus iudicio, aut vim passus, sed sponte eligens, hæc, non formam, ut jam dictum est, aliis dando, sed me purificando feci. In aliis tamen episcopis competens adhibenda est talibus medela vulneribus, ne immatura curandi facilitas mortifera capitis peste nihil possit, sed segnius tracta perniciēs reatu non legitimæ curationis involvat pariter sauciatos et medentes. Ob id ergo statuentes decernimus, ut hi qui non sunt bonæ conversationis, et quorum vita est inexcusabilis, vel quorum fides, vita, et libertas nescitur, non possint Domini sacerdotes accusare, ne viles personæ ad accusationem eorum admittantur. Similiter hi qui in aliquibus criminibus irretiti sunt, vel qui sunt suspiciosi, vocem adversus majores natu non habent accusandi, quia suspiciosa vox et inimica veritatem solet opprimere. Peregrina vero iudicia, salva in omnibus apostolica auctoritate, generali sanctione prohibemus. Unde oportet, si aliquis episcoporum super certis accusetur criminibus, ut ab omnibus audiatur, qui sunt in provincia episcopis, quia non oportet accusatum aliubi quam in foro suo audiri. Si quis vero iudicem adversum sibi senserit, vocem appellationis exhibeat. Appellanti autem non debet afflictio ulla, aut detentionis injuriare custodia, sed liceat appellatori vitiatam causam appellationis remedio sublevare. Liceat etiam in causis criminalibus appellare, nec appellandi vox denegetur ei quem supplicio sententia destinavit. Pulsatus ante suum iudicem causam dicat, et ante non suum iudicem pulsatus, si voluerit taceat : et ut pulsatis quoties voluerint induciæ dentur. Si quis ergo iratus crimen aliquod cuilibet temere objecerit, convicium non est pro accusatione habendum, sed permissio tractandi spatii, id quod iratus dixit, per scripturam se probaturum esse fateatur, ut si fortasse resipiscens quæ præ iracundia dixit, iterare aut scribere noluerit, non ut reus criminis teneatur. Omnis ergo qui crimen objicit, scribat se probaturum. Revera ibi semper causa agatur, ubi crimen admittitur : et qui non probaverit quod objecit, pœnam quam intulerit ipse patiat. Placuit etiam ut si episcopus accusatus appellaverit apostolicam sedem, id statuendum quod ejusdem sedis pontifex censuerit. Hæc tamen omnino in sacerdotum causa forma servetur, ne quemquam sententia non a suo iudice dicta constringat. Occurrere quoque quisque fidelium ruinis debet oppressorum et miserorum subsidio, quo valeant ex relevatione alienæ vindictæ a se Dei remove re vindictam. Libat enim Domino prospera, qui ab afflictis pellit adversa. Unde scriptum est : *Frater fratrem adjuvans exaltabitur* (*Prov. xviii, 19*). Ecclesia enim Dei sine macula et ruga debet existere, et ideo non oportet eam a quibusdam conculcari aut maculari,

quia scriptum est : *Una est columba mea, perfecta mea* (*Cantic. vi*). Hinc iterum Dominus ad Moysen ait : *Est locus penes me, et stabis super petram* (*Exod. xxxiii, 21*). Quis est locus qui non sit Domini, dum cuncta in ipso per quem creata sunt continentur ? Sed tamen locus apud eum, videlicet sanctæ Ecclesiæ unitas est, in qua super petram statur, dum confessionis soliditas humiliter tenetur. Vos quoque, et omnes fratres nostros, Ecclesiam Christi sanguine redemptam regentes, monemus ut omnes a præcipitio, in quo fratres et Domini pastores detrahendo et persequendo verbis et factis labuntur, laqueis quibus potestis retentetis, et labi eos in ima non permittatis, quia scriptum est : *Ira viri iustitiam Dei non operatur* (*Jac. i, 20*). Hinc rursum dicitur : *Sit omnis homo velox ad audiendum, et tardus ad loquendum, et tardus ad iram* (*Jac. i, 19*). Hæc autem vos, auctore Deo, omnia servare non ambigo : sed occasione admonitionis exorta, bonis vestris desideriiis et operibus me furtive subjungo, ut quod non admoniti facitis, quando vobis et admonens additur, jam non soli faciatis. Quapropter, fratres, oportet vos et omnes fideles diligere invicem, et non detrahere aut accusare alterutrum. Scriptum est enim (*Eccli. xxvii, 18*) : *Dilige proximum, et con-*
• jungere fide cum illo. Quod si denudaveris absconsa
• illius, non persequeris post eum. Sicut enim homo
• qui perdit amicum suum, sic et qui perdit amici-
• tiam proximi sui. Et sicut qui dimittit avem de
• manu sua, sic dereliquisti proximum tuum, et non
• eum capies, non illum sequaris, quoniam longe
• abest. Effugit enim quasi caprea de laqueo : quo-
• niam vulnerata est anima ejus, ultra eum non po-
• teris colligare. Et maledicti est concordatio. Denu-
• dare autem amici mysteria, desperatio est animæ
• infelicis. Annuens oculo fabricat iniqua, et nemo
• eum abjiciet. In conspectu oculorum tuorum con-
• culcabit os suum, et super sermones tuos admi-
• ratur. Novissime autem pervertet os suum, et
• in verbis tuis dabit scandalum. Multa odivi et non
• coæquavi ei, et Dominus odiet illum. Qui in altum
• mittit lapidem, super caput ejus cadet, et plaga
• dolosi dividet vulnera. Qui fodit foveam, decidet
• in illam, et qui statuit lapidem proximo, offendet
• in eo, et qui laqueum alii ponit, peribit in illo.
• Facienti nequissimum consilium super ipsum de-
• volvetur, et non agnoscit unde adveniat illi. Illusio
• et improprium superborum, et vindicta sicut leo
• insidiabitur illi. Laqueo peribunt qui oblectantur
• casu justorum : dolor autem consumet eos ante-
• quam moriantur. Ira et furor utraque exsecrabilia,
• et vir peccator continens erit illorum (*Ibid.,*
• xxvii, 1). Qui vindicari vult, a Domino inveniet
 • vindictam, et peccata illius servans servabit. Re-
 • linque proximo tuo nocenti te, et tunc deprecanti
 • tibi peccata solventur. Homo homini servat iram,
 • et a Deo quærit medelam ? In hominem similem
 • sibi non habet misericordiam, et de peccatis suis
 • deprecatur Altissimum ? Ipse cum caro sit re-

« servat iram, et propitiationem petit a Deo? quis
 « exorabit pro delictis illius? Memento novissimo-
 « rum, et desine inimicari. Tabitudo enim et mors
 « imminent in mandatis ejus. Memorare timorem
 « Dei, et non irascaris proximo. Memorare Testa-
 « mentum Altissimi, et despice ignorantiam proximi.
 « Abstine te a lite, et minues peccata. Homo
 « enim iracundus incendit litem, et vir peccator
 « turbabit amicos, et in medio pacem habentium
 « immittet inimicitiam. Secundum enim ligna sylvæ
 « sic ignis exardescit: et secundum virtutem homi-
 « nis sic iracundia illius erit, et secundum substan-
 « tiam suam exaltabit iram suam. Certamen festi-
 « natum incendit ignem, et lis festinans effundit san-
 « guinem, et lingua testificans adducit mortem. Si
 « sufflaveris in scintillam, quasi ignis exardebit: et
 « si exspueris super illam, exstinguetur, et utraque
 « ex ore proficiuntur. Susurro et bilinguis maledi-
 « cotus: multos enim turbavit pacem habentes. Lin-
 « gua tertia multos commovit, et dispersit illos a
 « gente in gentem. Civitates muratas divitum de-
 « struxit, et domos magnatorum effodit. Virtutes
 « populorum concidit, et gentes fortes dissolvit. Lin-
 « gua tertia mulieres irritas ejecit, et privavit illas
 « de laboribus suis. Qui respicit illam, non habebit
 « requiem, nec habitabit cum requie. Flagelli plaga
 « livorem facit: plaga autem linguæ comminuit ossa.
 « Multi ceciderunt in ore gladii: sed non sic quomodo
 « qui interierunt per linguam suam. Beatus qui tectus
 « est a lingua nequam, et qui iracundiam illius non
 « transivit, et qui non attraxit jugum ejus, et vinculis
 « illius non est ligatus. Jugum enim illius jugum fer-
 « reum est, et vinculum illius vinculum æreum est. Mors
 « illius mors nequissima, et utilis potius infernus quam
 « illa. Perseverantia illius non permanebit, sed obti-
 « nebit vias injustorum, et in flamma sua non com-
 « buret justos. Qui derelinquunt Deum incident in
 « illam, et exardescet in illis, et non exstinguetur,
 « et immittetur in illos quasi leo, et quasi pardus læ-
 « det eos. Sepi aures tuas spinis, et noli audire lin-
 « guam nequam, et ori tuo facito ostia, et seras au-
 « ribus tuis. Aurum tuum et argentum tuum confla,
 « et verbis tuis facito stateram, et frenos ori tuo
 « rectos. Et attende ne forte labaris in lingua tua, et
 « cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi,
 « et sit casus tuus insanabilis in mortem. » Ista ca-
 « veant omnes, ut cohibeant linguas a malo, et labia
 « eorum ne loquantur dolum. De cætero, charissimi,
 « confortamini in Domino, et in potentia virtutis ejus.
 « Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adver-
 « sus insidias diaboli, quoniam non est nobis collucta-
 « tio adversus carnem et sanguinem, sed adversus
 « principes et potestates, adversus mundi rectores te-
 « nebrarum harum, contra spiritualia nequitiae in cœ-
 « lestibus. Propterea accipite arma Dei, ut possitis re-
 « sistere in die malo, et in omnibus perfecti stare.
 « State ergo succincti lumbos vestros in veritate, et
 « induti lorica[m] justitiæ, et calceati pedes in præpa-
 « ratione Evangelii pacis. In omnibus sumentes scu-

A tum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi
 ignea extinguere, et galeam salutis assumite, et
 gladium spiritus, quod est verbum Dei. Hæc, fratres,
 quæ vobis scripsimus, generaliter omnibus nota
 fieri volumus, ut quæ cæteros tangunt, omnibus
 nota fiant. Omnipotens Deus, vos et reliquos fratres
 nostros ubique consistentes protegat usque in finem,
 qui cunctum mundum dignatus est redimere, Jesus
 Christus Dominus noster, qui est benedictus in sæ-
 cula. Amen. Data Kalendis April. Valentiniano et
 Florentio V. Cl. cons. »

Item ex suprascriptis capitulis.

(Cap. 1.) « Sancta synodus Romana dixit: Hæc
 sunt quæ deinceps, propter malorum hominum in-
 sidias, qui in Ecclesiam et in ecclesiasticos indesi-
 B nenter sæviunt viros, conservari firmissime volumus
 in sæcula. Si quis episcopus ab illis accusatoribus
 qui recipiendi sunt fuerit accusatus, postquam ipse
 ab eis charitative conventus fuerit, ut ipsam cau-
 sam emendare debeat, et eam corrigere noluerit,
 non olim, sed tunc ad summos primates causa ejus
 canonicè deferatur. Qui in congruo loco infra ipsam
 provinciam tempore a canonibus præfixo Nicænis
 concilium canonicè vocare debebunt, ita ut ab om-
 nibus ejusdem provinciæ episcopis in eo audiatur.
 In quo et ipse canonicè convocatus, si eum aut infir-
 mitas aut alia gravis necessitas non detinuerit, adesse
 debet: quia ultra provinciæ terminos accusandi
 ante licentia non est, quam audientia rogetur. Nam
 si suis rebus fuerit exspoliatus, aut quod absit, quod
 C alienum ab omnibus debet esse fidelibus, a sede pro-
 pria ejectus, aut in detentione aliqua a suis ovibus
 fuerit sequestratus, tunc canonicè, antequam in pri-
 stinum restituatur honorem, et sua omnia quæ insi-
 diis inimicorum suorum, ei ablata fuerant ei redin-
 tegrentur, nec convocari nec judicari poterit, nisi
 ipse pro sua necessitate, minime tamen judicandus,
 advenire sponte elegerit. Nec omnino a quoquam
 respondere cogatur, antequam integerrime omnia,
 quæ per suggestiones inimicorum suorum amiserat,
 potestati ejus honorabiliter redintegrentur, et præsul
 prius statui pristino reddatur, et ipse dispositis or-
 dinatisque libere ac secure suis, tunc canonicè con-
 vocatus ad tempus synodo in legitima et canonica
 veniat ad causam, et si ita juste videtur, accusan-
 D tium propositionibus respondeat. Nam hoc summo-
 pere providendum est, ne antequam hæc omnia fiant
 coactus respondeat, quia contentio semper vitanda
 est. Adimi namque episcopo episcopatum, antequam
 causæ ejus exitus appareat, nulli Christiano videri
 jure potest. » *Item ex eisdem (cap. 14):* « Nullus me-
 tropolitanus episcopus, absque cæterorum omnium
 comprovincialium episcoporum instantia, aliquorum
 audiat causas eorum, quia irrita erunt, imo etiam
 causam in synodo pro facto dabunt. Nec reliquorum
 aliquis episcoporum suorum sacerdotum causas au-
 diat, absque præsentia clericorum suorum: quia ir-
 rita erit sententia episcopi, nisi præsentia clerico-
 rum confirmetur. »

pistola papæ Gelasii, ad Anastasium principem Acatio, in concilio Chalcedonense a sede apostolica competenter fuisse damnatum.

ist. 11 ad episcop. Dardaniæ.) « Nec plane tanta, quod unctis per mundum novit Ecclesia, iam quorumlibet sententiis ligata pontificum,

beati Petri apostoli jus habeat resolvendi, ut quæ de omni Ecclesia fas habeat judicandi, nunquam de ejus liceat judicare iudicio, si non ad illam de qualibet mundi parte canones laici voluerint, ab illa autem nemo sit appellare ius. Sed nec illa præterimus, quod apostolus, ut frequenter dictum est, more majorum, sine ulla synodo præcedente, et exsolvendi synodus inique damnaverit, et damnandi, nulla ante synodo, quos oportuit habuerit facultatem. »

ist pauca (in eadem) : « Sanctæ memoriæ quippe Anastasii synodus orientalis addixerat, quem tamen exceptum sedes apostolica, quia damnationi eorum non consensit, absolvit. Sanctæ memoriæ Iulianus Joannem Constantinopolitanum synodus etiam catholicorum præsulum certe damnatus : quem simili modo sedes apostolica etiam quia non consensit, absolvit. Itemque sancti Flavianum pontificem Græcorum congregatum damnatum, pari tenore, quoniam sola sedes apostolica non consensit, absolvit, potiusque qui receptus fuerat, Dioscorum secundæ sedis præsulæ sua auctoritate damnavit, et impiam synodum consentiendo submovit, ac pro veritate, ut synodus Chalcedonensis fieret sola decrevit. In qua sola jus habuit absolvendi eos quos synodica sententia perculerant, sic etiam sine synodo in hac causa plurimos etiam damnasse cognoscitur. »

de eadem re. « Post quingentos annos constituta tamen eos velle subvertere, cum triginta annorum omnium non possit abrumpi sanctum Athanasium non fuisse damnatum a synodo Orientis, sedes ista non consenserit ; sanctum Joannem Constantinopolitanum, sanctum Flavianum. Si ea non consentiente sola, qui damnati sunt a synodo, qui eadem sola damnante damnatus fuerit, solutus sit. »

Gregorius in epistola ad Theoctistam patriciam dicit :

b. ix, epist. 39, sub finem.) « Si qui vero sunt dicunt, quia compulsus quispiam necessitate, si anathematizatus fuerit, aut contra ea quæ sub anathemate prohibita sunt præsumpserit, anathematis solus non tenetur, ipsi sibi testes sunt, quia Christiani non sunt, quia ligamenta sanctæ Ecclesiæ valde æstimant conatibus solvere, ac per hoc absolutionem sanctæ Ecclesiæ, quam præstat fidelibus, non putant, si ligaturas ejus valere non æstimant. a quos diutius disputandum non est, quia per se despiciendi et anathematizandi sunt, et unde veritatem credunt, inde in peccatis suis verius ligantur. Si qui sunt igitur, qui sub nomine Iuliano hæc aut prædicare audent, aut taciti

A apud semetipsos tenere, procul dubio hos anathematizamus, et ego et omnes catholici episcopi, atque universa Ecclesia, quia veritati contraria sentiunt, et contraria loquuntur. »

Quod si quis sacerdotum contra hæc interdicta fecerit a suo officio submovendus sit. Leo per universas provincias episcopis constituitis.

(Epist. 4.) « Hoc itaque admonitio nostra denuntiat, quod si quis fratrum contra hæc statuta venire tentaverit, et prohibita fuerit ausus admittere, a suo se noverit officio submovendum, nec eum communionis nostræ futurum esse consortem, qui socius esse noluit disciplinæ. Ne quid vero sit, quod prætermisissimum a nobis forte credatur, omnia decretalia constituta, tam beatæ recordationis Innocentii, quam omnium prædecessorum nostrorum, quæ de ecclesiasticis ordinibus, et canonum promulgata sunt disciplinis, ita a vestra dilectione custodiri debere mandamus, ut si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps noverit denegari. »

Ex periocha v. Nicolai papæ, præsentis Adriani papæ prædecessoris, Michaeli Græcorum imperatori directa.

(Epist. 8.) « Decretalia autem, quæ a sanctis pontificibus primæ sedis Romanæ Ecclesiæ sunt instituta, cujus auctoritate atque sanctione omnes synodi et sancta concilia roborantur, et stabilitatem sumunt, cur vos non habere vel observare dicitis, nisi quia vestræ ordinationi contradicunt, et ex laico subito ad culmen patriarohatus transvolare resistunt, contra illud Apostolicum : *Nemini poto manum imposueris (I Tim. v, 21)* ? Quod si ea non habetis, de neglectu atque incuria estis arguendi : si habetis et non observatis, de temeritate estis corripiendi et increpandi. » *Item ipse* : « Sancti Chalcedonensis concilii sanctiones ad memoriam reducamus, quæ ita decernunt (*Can. 9*) : Si clericus habet causam adversus episcopum proprium, vel adversus alterum, apud synodum provinciæ iudicetur ; quod si adversus ejusdem provinciæ metropolitanum episcopus vel clericus habet querelam, petat primatem dioceseos, aut sedem regniæ urbis Constantinopolitanæ. In quo hic tenor observandus est, ut si videlicet clericus aut episcopus adversus metropolitanum habet querelam, et tanta urgetur necessitate, vel si hoc grave non ferat, ubicunque sit positus, primatem dioceseos petat. Quod si juxta Constantinopolitanam urbem quisquam eorum constitutus, et solius præsulis ejus iudicio velit esse contentus, petat eandem regiam urbem. Cum enim dixisset : Petat primatem dioceseos, præceptum posuit eadem sancta synodus, regulamque constituit : cum vero disjunctiva conjunctione addidisset, aut sedem regniæ urbis Constantinopolitanæ, liquet profecto quod hoc secundum permissionem indulsit. Ergo saltem nunc non videtis ad majora esse properandum ? Et quanto magis ad potioris auctoritatis iudicium tenditur querimonia, tanto adhuc amplius majus culmen petendum est, quousque gradatim perveniatur ad

eam sedem, cujus causa aut a se negotiorum meritis exigentibus in melius commutatur, aut solius Dei sine quæstione reservatur arbitrio. Quem autem primatem dioceseos sancta synodus dixerit, præter apostoli primi vicarium nullus penitus intelligitur. Ipse est enim primas, qui et primus habetur et summus : quæ viritim, si locus exegerit, in subditis demonstrabimus. Ne vero moveat, quia singulari numero dioceseos dictum est, sciendum est quia tantumdem valet dixisse primatem dioceseos quantum si perhibuisset dioceseon. Plenæ sunt enim sanctæ Scripturæ tali forma locutionis. Denique scriptum est : *Fons ascendebat e terra irrigans universam superficiem terræ (Gen. 11, 6)*. Qui enim non ait, unus fons ascendebat e terra, sed ait, fons autem ascendebat e terra, pro numero plurali posuit singularem ; ut sic intelligamus fontes multos per universam terram loca vel regiones proprias irrigantes, sicut dicitur miles, et multi intelliguntur, sicut dicta est locusta et rana in plagis quibus Ægyptii percussi sunt, cum esset innumerabilis locustarum numerus et ranarum. Ita et hic diocesim singulariter dixit, sed hanc propter unitatem pacis et fidei, pluraliter intelligi voluit. » *Item ipse* : « Cum beato Gelasio nostræ sedis antistite consulte dicemus (GELASIVS, *epist. 6, ad episc. per Luc. et Brut.*) : Necessaria rerum dispositione constringimur, et apostolicæ sedis moderamine convenimur, sic canonum paternorum decreta librare, et retro præsulorum decessorumque nostrorumque præcepta metiri, ut quæ præsentium necessitas temporum restaurandis ecclesiis relaxanda deposcit, adhibita consideratione diligenti, quantum potest fieri temperemus. Et quoniam de persona Ignatii atque Photii, nihil discretius atque mitius, necnon et salubrius arbitramur, quam ut uterque Romam ad renovandum examen veniat, hoc magnopere volumus, et ut vos annuntietis salubriter admonemus. Sed hoc secundum indulgentiam concedimus, non licentiam id efficiendi pro libitu cujuslibet tribuimus. Quoniam cum secundum canones, ubi est major auctoritas, iudicium inferiorum sit deferendum, ad dissolvendum scilicet vel ad roborandum, patet profecto sedis apostolicæ cujus auctoritate major non est, iudicium a nemine fore retractandum, neque cuiquam de ejus liceat iudicare iudicio. Siquidem ad illam de qualibet mundi parte canones appellari voluerunt, ab illa autem nemo sit appellare permissus. Juxta quod et Bonifacius atque Gelasius sanctissimi præsules, non suis adinventio-nibus, sed Ecclesiæ Romanæ consuetudinem non ignorantes dicunt, Bonifacius quidem Rufo et veteris episcopis per Thessaliam et alias provincias constitutis scribens : « Nemo, ait, unquam apostolico culmini, de cujus iudicio non licet retractare, manus obvias audacter intulit. Nemo in hoc rebellis exstitit, nisi qui de se voluit iudicari. »

« Gelasius autem (*post epist. 8*) in commonitorio Fausto magistro fungenti legatione Constantinopolim dato, « Nobis, inquit, opponunt canones, dum

A « nesciunt quid loquantur. Contra quos hoc ipso venire se produnt, quod primæ sedi sana rectaque suadenti parere fugiunt. Ipsi sunt canones, qui appellationes totius Ecclesiæ ad hujus sedis examen voluere deferri, ab ipsa vero nusquam prorsus appellari debere sanxerunt, ac per hoc illam de tota Ecclesia iudicare, ipsam ad nullius commere iudicium, nec de ejus unquam præceperunt iudicio iudicari, sententiamque illius constituerunt non oportere dissolvi, cujus potius sequenda decreta mandarunt. » Ergo de iudicio Romani præsulis non retractando, quia nec mos exigit, quod diximus comprobato. Non negamus ejusdem sedis sententiam posse in melius commutari, cum aut sibi subreptum aliquid fuerit, aut ipsa, pro consideratione ætatum vel temporum seu gravium necessitatum, dispensatorie quidam ordinare decreverit. Quoniam et egregium apostolum Paulum quædam fecisse dispensatorie legitimus, quæ postea reprobasse dignoscitur. Quando tamen illa, Romana videlicet Ecclesia, discretissima consideratione fieri delegerit, non quando ipsa quæ bene sunt diffinita retractare renuerit. Porro ne dicatis, præter Ecclesiæ legem Ignatium et Photium Romam venire sanxisse, scitote nos antiqui patris et prædecessoris nostri Julii in hoc esse secutos exemplum, qui juxta quod in epistola sua reperitur, his qui convenerant Antiochiæ hoc præcepisse dignoscitur, et Theodoritus historiographus in his hoc ipsum verbis ostendit (*lib. 11, cap. 4*) : « Verum, in-quiens, Eusebius ejusque consortes calumnias in Athanasium factas Julio Romano pontifici destinaverunt ; qui Ecclesiasticam sequens legem, etiam ipsos Romam venire præcepit, et venerabilem ad iudicium regulariter evocavit : ille continuo evocatione suscepta venit. » Quod si ad hoc dicitis, ille quidem vocavit, sed ipsi venire contempserunt, autem sequentia, et videbitis utrum in laudem, an in vituperium, ista sit illis reputata contemptio. Subjuxit enim idem historiographus dicens : « Calumniarum vero sarcinatores Romam quidem profecti non sunt, scientes facile suum capi posse mendacium. » Ne ergo dicatis nos præter Ecclesiæ legem præfatos Romam venire sanxisse, quoniam sicut ex historiographo ecce audistis, beatus Julius et accusatum et accusatores Romam venire præcepit, et venerabilem Athanasium ad iudicium evocavit. Sed ille, qui bonam conscientiam gerebat, nihil reluctans venit : illi vero, qui malam, contempserunt, scientes profecto, sicut ibi legitur, facile suum posse capi mendacium. »

Item ipse : « Volumus et ita decernimus, istiusmodi pontificem digna pro factis recipere, ut sacerdotale decus penitus non vilescat, nec tam facile pontificalis apex terra tenus incurvetur. Ita, inquam, volumus et decernimus, hunc, imo quemcunque pontificem, justæ subdi sententiæ, ut non a sæcularibus quibuscunque iudicetur, non tyrannice pellatur, non ante audientiam ecclesia sua privetur, non ab inferioribus sed a majoris auctoritatis persona recti

calculi sententiam consequatur. Ita denique volumus, et ita decernimus istius, imo vero cunctorum sacerdotum causas examinare, culpasve punire, ut paternos terminos non transgrediamur sacros canones non conculcemos, nec decretalia sedis apostolicæ constituta, quibus Ecclesia tota fulcitur atque munitur, quoquomodo violemus. Ad extremum ita volumus et ita decernimus pontificem qualiscunque sit judicari, ut ecclesiæ cui præest jura nulla temeritate, nulla præsumptione frangantur. Nullum quippe poterit Ecclesiæ jus dignum servari, si præsul ejus a quibuslibet, vel quandolibet, aut quomodolibet impediatur, et pro libitu cujuscunque tanta facilitate pellatur. Quod cum ita sit, non possumus interim fratrem nostrum Ignatium, qualiscunque sit, non inter sanctissimos est beatissimos patriarchas connumerare; qui licet apud vos sit tot opprobriis, tot persecutionibus fatigatus, a nobis tamen non nisi qualis a decessoribus meis est habitus creditur et veneratur. Nullo quippe nostro examine alicujus criminis reus, nullo est nostro speciali judicio repertus obnoxius. Ac per hoc nulla est nostra sententia condemnandus, aut a nostri Ecclesiæque nostræ communionem collegii sequestrandus, aut aliquibus nisi honorabilibus vocabulis appellandus.

Item ipse: «Prælati judicium semper inferioribus formidandum est: ne si ei non obedierint, licet ab eo fortassis injuste ligentur ipsam obligationis suæ

A sententiam ex alia culpa, id est inobedientia, mereantur. Igitur prælatos damnare indifferenter oportet horrescere. Quicumque vero minoris auctoritatis sunt, damnari sollicite caveant, nec majorum suorum sententiam transgrediantur. Alioquin, licet injuste nonnunquam damnati sunt, ex ipsa temeraria prævaricatione, culpa, quæ nondum forte perpetrata fuerat, et ultio, quam culpa necdum merebatur, procul dubio subsequenter. Nihil quippe lignum vetitum in se mortiferum habuit, sed qui inobedienter ex eo comedit, mortem sibi et posteris propinavit: non quia lignum malum, cum Deus quod fecit totum fecerit bonum, sed quod mala sit transgressio, et nolenti subjici per eam merito sit orta damnatio.»

Item ipse: «Sicut ex apostolicis canonibus edocemur, solvi ab eo qui eum sequestravit, aut certe a prima sede jure possit absolvi.

«Ecce hic evidentissime ostenditur, ut si quis contra Romanorum pontificum decreta obloqui præsumperit, jure temeritatis arguatur.»

Hæc succincte quidem excerpti, ac passim pro qualitate negotii contexendo, promiscueque consequendo, ordine cum præpostero, tum composito, sed et sensim connexo ascivi, quæ plenius, directo tramite servato, ex Romanorum pontificum decretis, in alio codicello, examussim de multis modica deflorando, collegi.

VI.

HIMCMARI LAUDUNENSIS SCHEDULA

Episcopis et eos regi porrecta.

Hanc schedulam porrexit Hincmarus Laudunensis episcopus apud Pistas III Kal. Septembr., indict. 1, episcopis de provincia Rhemorum, Hincmaro^a, Odoni^b; de provincia Rothomagensi, Weniloni^c, Archamberto^d, Sigenando^e; de provincia Sennensi, Aeneæ^f, Fulcrico^g, Abboni^h; de provincia Burdegalsensi, Engenoldoⁱ, Helia^j.

Non latere vos scio, domini patres, et fratres, ac Deo digni episcopi, res episcopii Laudunensis Ecclesiæ mihi commissæ, imo quidquid habebam in isto regno, exceptis principali ecclesia, et episcopii domo, et claustro primum esse imbannata: ita ut nihil mihi a quocunque de prædictis rebus et facultatibus quidquam præsidii ministretur, aut obsequii præbeat. Quoniam sicut mihi sub brevi dierum tempore, et nullo episcopo meæ provinciæ conscio fuerat imperatum, sæculare judicium non adii, et

C exoniam, scilicet personam quæ firmaret quod illic venire nequirem, non transmisi: et quod de capite meo, id est, de facto meo advocatum in judicio sæculari non dedi. Verumtamen missum meæ excusationis ad dominum nostrum regem direxi. Et vos scitis sacris legibus esse decretum pro qualicunque civili vel criminali causa, quemcunque judicem non licere invitum episcopum ad judicium publicum provocare, perducere, vel exhibere (*Cod. Afr.*, can. 15). Et quisquis episcoporum vel reliquorum ecclesiasticorum clericorum, pro criminali vel civili causa, relicto ecclesiastico judicio, ad publica judicia perrexerit, et eis de criminali culpa purgari voluerit, etiamsi pro ipso fuerit prolata sententia, locum suum amittat: in civili vero perdat quod evicit, si locum suum obtinere maluerit. Sed si a clerico vel alio quocunque altercatio contra episco-

^a Rhemensi.
^b Belvacensi.
^c Rothomagensi.
^d Bajocensi.
^e Constantiacensi.

^f Parisiensi.
^g Tricassensi.
^h Nevernensi.
ⁱ Pictavorum.
^j Encolismensi.

pum propter quamlibet causam fiat, apud metropolitano, vel primatem provinciae secundum sacras regulas causam judicari debere. Et si quid iudicatis episcopus contradixerit, ad beatissimum sedis Romanæ pontificem causa referatur: et ille juxta canones et leges huic causæ præbeat finem.

Postquam vero una cum metropolitano meo ad hunc locum veni, ubi Deo placitum conventum vestrum adivi, consilium, et consensum apud vos, et per vestram reverentiam apud domini nostri regis clementiam quæsiturus, quid me oporteat facere, et quomodo valeam vivere, rebus et obsequiis ecclesiasticis inconsulto episcopali iudicio spoliatus: non ab ignotis vel incertis personis ex parte domini nostri regis mihi est nuntiatum, ut me erga eum recognoscam, et ei humiliter satisfaciam. Audivi etiam, quia homines, quorum causa adversum me dominationis suæ animus est commotus, huc venerint, ut adversum me debeant queri. Unde quoniam iudicio regulari meipsum constringo, et *sententia sine scripto dicta*, juxta definitiones inviolabiles *nec nomen* [al., *ne nomen quidem*] *sententiæ habere meretur* (GREG., l. II, ep. 54, indict. 6), humili supplicatione scripto respondeo: Sim canonice revestitus, de quibus contra sacros canones, et decreta pontificum sanctæ

A sedis Romanæ, contraque leges, quibus una cum sacris regulis sancta moderatur Ecclesia, sum spoliatus. In quibus mihi ostenderit illum me irrationaliter offendisse, voluntarie recognoscam, et ei, sicut domino et seniori ac regi meo facere debeo, humiliter satisfaciam. Et deinde sicut regulæ jubent meis legitime usus, et uti præcipiunt canones in provincia mea regulariter ad synodum evocatus, de quibuscunque ibidem fuero interpellatus, coram meis iudicibus reddam canonicè rationem, et canonicum sequar iudicium.

B Alioquin, secundum sacros canones, et decreta sanctæ sedis Romanæ pontificum B. Petri apostoli memoria honoretur, et ut mihi nulla ab ullo violentia inferatur propria voce atque libello apostolicam sedem appello. Et hac professionem atque appellationem meam domno nostro regi Christianissimo a primate provinciae meæ, cui hanc porrigo, dari deponco: vobis una cum eo ipsius domini nostri clementiam postulantis, ut propter Dei amorem, atque sanctæ Mariæ, et sanctorum apostolorum, omniumque simul sanctorum venerationem, mihi leges ecclesiasticas servet, qui regia pietate cunctis legem servare, et misericordiam exhibere monetur.

VII.

SATISFACTIO HINCARI LAUDUNENSIS.

Verba satisfactionis Hincari Laudunensis episcopi, domno Carolo regi per Odonem episcopum missa.

Domne, ego commovi animum vestrum, quod mihi non fuerat opus, et non per infidelitatem, nec quantum intentionem mentis meæ cognoscere potui, ad vestram dehonorationem: sed forte per meam

C incautelam vos offendi. Et quantum vos benignum habui, tantum postea offensum sensi. Et inde precor vestram mercedem, ut vester animus sit mihi placatus, et vos iterum sentiam mihi esse benignum.

VIII.

EPISTOLA HINCARI LAUDUNENSIS AD RHEMENSEM.

Respondet ad Hincari epistolam quinquaginta quique capitum et ad alia quæ contra ipsum scripta vel acta.

Reverentissimo Rhemorum archiepiscopo domino Patri HINCARI, HINCARIUS Laudunensis Ecclesiæ minimus episcoporum in Domino Jesu Christo totius felicitatis plenitudinem.

De his quæ vobis per Hittonem ecclesiæ mihi commissæ præpositum verbis mandavi, et mihi litteris rescripsistis, Hermundum hominem Nortmanni mihi dixisse de rebus a me conferendis, non mihi dixit, sed hominibus quibusdam meis, nec incertis personis. Sed et quod scripsistis, eundem Hittonem dixisse ut mihi liceat res ecclesiæ sicut mihi simulaverit disponere et gubernare, non eas aliter disponere vel gubernare volo, nec inde aliam habere potestatem, præter canonicæ institutionis sanctio-

D nem; videlicet uti Antiochenum, quod satis abundeque recipitis, decernit concilium, inquit (can. 25): « Episcopus ecclesiasticarum rerum habeat potestatem, ad dispensandum erga omnes qui indigent, cum summa reverentia et timore Dei. » Unde item in eodem concilio constituitur (can. 24): « Quæ sunt Ecclesiæ sub omni sollicitudine et conscientia bona, et fide quæ in Deum est, cum cuncta considerat iudicatque, servantur: quæ etiam dispensanda sunt iudicio et potestate pontificis, cui commissus est populus et animæ quæ intra ecclesiam congregantur. » Et canones apostolorum his statutis ita coniungunt (can. 41): « Præcipimus ut in potestate sua episcopus ecclesiæ res habeat. » Si enim animæ

hominum pretiosæ illi sunt creditæ, multo magis oportet eum curam pecuniarum gerere, ita ut potestate ejus indigentibus omnia dispensentur per presbyteros et diaconos, et cum timore omnique sollicitudine, ministrentur. Sed et mandavi per præfatum vobis, quod forte oblitus fuit etiam ista, quoniam tempore illo quo dominus rex a regno hoc recessit pro sua necessitate, mihi commendavit homines plures acceptare, quam loci mei quantitas possit sustinere, spondens tunc se mihi daturum unde eos in reliquum possem deportare. Nec modo habeo unde eis sufficientia, imo nec subsistentia tribuam, et mihi ad servitia sua peragenda necessaria præparem; et nisi mihi licuerit ordinare qualiter vivere possim, unde itinera tam crebra peragere valeam, non possum illi temporale reddere servitium, nec locum, cui indignus præsideo, unde continere prævaleam habeo. Quin et res, quæ et tam mihi et clericis meis stipendia conferebant, ac antecessori meo, a me auferuntur, et ei potestate regia dantur, qui nec unum mansum ab antecessore meo de ipso episcopatu obtinere potuit. Quæterea et res quæ luminaria ecclesiæ ministrabant ei dantur, quem neque per tres annos ad me ut veniret impetrare quivi, dimittens quæ etiam in constructione ecclesiæ operari debuit, et easdem res quas tenet cum ipsa ecclesia quæ in ipsis continebatur destruens. Alii quoque regia potestate dantur, qui ecce per undecim annos huc illucque pro suo libitu deambulans ad me nec semel venire dignatus est, sed et filio suo, qui pro illo servire mihi debuit, nullam sustentationem fecit: unde et ipse, quia non habebam ut ei aliud beneficium darem, a me recessit. Tales igitur nullam mihi aut ecclesiæ meæ utilitatem conferentes, sed potius detrimenta inferentes, momente propheta, evellens, destruens, disperdens et dissipans (*Jer. 1, 10*), ab extera potestate super ecclesiastica dispositione ædificantur et plantantur. Quod autem mihi rescripsistis de rebus a me ablati respondisse vobis regem, quod putaret mihi posse sufficere quod hinc jam coram episcopis benigno animo et allocutione placida mihi in Attiniaco palatio dixit, videlicet quoniam ad illum pervenit, me amplius præsumpsisse de rebus, de quibus nunc mandavi, quia Flotharius missus ejus Normanno consignaverit, quam ecclesiæ mihi commissæ debeantur, et amplius quam in præcepto habeantur, per quod mihi res a longo tempore ab Ecclesia Laudunensi subtractas restituit, vel gratis meæ petitioni annuens dedit, sicut et manifestissime claruit de his quas contra rationem ad justitiam illegaliter atque irregulariter usurpavi, quæ in præcepto non continentur, et juste atque rationabiliter secundum legem homo suus reconquisivit. Propterea illas res, videlicet villam Pauliacum, quæ a longo tempore ab Ecclesia Laudunensi subtractæ fuerant, presentaliter recipere, et illas alias, de quibus ad eum reclamatio venit, interim non reciperem, sed tantum inde expectarem, donec illud præceptum apportarem, et

A suus ac vester missus in ipsum pagum irent, et ex his rei veritatem investigarent, et quidquid inventum fuisset, quod ex eisdem rebus juste et rationabiliter ad Laudunensem Ecclesiam pertineret, non solum non discuteret, verum et libenter eas ipsi Ecclesiæ concedere vellet; et ego ex his tunc nihil contradixi. A fine respondere incipio. Ex istis nihil contradixi, quia nihil in hunc modum ex ipsis audivi. Dixit quidem rex, dum de receptione ejusdem villæ ageretur, quod alia sicut Nortmannus dicebat superprendissem, quæ in meo non continebantur præcepto, et ego respondi, quod nullatenus hoc fecissem, nisi quod ad eandem villam pertinebat, aut denomi natum in meo continebatur præcepto: et si illi placeret, ipsum præceptum posset videre. Et ipse respondit bonum esse ut ipsum præceptum videret. B Et post hoc alia atque alia interposita fuerunt, usque dum ad hoc perventum est, ut diceret se mihi concedere eandem villam. et quidquid in meo continebatur præcepto. præter illa quinque mansa. quæ Ansgarius homo suus retinebat: de illis autem volebat, ut id ipsum verbum ponam, ut sic starent usque dum per missos suos cum vestro et meo inde rei veritatem inquireret, et si etiam posset invenire, quod ad villam Pauliacum juste pertinerent, mihi perrederet. Illud autem præceptum, quando postea in Attiniaco fui, a me non requisivit, usque dum Flotharius easdem res homini Nortmanni reconsignavit. Quod præceptum Berthario misso meo deferente per manus Harduici archiepiscopi rex vobis præsentibus postea in eodem Attiniaco vidit: et eadem loca distinctim posita in eodem præcepto aut vidistis, aut Ansigiso relegente audistis: quæ Flotharius, sicut prædixi, homini Nortmanni consignavit, et eidem Berthario, ut mihi renuntiavit, rex dixit, quod misdictum illi fuerat, et easdem res ab Ecclesia Laudunensi distrahere nolebat; qui suum deosculatus est pedem. Vobis autem paulisper cum rege consiliantibus redditio dilata est. De eo autem quod ex vobis mihi scripsistis ita, sicut et manifestissime claruit, de his quas contra rationem et justitiam illegaliter ac irregulariter eas usurpaverim quia in eodem præcepto continetur, quod villam Pauliacum in integro mihi regia restitueret auctoritas, et qualiter ipsa mansa ad eandem villam Pauliacum juste et rationabiliter pertineant, et jam per sexaginta annos et eo amplius certitudinem rei habeo; et ideo legaliter et regulariter eat cum cæteris mansis ad Pauliacum pertinentibus per sex menses possedi, donec idem Ansgarius regia potestate ipsas obtinuit, non advocato meo ad malum, ut publicæ se habent leges, pro rebus ipsis mannito. Imo etiam, cum in palatio ad causas pro ipsis bannus a meo quodam requireretur homine, qui inde nullum ministerium habebat, nisi quia tantummodo ad potestatem sanctæ Mariæ eas me jubente revocaverat, ut cæteri mei homines cæteras, et pro eo quod in illa mansa intraverat, ut bannum rewadiaret interpellaretur, astitit

meus pro his rebus advocatus, qui legem sibi de his observari proclamavit: videlicet quia ad potestatem sanctæ Mariæ Laudunensis Ecclesiæ pertinerent, et ipse pro his rebus advocatus erat, et inde secundum legem rationem reddere vellet. Qui mox expulsus est, et cum omni violentia coegerunt illum meum alium hominem, ad quem inde nihil pertinebat, ut bannum pro his rewadiaret. Et rewadiato banno minati sunt, quod ad mortem illum judicarent pro infidelitate regis, nisi præsentialiter talia vadimonia daret, ac pro vadimoniis tales fidejussores, qui die statuta easdem res regis misso quasi revestiendo reconsignaret, quod et eum facere compulerunt. Secundum hanc legem conquistæ sunt hæc res, si hæc constrictio conquistio jure dici potest.

Quod vero mihi rescripsistis sic, de beneficiis autem hominum tuorum de quibus mandasti, respondit quia tui homines se ad eum reclamaverunt quod ab eis sua beneficia, quæ apud antecessores tuos, et apud te proservierant. injuste et irrationabiliter abstulisses: unde secundum sacros canones, et decreta sanctæ sedis Romanæ pontificum ex eisdem sacris canonibus promulgata, electos iudices apud me expetisti, et eorum atque aliorum Deum timentium iudicio de quibusdam decretum fuit, ut beneficia sua, quæ irrationabiliter perdiderant, recuperare deberent. Quorumdam autem eorum causa usque ad alium tractatum certis causis intervenientibus non diffinita, sed implacitata remansit, et tu ante diffinitionem contra sacros canones sine ulla necessitate vel ratione fuga lapsus regularem diffinitionem exspectare contempsisti. Respondeo quod inde se rei veritas habet. Rex quidem quodam die, cum jam domum redire debueramus, a vobis quærere cœpit, qui in crastinum de coepiscopis Rhemorum provinciæ interessent ad causam audiendam de his hominibus. Ego tamen dixi quia non habebam mecum clericos nec laicos qui causæ interfuerant, et per quos inde rationem reddere possem. Nam præteritis ipsis diebus per bannum regium omnes mei homines in palatio retenti fuerant: ego autem solus ad mansiones Harduici cum uno suo clerico et tribus laicis hominibus perrexeram. Interrogavit quoque rev, quos ibi potuissem habere: et respondi Bertharium clericum, et unum laicum, qui in quorumdam istorum causis interfuerant, et jussit ut eos haberem, et sic designatis Actardum, et Rainelmum, et Joannem episcopos, quos cognitores hoc ut prædixi modo suscepi, ne viderer velle causam dilatare, ac dilatione fallaciter tegere veritatem. Advenimus in crastinum. Reclamavit primus qui dicitur Ragenardus: de quo talem ab exordio incipiens reddidi rationem, quoniam dum idem dominus rex me Gothiam suo in missatico misisset, sine mea licentia reversus est. Deinde quia jam tres anni erant peracti, ex quo eundem Ragenardum non vidi, et quæ operari de suo debuerat beneficio in Ecclesia Laudunensi ex plurima parte dimiserat, nec ad ulla placita de consideratione mearum necessitatum, ad quæ

A mei alii homines venerant, ipse venerat, justitiam de suis qui de illo reclamabant hominibus villanis reddere unquam noluerit. Et nunc in proximo, dum hostiliter omnes banniti fuissent in regis servitium, et ipse cum aliis meis venissem hominibus ad Mosonium, unde non longe sua distabat mansio, neque ad me venerit, neque ullum suum missum suæ impossibilitatis aut alicujus excusationis transmiserit. Insuper filium suum, quem mihi commendaverat, cum præcepissem ipsi cum aliis meis qui de eodem pago sunt meas tenere mansiones, ad tenendas mansiones Rothadi episcopi miserat: et dum per ipsam pergerem villam, neque idem filius suus in præsentiam meam venire dignatus fuerit. Locutus cum quibusdam meis, a quibus et audivi hominem illum fuisse Rothadi episcopi, ut talibus patet indiciis. Reversus autem ex eadem expeditione, diuque expectans ad me non venit. Pervenit autem ad me clamor de eodem Ragenardo, quod suum habuerat destructum beneficium. Transmittens autem rescire utrum verum esset, invenit missus meus, et mansum indomnicatum, et ipsam ecclesiam penitus destructam, ac silvam venditam, et alia perplura. Ad quæ judicaverunt astantes laici, ut sacramento probaretur ex mea parte, quod de regis servitio sine mea licentia veniret, et amitteret illud beneficium, anctum, mentam, et ciminum decimantes, et graviora legis relinquentes, culicem liquantes, et camelum glutientes, cum canones decernant ut per episcopos iudices causa finiatur, et intra plenitudinem Capitulariorum gloriosissimorum imperatorum domini Caroli et Ludovici ita statutum sit: « Quæcunque a singulis regibus circa sacrosanctas ecclesias sunt constituta, vel singuli quique Antistites pro singulis ecclesiasticis impetrarunt, sub pœna sacrilegii jugi et solida æternitate servantur. Clerici etiam non sæcularibus iudicibus, sed episcopali audientia reserventur. Fas enim non est ut divini subdantur arbitrio sæculari. » Item in eisdem ex sacris regulis et istud assumptum est: « De viris Deo dicatis, vel ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi nulla legitur laicis, quamvis religiosis, unquam attributa facultas, » Itaque potioris erat iudicii sacratas Deo res destruere, et de sacratis Deo rebus ecclesiæ cuius erant debita obsequia non reprehendere, quam temporale illud servitium dimittas, sed animales homines non percipiunt ea quæ sunt spiritus Dei (I Cor. 11), spirituales autem omnia dijudicant, sicut spiritualis homo testatur Stephanus papa et martyr (epist. 11). Quidquid in sacratis Deo rebus et episcopis injuste agitur, pro sacrilegio reputabitur. »

Post hunc reclamavit Grivo, et respondi non me habere ibidem illos homines, qui ea quæ dicturus eram una mecum sciebant. Attamen, jubente rege, cœpi hæc enarrare. Scilicet quod illum, et Beraldum qui aderat, sicut dominus rex sciebat, Romam moneram esse mittendos, qui domno apostolico de remotione mea litteras deferent. Quodam autem die veniente ad me eodem Grivone, missaticum verbo-

tenuis injunxerim, et litteras ei dare volens, suam retraxerit manum, dixeritque usquequo suus compar veniret, non se litteras accepturum : cui et dixerim ut tunc et ipse proxima sexta feria quæ imminet in eadem hebdomada cum suo compare, videlicet Beraldo, adveniret. Qui his auditis se ad pedes meos prosternere voluit ; quem susceperim ne faceret, et sic ipse intulerit quod audierit me habere motum adversus se animum, et illi necesse erat ut antequam tale inciperet iter, sacramento se excusaret, et tunc quod juberem voluntarie se facturum. Cui et respondi, quia non celabam quod motus aliquid adversus illum fuerim, eo quod audieram a quibusdam illum dixisse, quod Romam ipsum non pro alia re ire rogabam, nisi ut inde Scats mihi daret, quod ego mirabar si diceret, cum quidquid habebat beneficii gratis ei dedissem et sine ullo pretio. Nam ut scitis antecessorem meum Pardulum dimisit, et vobis se commendavit. In tempore autem ordinationis meæ illum mihi commendastis, qui per aliquod mihi serviens, mortuoque patre ejus quod habuit beneficium illi dedi, insuper et alia duodecim mansa. Hæc quæ præmisi me illi reserante negaverit quod nunquam illud diceret, nunquam cogitaret, et precatus fuerit ut liceret illi se inde sacramento purgare. Cui responderim quia nihil abhinc ex hoc illi discredere, nec aliquid adversus eum motionis abhinc haberem : et si ille Deo propitiante sanus abiret et rediret, suum servitium illi promeriturus essem, et eum ab illis itineribus quantum possem requiescere permetterem. Post hæc prosecutus sum quod audierim illum silvam quam suus nutrierat pater destruere, et interdixi omnimodis ei ut caveret ne illud, si factum erat, in reliquum fieret : responditque mendacium quod audieram esse, sed dum Aquis palatii mecum foret (nam ab illo loco domnus rex mihi dixerat Ansigisum esse Romam suo missatico profecturum), quidam sui vicini aliquid ex ipsa silva devastassent, sed ipse rewadiare eos esset facturum, sicque recesserit, reverti jussus a me, ut prædixi, in eadem hebdomada feria sexta. Sed mox ut domum pervenerit, omnibus vicinis suis denunciari fecerit, ut quicunque ex eadem silva accipere volebat, usque in præfatum diem acciperet, quia ipse amplius non illud beneficium teneret. Venerintque omnes tam ex ipso comitatu, quam et de reliquis circumcirca positis, depopulatique eandem fuerint silvam, ipso Grivone præsentem, ac quibusdam villanis eam vendente, quibusdam perdonante, audierimque hæc, ut puta sicut de tam vulganda re, sustinuerimque usque ad placitum quod ei designaveram. Qui dum non venerit, nec missum suæ excusationis ad me transmiserit, jam tandem miserim rescire si vera essent quæ dicebantur ; invenerintque missi mei eandem silvam sine numero villanos destruentes, ac quercus semiincisas in reliquum destruendas, perque circumcirca campos densiter quæ perducunt ad domus destruentium non poterant jacentes, et sic jusserim, ut ex verbo meo omnibus prohiberet, ne amplius eam destrue-

rent ; miserimque missos meos, quod per campos remanserat recipere, veneritque ipse Grivo cum suis parentibus armatus, contenderitque hoc fieri : sed cum plures ex meis venissent hominibus, quibus resistere non poterat, per wadia emendaverit quod misfactum habebat, mandaveritque mihi se velle ad meam mercedem venire, et sustinere qualem illi commendassem harmiscaram, responderimque illis meis pro eo petentibus hominibus videlicet Gerardo, Hadoardo, ac Colsano, ut veniret in crastinum, et libenter si ita ipse vellet illud acquiescebam. Qui transmisit ad me quemdam suum propinquum, qui vocatur Magenfridus, pro hac ipsa re, cui et similiter respondi, qui venerit quasi hoc acturus ad locum ubi eram, qui dicitur Montiniacus, et me hoc ipsum ei offerente discesserit, dicens non meam se habere velle terram, nec meum se esse futurum hominem, neque unquam pro ipso beneficio non solum non ad Romam, verum nec tantum longitudinis, quantum ad suam restabat mansionem, perrecturum. Addidi quoque quod ipsum beneficium penitus destructum haberet, sicut et habet et apparet, familiamque multimodis contra legem vexatam. Qui negavit coram rege se non destruxisse illam silvam, nec suum esse destructum beneficium, nec ita a me discessisse, sed non potuisse coram me ad ullam venire reddendam rationem. Ego autem non habebam illos quos præscripsi, nec alios qui mecum tunc fuerunt, et hoc similiter sciunt quia illis diebus in Harduici archiepiscopi mansionibus pro causa superius prætaxata solus moratus extiteram. Tunc domnus rex dixit, quia si ille ipsam silvam, ut dicebat, nutrierat, quam pater suus nutrisse cœperat, et ex eo amicis suis non destruendo, sed cum manacta dedisset, aut si ad suam necessitatem ex ea cum mensura accepisset, pro hoc non debuisset illud beneficium amittere. Quod nullus est qui negare possit si ille ita fecisset : sed ipse sicut dixi fecit, quod tamen ut præmisi coram rege negavit. Dixit autem rex, quod illud quod dicebat, neque judicando diceret, quod tamen juste et rationabiliter, sicut dixi, iste aliter non fecisset, dici et judicari posset. Me autem tunc persistente, quod satis habere possem de meis qui ea quæ dicebam veridicare valerent, domnus rex videns ibi causam non posse finiri, distulit eam usque dum a Silvanectis revertetur in sequenti hebdomada feria quarta ; nam illa dies quo hæc acta sunt diēs Dominicus erat : jussitque ut homines meos hujus rei conscios mecum adducerem, et sic causa finiretur, quod et feci, dieque statuta adfui, sed nec Actardum, nec Rainelmum, nec Joannem episcopos, qui cognitores mihi a vobis dati fuerant, et nisi iudicio eorum contradicendum putarem, ad synodumque provocarem iudices fore potuissent, sine quibus causa finiri non poterat, ibi inveni. Ergo quod dicitis me ante diffinitionem contra sacros canones sine ulla necessitate vel ratione fuga lapsum, et regularem diffinitionem exspectare contempsisse, ecce patet quod

non contempsi, quoniam ita sicut præmonstravi A causæ adfui : nec decere magnitudinem vestram intelligo, ut me tam sæpe contemptorem canonum describatis, quod nondum vel in uno aliquo evidenti documento probare potuistis.

De eo vero quod dicitis, sine ulla necessitate vel ratione fuga lapsum, fateor nec ratio nec necessitas fore debuisset devenienti in hos fines sæculorum id mihi facere, qui nusquam vel nunquam in aliquo contra quemquam quid egi, pro quo mihi fugere per rationem necessitas esset, aut diffugere rationem occasio incumberet. Et ideo fugere mihi contra rationem contraque omnes leges tam divinas quam humanas necesse esse non debuisset, si ratio et auctoritas ordinem et locum suum in me qualicumque episcopo vindicassent. Sed sicut vobis in initio missatici mandavi, Silvaci memor fui ubi vos adfuis- B tistis, quod mihi nihil profuit sed obfuit, qui pro eo solummodo retentus fui, ne Romam domni apostolici præceptis obediens irem, quod a sæculo non est de episcopo ab episcopis auditum. De fuga autem qua me reprehenditis, non ego qui nihil sum ; sed cuncto orbi papa venerandus et venerabilis respondeat Julius, ita scribens ad Eusebium, Theognium, Theodorum ac Berintum, reliquosque ad Orientales episcopos (*epist. II ad Orient*) : « Igitur de fuga, super qua Athanasium reprehenditis, non recte agitis, cum ipse Dominus mandatum nobis hoc dederit : *Cum persecuti vos fuerint in unam civitatem, fugite in aliam (Matth. x)*. Et ipse Dominus per semetipsum exemplum demonstrans, quando Pharisæi consilium fecerunt adversus eum ut occiderent, *sciens autem Jesus discessit inde (Matth. xii)* ; et alibi : *Tulerunt lapides Judæi ut mitterent super eum ; Jesus autem abscondit se, et exivit de templo, et transiens per medium eorum abiit (Luc. iv, Joan. viii)*, et ita discessit. Nam et discipuli propter metum Judæorum recesserunt celantes semetipsos (*Joan. xx*), et Paulus in Damasco a principe gentis quæsitus de muro in sporta depositus est, et manus quærentis effugit (*II Cor. xi*), et alii quamplurimi et innumerabiles sancti, tam in Veteri quam in Novo Testamento, fugisse leguntur. Si ergo fugam improperatis fugientibus, erubescite potius persequi, et quiescite insidiari, quiescentque continuo fugientes. Nam sive perimatis eos, mors contra vos semper exclamat ; sive rursus exsilia superponatis, ubique in vos mali memoriam destinare noscimini, et illi patiendo sibi proficiunt. » Indicia itaque necessitatis meæ, licet indebite ac indigne etiam nunc mihi fugiendum fuisse, quia compellit vulnus super dolorem ad- dentes, explicabo. Vocastis me litteris vestræ auctoritatis Attiniacum ad synodum, intimantes quia litteræ domni apostolici domno regi Carolo, et regni ipsius episcopis directæ fuerant, de quibus sine synodali consultu responderi non poterat, quamvis eas litteras in Gundulphi villa suscepissetis, ubi et præsens adfui, quas mihi ibidem nullatenus ostendistis. Cum autem Attiniacum veni, dedistis mihi

quasi exemplar earumdem, legere me rogantes, et sic statim inde respondere, et ut perlegens id ipsum exemplar vobis protinus redderem præcepistis. Sicut autem postea per aliud didici exemplar, plura in indiculo vestro mihi ostenso defuerunt. Tractata sunt in eodem Attiniaco a domno rege per aliquot dies quæ visa sunt. Cum autem designaretur nobis dies certus, in quo synodalia tantum debuissent ventilari, qui futuros erat sexta feria, adveni, vos autem contigit non venisse. Omnes quoque homines mei ad causas hanniti sunt, ita ut nec nunc dum redirem ab eodem palatio me sequi permissus sit. Nortmanno hoc agente pro villa Pauliaco, eo quod illam concessione regia, et apostolica etiam ut scitis auctoritate recipiens, me iidem homines in eadem villam secuti sunt : cum tamen, si nec mihi concessione regia redderetur, quia in parochia mihi a Deo concessa eadem consistit villa, excusari debuerant, si me, cujus ministerium ipsam intrandi canonica sanctione erat, in illam sequerentur. Sed miro in modo nova lege actum est, ut ipse Nortmannus, raptor ac sacrarum rerum pervasor, unde et sacrilegus, quin et nisi ex his rebus se exueret apostolica auctoritate excommunicatus, perque oris vestri officium, ut se authenticæ litteræ vobis missæ habent, repellendus, a me etiam qualicumque episcopo pro specialibus in ecclesia Laudunensi admissis ab ecclesia sequestratus, non exegit talis taliter exsolvere quæ non rapuimus, nec rapinam arbitrati sumus tam digna æquitate vel sero quæ nostra erant recipiendo possidere, quæ ipse tam nefanda iniquitate non pertimuit per tot annos diripuisse. Nec profuerunt hæc quæ intra plenitudinem Capitulariorum domni Caroli ac Ludovici imperatorum assumpta sunt sic : « Quæcunque a singulis regibus circa sacrosanctas Ecclesias sunt constituta, vel singuli quique antistites pro singulis ecclesiasticis impetrarunt, sub pena sacrilegii jugi et solida æternitate servantur. Clerici etiam non sæcularibus iudicibus, sed episcopali audientia reserventur. Fas enim non est ut divini subdantur arbitrio sæculari. »

Item in eisdem : « Synodali decreto sancitum est, ne laici vel sæculares de viris Deo dicatis ecclesiarum facultatibus aliquid ad se putent vel præsumant præter reverentiam pertinere, quorum quarumque sacerdotibus disponendi indiscusse a Deo cura commissa docetur. Si quis contra hæc venire præsumperit, anathemate feriatur. » Item in eisdem : « De viris Deo dicatis, vel ecclesiasticis facultatibus, nulla legitur laicis, quamvis religiosis, unquam attributa facultas. Ergo quibus non est facultas res ecclesiasticas disponere, perniciosum est eas diripere. » Item in eisdem : « Si quis in hoc genus sacrilegii proruperit, ut in ecclesias earumque res irruens, sacerdotibus et ministris vel ipsi cultui locoque aliquid quod non oportet injuriæ inferat, divini cultus injuria convictus sive confessus reus capitali sententia noverit vindicandum. Nec exspectetur ut epi-

scopus injuriæ ultionem deposcat, cui sanctitas ignoscendi soli gloriam derelinquit, sicque cunctis non solum liberum, sed et laudabile factas atroces sacerdotibus aut ministris injurias veluti publicum crimen persequi, ac debitas reis ultiones mereri. » Nunc e contra liberum et laudabile est sacrilegis sacras res invadere, et filii ecclesiæ velut rei pœnas luunt, qui disponente episcopo eas vel intrare præsumunt. Vos quoque in quaternionibus pistis regi datis hoc capitulum integrius ita posuistis ex eorum Augustorum libro, de quo hoc assumptum, et in Augustorum nostrorum libro ita ut præposui compendiosius est insertum (*Cod. Th., de episc.*): « Si quis in hoc genus sacrilegii proruperit, ut in ecclesias catholicas irruens, sacerdotibus et ministris, vel ipsi cultui locoque aliquid importet injuriæ, quod geritur litteris ordinum, magistratum et curatorum, et notariis apparitorum, quos stationarios appellant, deferatur ad notitiam potestatum, ita ut vocabula eorum qui agnoscere potuerint declarentur: et si per multitudinem commissum dicetur, si non omnes, possunt tamen aliquanti cognosci, quorum confessione sociorum nomina publicentur. Atque ita provinciæ moderator sacerdotum et catholicæ Ecclesiæ ministrorum, loci quoque ipsius et divini cultus injuriam capitali in convictos sive confessos reos sententia noverit vindicandum. Nec expectet ut episcopus injuriæ propriæ ultionem deposcat, cui sanctitas ignoscendi soli gloriam derelinquit, sitque cunctis non solum liberum, sed etiam laudabile, factas atroces sacerdotibus aut ministris injurias veluti publicum crimen persequi, ac debitam reis ultionem mereri. Quod si multitudo violenta civilis apparitionis executione, et adminiculo ordinum possessorumve, non potuerit præsentari, quod se armis ac locorum difficultate tueatur, judices armatæ apparitionis præsidium, datis ad virum spectabilem comitem litteris, prælato legis istius tenore deposcant, ut rei talium criminum non evadant. » Item et istud posuistis: « Si Ecclesiæ venerabilis privilegia cujusquam fuerint vel temeritate violata, vel dissimulatione neglecta, commissum quinque librarum auri, sicut etiam prius constitutum est, condemnatione plectatur. » Nunquidnam, domine pater, dignum fuerat, ut vocatus a vobis ad synodum pro responsione domno apostolico reddenda foris excluderetur, et residentibus vobis una cum archiepiscopis ac coepiscopis meis, iste Nortmannus talia agens taliterque apostolica auctoritate excommunicatus, quique per oris vestri officium fuerat repellendus, in præsentiam vestram me accusaturus pro ipsis rebus receptis veniret, ac a vobis audiretur, a quo specialiter ac omnimodis super hac re, et ego et omnes mei non tantum excusari quantum omnino debueramus defendi? De his enim iste Nortmannus unus est, de quibus in quaternionibus vestris, quando vobis placuit, pro me, proque Ecclesia mea ita scripsistis ad locum. « Talium etiam, ut fertur, quarundam personarum præjudicio istud

commissum admissum est, quæ et in legibus et in sacris canonibus infames personæ notantur. Et si vigor ecclesiasticus sic vigeret, sicut tempore antecessorum vestrorum et nostrorum prædecessorum viguit, inter criminosos, quia videlicet ut a ministris dicitur criminosi, a liminibus ecclesiæ forent extorres. Nunc autem nostra dissolutione, ut quidam dicunt in Ecclesiam ipsi insiliunt, qui ab Ecclesia separari debuerant, et hoc nostris peccatis, in quos fines sæculorum devenerunt, merito reputamus, qui ad nostram contumeliam, non ad Ecclesiæ gloriam sacerdotes dicimur, qui a talibus conculcamur, et ipsi de sacerdotum capitibus judicant, quorum judicium vel compellationem liberi et sani capitis laici in judicio publico legaliter non reciperent, si rejicere vellent. In quo facto, ut sanctus Cælestinus scribit, non est agentium causa solorum, universalis Ecclesia quacunque novitate pulsatur. Novum est enim quod nunc factum est, quia non est de sub isto cœlo auditum, ut episcopus cum ecclesia sua proscriptionis titulo ab ullo religioso principe laicorum judicio usque modo fuerit confiscatus. » Ecce quam insignibus armis prælia Domini tunc præliati fuistis; sed dicam vobis quod tacere nec debeo, nec audeo. Non putavi ad dehonorationem vestri pertinuisse, quod Romam misi, quod Romam ire volui et volo, quod a Roma auxilium expetivi, unde omnis episcopatus sumpsit exordium, et retinet processionis et successionis incrementum. Nunquam hactenus caput pedibus nocuit, sine quo pedes ire non consueverunt. Sperabam perficiorem sanctitatis vestræ fore romphæam, si ferro vicarii apostolorum principis Petri acueretur, non obtusiosem. Taceo interim, quod enedreutice mihi in eodem Attiniaco irrogastis appellanti sanctam Romanam sedem pro amore Dei omnipotentis, et ejusdem apostolorum principis Petri veneratione: qui etiam, sicut scitis, ab eadem sum sede vocatus: quod neutrum mihi profuit, nec adhuc prodest; sed debuissen inde a vobis aliquam invenire excusationem, non sustinere oppugnationem. Pro qua re tanta passus sum et patior, quanta meis debentur peccatis, non autem reverentiæ tantæ sedis.

Quod mihi scripsistis, ut cum domnus rex a fratre suo reversus fuerit, apportem illud præceptum, per quod præfatas res Ecclesiæ Laudunensi restituit sive contulit, et sicut justum de illis rebus quas requiro, inventum fuerit, agere procurabit: ad quod rursus illud præceptum ut apportem necessarium esse non intelligo, cum illud per manus Harduici archiepiscopi vobis præsentibus et audivit et vidit, atque ipsum se firmasse, ut mihi Bertharius renunciavit, recognovit. Sed hoc multis ut et mihi mirum est, quia quod regia liberalitate plusquam sex menses quiete retinui, dum synodus peracta fuit, statim amisi. De hominibus meis quod scribitis, quia causa eorum non diffinita sed implacitata remansit, satis vobis superius respondi, et ideo quod non irregulariter ac illegaliter ut dicitis abscessi. Sed quo-

modo nunc juste ac rationabiliter ventilanda eorum causa sit, ac secundum sacras leges diffinienda antequam de eisdem rebus revestiar potestate, non patet, quoniam juste ac rationabiliter eos ab illis recepi, et illos ab ipsis prohibui : quod ei evidentibus documentis probare, ut præscripsi, paratus fui.

Quod scripsistis : « Cæterum, charissime frater, de schedula, quasi episcoporum diffinitionem continente in Synodo quæ apud Tusiaco fuerat habita, valde miratus sum ubi et quomodo adinvenisti, quam antequam per Hettonem clericum tuum audierim, nunquam vidi vel nusquam audivi, sed nec qui modo adfuerunt episcopi eam se vidisse vel audisse dixerunt. » Et ego illud non ab re admiror, si Harduicus archiepiscopus qui adfuit, eam se non vidisse nec audisse dixit. Nam ab eo illam accepi, et relegens transcribi jussi, et transcripta est per manus duorum ecclesiæ mihi commissæ diaconorum, quorum unus Teutlandus, alter vocatur Hartgarius, qui scio quod nesciunt apostolicas aut synodicas depravare vel diminuere epistolas : quod a me nunquam didicerunt, quia, Deo teste, ego hoc nunquam agere præsumpsi. Quod vero vos dicitis, nec audisse nec vidisse eam, et authenticam diffinitionem, quæ secundum sacras leges in eadem synodo decreta est, cui et vobiscum interfui, vos habere multum precor illam mihi ostendi, ut et ipse recognoscere valeam in ipsa manum meæ subscriptionis. Scio tamen quia interfui in ipsa synodo, et reminiscor quorum specialiter admonitione huic diffinitioni succinctius collectæ subscriptum est. Quod adjicitis, quia divinare non valetis unde adinventio ista emergerit, jam non est vobis necesse illud divinare, quia per me qui humanus homo sum, hoc interea rescitis, et si authenticam mihi ostenderitis quæ aliter se habeat divinam esse demonstrabit, quia nos humani hanc in eadem synodo constitutam et confirmatam veraciter novimus.

Quod adjungitis : « Quæ sicut ex his evidenter potes cognoscere, quæ tibi contra præsumptiones tuas studui scribere, in quibusdam sacris regulis obviat, et mendacem illam facillime posses advertere, si illos oculos habuisses in capite, de quibus Scriptura dicit : *Oculi sapientis in capite ejus* (Eccl. 11). » Quæ illa sint, quæ contra præsumptiones meas scripseritis, in quibus evidenter possem cognoscere, quia hæc diffinitio in quibusdam sacris regulis obviaret, ignoro, nec ex scriptis vestris me non agendo præsumpsisse recognosco, quia me ex actibus conscientie meæ pro scire perpendo, non ex denotatione scripturarum vestrarum dejicio. Quod dicitis quia mendacem illam esse facillime possem advertere, si illos oculos habuissem in capite, de quibus Scriptura dicit : *Oculi sapientis in capite ejus*, illos me habere oculos non jacto, sed utinam adepturus desidero. Nec illos sapientium habere volo, de quibus dicitur : *Sapientes sunt ut faciant mala, bene autem facere nesciunt* (Jer. 14). Nec plus volo sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem (Rom. 12),

memor monentis : *Alliora te ne quæsieris* (Eccl. 11). Quæro tamen, ut ubi mendax est, et sacris obviat regulis, mihi demonstretis. Fateor quia non video, et si tunc vidissem, non subscripsissem.

Quod dicitis : « Et miranda est tua prudentia, qualiter si placuit hanc mendacem, et in quibusdam, ut dixi, sacris regulis obviantem compilationem habere, et mihi transmittere, quam veram synodi definitionem et sacris regulis congruentem habere, et a me qualicunque primæ tuo juxta regulas sacras tenendam et sequendam accipere. » Illam epistolam, quam vos in eadem synodo a vobis archiepiscopali administratione dictatam recitari fecistis, penes me habeo, et reminiscor quia ob prolixitatem ipsius, quibusdam satagentibus, huic compendiosius diffinitioni collectæ subscripsimus. Nam vestrum Tetrasticon domino regi devotivum præmittentes ita incipitis, sancta Synodus congregata in villa Tusiaco Tullensis parochiæ. In hac autem quæ incipit, Cum in nomine Dei omnipotentis, primum istud ita inchoat capitulum : « In primis igitur, propter pertinaciam multorum, qui cum sint sacrilegi, templum Dei in semetipsis corrumpentes, sacras res ex oblatione et voto fidelium sacris locis contraditas invadere non timent, statuimus secundum regulam antiquam patrum nostrorum, ut si quis oblationes fructuum, et rerum omnium quæ ministris ecclesiæ conferuntur, aut collectæ sunt, extra ecclesiam accipere vel dare voluerit præter conscientiam episcopi, vel ejus qui constitutus est ab eo ad dispensandum officio ecclesiastico disposita, tam is qui dat, quam is qui accipit, anathema sit iudicio omnipotentis Dei, nisi resipuerit, perpetuo damnatus, et reliqua. » Cui decreto et vos in epistola vestra ita concinere videmini, inter alia inquietes, dicunt epim illi, qui in cælo regnant et in terra miraculis coruscant, qui et usque hodie nobiscum vivunt, et cum successoribus nostris usque in perpetuum vivent, quoniam apud Deum est merces eorum. Si quis oblationes ecclesiæ extra ecclesiam accipere vel dare voluerit præter conscientiam episcopi, vel ejus cui hujus.

Modi officio commissa sunt, nec cum ejus voluerit agere consilio, anathema sit. Anathema autem in Romana lingua *alienatio* interpretatur : quia omnia talia faciens, quandiu in illis manet, licet nos episcopi, qui in apostolis, et cum apostolis, non nostro merito, sed gratia divina ligandi et solvendi potestatem accipimus, interdum divini sensus ignari, interdum quæ committuntur nescientes, aliquando etiam commissa ut expedit corrigere non valentes, quæ statuta sunt exsequi dissimulemus, vel etiam negligamus, ut talem hominem ab Ecclesia et fidelium societate excommunicantes non segregemus, jam tamen a sacris canonibus excommunicatus et prædamnatus est, donec peccatum illud deserat, et per satisfactionem ecclesiasticam, et sacerdotalem reconciliationem, Domini gratiam, et fidelium societatem recipiat : et quicumque in peccatis suis et talibus sceleribus implicatus, ante satisfactionem ne-

cessariam vitam istam finierit, communionem et societatem cum electis in regno Dei habere nullatenus poterit, nec de inferni pœnis et dæmonum societate unquam liberari valebit. Sed sunt forte tales, qui privilegia de lacis et rebus Deo dicatis sanctorum manibus confirmata parvipendentes, sibi quia volunt, non quia possunt, excommunicationes usurpatoribus rerum et facultatum ecclesiasticarum a sanctis Domini intentatas alleviant, dicentes se pro hoc illata damnatione, id est anathematis vinculo non teneri : de quibus sanctus Gregorius in epistola ad Theoctistam patriciam dicit (*lib. ix, epist. 39*): « Ipsi, inquit, sibi testes sunt, quia Christiani non sunt, qui ligamenta sanctæ Ecclesiæ variis se existimant conatibus solvere, ac per hoc nec absolutionem Ecclesiæ quam præstat fidelibus veram putant, si ligaturas ejus valere non æstimant. Contra quos diutius disputandum non est, quia despiciendi per omnia et anathematizandi sunt, et unde se fallere veritatem credunt, inde in peccatis suis veraciter ligantur

Si qui sunt igitur, qui sub nomine Christiano hæc aut prædicare audent, aut tacita apud semetipsos tenere, eos et ego omnes catholici episcopi, atque universalis Ecclesia, anathematizamus, quia veritati contraria sentiunt, et contraria loquuntur. » Hoc Apostolicæ auctoritatis decretum, etiam a vestra probitate sic assumendo probatum, si ut scripsistis mihi est sequendum ac tenendum, utique et omnibus sanctæ Ecclesiæ filiis, qui Christianitatis nomine potiri delegerunt, erit sequendum ac tenendum. Unde non mihi videretur dignum excellentia vestra fuisse, ut diceretis Berthario quod mihi renuntiavit vos dixisse. Si hos præsignatos meos excommunicassem homines qui talia egerunt, et adhuc agunt, non eos excommunicatione teneri, videlicet anathematis vinculo non ligari. Sed non est mirum, si parvitas meæ excommunicationem parvipenditis, ac forte irrationabilem judicatis, quando apostolicæ sedis excommunicationem et pro nihilo ducitis, et pro nihilo ducendam utpote absurdam prædicatis. Præadmiror tamen, dum talia dicitis, si vestram excommunicationem aut auctoritatem, quæ ex ejus processit constitutione, expendet arbitrio, apud aliquem eorum qui hoc audiunt, si tamen vobis credunt, aliquid valere æstimatis, et qui etiam Deum timentes agnitionem veritatis retinentes vobis non his credunt, nec in sui cordis conscientia consentiunt, non tamen possunt de vestra sapientia ac sanctitate non remorderi : sed potius scrupulo tam nefandæ ac detestandæ prævaricationis offensi, sinceritatem vestræ præstabilitatis vilificatam aut condolent, aut derogant. Quod ideo vobis pando, quia *meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis* (*Prov. xxvii*), scribente sancto ad sanctum Augustino Hieronymum, « Nescio utrum Christianæ amicitie putandi sint, in quibus magis valet vulgare proverbium : Obsequium amicos, veritas odium parit, quam Ecclesiasticum, *Fideliora sunt vulnera amici, quam voluntaria oscula inimici*. Et

A Paulus apostolus admonet sic : *Filii, obedite parentibus vestris in Domino* (*Ephes. vi*). In Domino autem obedire est, ut ipse docet Dominus : *Qui amat patrem plus quam me, non est me dignus* (*Matth. x*). Unde et item : *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum abs te* (*Matth. v*). » Quod ita plane S. exponit Augustinus (*Serm. Dom. in monte, lib. 1*) : « Hic vero magna opus est fortitudine ad membra præcidendæ. Quidquid enim est quod significat oculus, sine dubio tale est quod vehementer diligitur. Solet enim et ab eis qui vehementer volunt exprimere dilectionem suam ita dici, Diligo eum ut oculum meum, aut etiam ut oculos meos. Quanquam enim ad videndum isti oculi corporis communiter attendantur, et si ambo similiter intendantur, æqualiter possint, amplius tamen formidant homines dextrum amittere. Ut iste sit sensus, quidquid illud est quod ita diligis, ut pro dextro oculo habeas, si scandalizat te, id est si tibi impedimento est ad veram beatitudinem, erue illum et projice abs te : expedit enim tibi ut pereat unum horum quæ diligis, utpote tanquam membra tibi inhæreant, quam totum corpus tuum eat in gehennam. Cogit quærere diligentius quid dixerit oculus : in qua quæstione nihil mihi occurrit congruentius, quam dilectissimum amicum. Nam hoc est utique quod membrum recte possumus appellare, quod vehementer diligimus, et hunc consiliarium, quia oculus est tanquam demonstrans iter ; et in rebus divinis, quia dexter est : ut sinister sit dilectus quidem consiliarius, sed in rebus terrenis ad necessitatem corporis pertinentibus ; de quo scandalizante superfluum erat dicere, quando quidem nec dextro parcendum sit. In rebus autem divinis consiliarius scandalizatus est, si aliquam perniciosam hæresim nomine religionis atque doctrinæ conatur inducere. » Itaque quod nihil post Deum charius vobis esse debeat ignoro, sed vobis perniciosum est, ut contra religionem atque apostolicæ sedis doctrinam obvias manus inferatis, et mihi periculosum, imo inutile est, vestro tantum obnubilari amore, ut tacendo vobis videar consentire : quia etsi tacuero, et vos clamaveritis, nec pro taciturnitate mea, nec pro clamore vestro, illud unquam perficere poteritis. Videlicet omnes decretales apostolicæ sedis epistolæ recipiendæ erunt, et non solum recipiendæ, imo decernente Gelasio venerabiliter erunt recipiendæ.

D Sed et qui prosit, quod in quaternionibus vestris dicitis, ut eas venerabiliter tantum legam, si eis venerabiliter obedire non debeam, et earum sanctiones venerabiliter sequi non satagam, ignoro. Appellationes episcoporum ad apostolicæ sedis summum antistitem non comprimatis, nec illud Africanum concilium contra innumerabilia apostolicorum decreta vobiscum valebit, quo ait ad locum, « Nam ut aliqui tanquam a tuæ sanctitatis latere mittantur, nulla invenimus patrum synodo constitutum : quia illud quod pridem per eundem coepiscopum nostrum Faustinum tanquam ex parte Nicæni concilii exinde transmisistis, in conciliis verioribus quæ accipiuntur

Nicæni, a sancto Cyrillo coepiscopo nostro Alexandrinæ Ecclesiæ, et a venerabili Attico Constantino-politano antistite, ex authentico missis, quæ etiam ante hoc per Innocentium presbyterum et Marcel- lum subdiaconum, per quos ad nos ab eis directa sunt, venerabilis memoriæ Bonifacio episcopo de- cessori vestro a nobis transmissa sunt, in quibus tale aliquid non potuimus reperire. » Si isti non potuerunt, quia forte noluerunt, potuit Marcus apostolicæ sedis antistes, qui ita rescripsit Athanasio, et universis Ægyptiorum episcopis, inquiens, « De capitulorum namque veritate et numero Nicæni concilii, cui vos interfuisse litteris vestræ fraterni- tatis significastis, a nostris qui vobiscum una inter- fuerunt diligentioribus requisivimus colloquutionibus, qui ita, ut vestræ testatæ sunt litteræ, omnem nobis ordinem exposuerunt, et vestram epistolam per omnia veram esse testificati sunt; non ut nos ali- quid sinistrum vestra ex parte arbitraremur, sed ut nos et vos illosque, absque ulla in postmodum titu- batione, unum sentire optarem, et sancta Romana Ecclesia, quæ semper immaculata mansit, et Domino providentiæ, et beato apostolo Petro opem ferente, in futuro manebit, sine ulla hæreticorum insultatione firma et immobilis omni tempore persistat. His itaque peractis, diligenter requirentes in sanctæ nostræ apostolicæ sedis scrinio, eadem quæ sanctæ recordationis prædecessori meo Silvestro sunt dire- cta, septuaginta sicut significastis capitula illæsa invenimus. Ipsa enim vobis, propter auctoritatem et subscriptionem tantorum Patrum, et ejus magni concilii, minime misimus: sed per eadem coram apocrisiariis vestris, alia similia, eundem numerum, eademque verba, et ipsam subscriptionem continen- tia, vobis scribere, et sub certa stipulatione et con- firmatione mittere curavimus. Et quis est qui fratri- bus talia negare audeat? Nam non negligenda nobis hæc per S. Spiritus gratiam Dominus docuit, sed fideliter exercenda, et fratribus contradenda et docenda distribuit. Hæc apostolorum viva traditio, hæc est vera charitas, quæ prædicanda est et præci- pue diligenda ac fovenda atque fiducia liter ab om- nibus tenenda. Hæc sancta et apostolica mater om- nium Ecclesiarum Christi Ecclesia, quæ per omni- potentis Dei gratiam a tramite apostolicæ traditionis nunquam errasse probabitur, nec hæreticis novita- tibus depravanda succubuit, sed ut in exordio nor- mam fidei Christianæ percepit ab auctoribus suis apostolorum Christi principibus, illibata fine tenus manet, secundum ipsius Domini salvatoris divinam pollicitationem, qui suorum discipulorum principi in suis fatus est Evangeliiis, *Petre, inquiens, ecce Satan expertavit ut cribraret vos sicut qui cribrat triticum: ego autem pro te rogavi, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos* (Luc. xxii). » Et ideo apostolicorum decreta, nec modo ut umbra accipienda sunt, nec fuerunt post confessio- nem ejusdem apostolorum principis Petri, qui ait: *Tu es Christus Filius Dei vivi, quoniam respondit ei*

A Dominus: *Beatus es, Simon Bar-Jona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui est in cælis* (Matth. xvi). Ex tunc transierunt vetera, et facta sunt nova. Nec decretales epistolæ, diversis temporibus pro diversis causis ut oportebat consti- tutæ, in ullo sibi inveniuntur adversæ: quia aliud est, diversis temporibus secundum diversitatem morborum diversas, hoc est multiplices et varias impendi medicinas: ut enim nova morborum genera nova medicamentorum indigent experimenta, sic multa morborum genera multa requirunt medicina- rum fomenta; aliud est etiam, in uno tempore mul- tas veritati contrarias inferre doctrinas, quod in his epistolis nec potest inveniri, nec ab ullo hominum debet dici.

B Quod autem vos mihi in quaternionibus vestris specialiter de epistolis Julii et Felicis, quasi de ca- pitulis synodi Nicænæ confectis, dicitis respondere, non videtur ut mihi respondeatis, sed potius ut ipsos mendacii arguere conemini. Dignoscitur quo tem- pore Nicæna synodus congregata est excerptis qui- busdam synodalibus gestis sancti sylvestri papæ, in quibus capitulo primo ta continetur: « Temporibus Silvestri papæ et Constantini piissimi Augusti, fa- ctum est magnum concilium in Nicæa Bithyniæ, et congregati sunt regulariter ejusdem Silvestri papæ vocatione in idipsum trecenti decem et octo episcopi catholici et reliqua? » Post quæ et subditur: « Eo- dem quoque tempore decimo tertio Calendarum Juliarum die, quando memoratum magnum conci- lium in Nicæa congregatum est, canonica jam fatus C papa evocatione in urbem Romam congregavit, et ipse, cum consilio præfati Constantini Augusti, du- centos et sexaginta septem episcopos, » et cætera. Cujus successor præfatus papa Marcus existit, qui de capitulis in Nicæna synodo octoginta effectis, et in septuaginta postea redactis, sicut superius per- scripsi, huic Julio successori protestatur. Sed vos scribitis in iisdem quaternionibus ita: Cæterum quod in epistola ex nomine Athanasii et episcoporum Ægyptiorum ad Marcum successorem Silvestri ha- betur, octoginta fuisse capitula, quadraginta scilicet a Græcis Græca edita lingua, et similiter quadraginta a Latinis Latina edita lingua, et ab episcopis tre- centis decem et octo in septuaginta redacta fuisse capitula, si numerentur illa quæ in epistola Julii designantur, et illa quæ designata prætermittuntur, sed et illa quæ in epistola Felicis legimus, plura quam octoginta et inter se diversa inveniuntur, et in eisdem epistolis non inveniuntur memorati, minime autem connumerari, illa capitula quæ ex Nicæno concilio sumpta servavit antiquitas, et hactenus tenet ac veneratur Ecclesia. Illorum quæ in epistola Julii designatur capitulorum numerus iste reperitur, 18, 19, 21, 23, 26, 27, 28, 29, 33, 41 et 5, 8 et 9, ac 50, 52, 53, 54, 55 et 57, 59, 60, 61, 62, 63 et 66. In plenitudine enim septuaginta capitulorum desi- gnantur hæc quæ sequuntur a beato Julio posita, secundum hujus numeri significantiam interposita,

et ideo hic non amplius ab eo quam viginti quatuor annumerantur; quibus si illa viginti capitula quæ habemus adsciscantur, fiunt quadraginta quatuor, et non explent septuaginta: quanto minus octoginta, et non probatur iste hic in excedendo numerum falsus. Quod tamen addidistis, Sed et illa quæ in epistola Felicis leguntur, videlicet ut si istis adjungantur, plura quam octoginta inter se diversa inveniuntur, non attinet ad rem; quoniam Felix ante suorum digestionem capitulorum ita præmisit (*Epist. 1*): « Incipiamus igitur adjuvante Deo et sancto Petro apostolo, per quem et apostolatus et episcopatus in Christo cœpit exordium, quoniam plures sæpe emeruerunt causæ, quæ in quibusdam non erant causæ sed crimina, quia magis ut comperimus iniquitate quam charitate fratribus sunt impositæ. Et ut de cætero sollicitudo sit ne talia proveniant, capitula quædam a sanctis Patribus; quæ tam in Nicæna synodo, quam et in hac sancta sede constituta sunt ponamus, quibus fratres et cœpiscopi nostri fulti insidias inimicorum Domino auxiliante valeant evadere, et prout Dominus posse dederit, paucioribus verbis tantorum malorum imitemur compendium, et strictim quæ in volumine litterarum vestrarum comperimus retractemus, et alia nonnulla instantis temporis necessaria prout petitis ponamus. » Et sic persequitur: « Est namque synodalibus decretum institutis, » et cætera. Non ergo dixit omnia illa quæ posuit ex Nicæno concilio assumpta, ut ex hoc tam ipsum quam Julium refellere possitis: sed dixit, quædam tam ex Nicæno concilio, quam ex his quæ in sancta Romana sede constituta sunt, ponere se, quæ non minoris fere judicavit auctoritatis. Insuper et addidit, et alia nonnulla instantis temporis necessaria prout petebantur ponenda. Hoc etenim et prædecessores et successores sui ab initio fecerunt, et usque in finem facturi sunt, ut pro instanti temporum necessitate, et constituta renouent, et constituenda constituent. Hac enim ratione omnes decretales epistolæ pro diversis necessitatibus diversis sunt constitutæ temporibus. Unde venerabiliter secundum beatum Gelasium sunt recipiendæ, et si recipiendæ, utique amplectendæ, ac ab omnibus etiam venerabiliter obediendæ.

Quod etiam dixistis, quia inter se diversa inveniuntur, scilicet ea quæ Julius papa posuit, et ea quæ Felix, si diversa pro diversis, utpote prout in uniuscujusque tempore res accidit, intelligi vultis, bene se habet. Sin aliter, quasi adversari sibi invicem contraria statuendo videantur, nisi vos illud pandatis, fateor quia ego in nullo percipere valeo. Et quod dixistis, quia in ipsorum epistolis non inveniuntur memorari, minime autem connumerari illa capitula, quæ ex Nicæno concilio sumpta servavit antiquitas, et hactenus tenet ac veneratur Ecclesia, utriusque ostendunt causam, in qua potest cognosci cur hæc posuerunt et de illis tacent. Videlicet ea Felix iste papa dicit se ponere, quibus fratres et cœpiscopi fulti, insidias inimicorum Domino auxi-

llante valeant evadere, et etiam ea insuper se statuere, quæ ab eo ab eis petebantur pro instantis temporis necessitate. Si vero de his ageretur, de quibus illa viginti capitula Nicæni concilii decernant, quæ passim habentur. nihilominus et ipsa eum luce lucidius lucet assumpturum. Sed et Julius causam similiter et similem, cur ipsa viginti quatuor posuerit capitula, non minus evidentem pro palat. Quod liquet in eo ubi numeri tramitem non custodit, sed ea tantum quæ de re quæ agebatur conveniebant, sicuti omnium est agere annexuit. Præmisit enim hæc (*Epist. 11*): « Tales enim insidiatores spiritu prævidentes sancti Patres in Nicæa congregati, leges statuerunt, quas nos canones appellamus; ne facile probi ab improbis damnarentur: ex quibus nonnullas sententias hic inseri judicavimus, ut tantorum Patrum auctoritate nostra roboraretur epistola, atque omnes Orientales sive reliquarum partium episcopi, hæc audientes in tantam foveam non incidant, ne damnationem a Patribus decretam percipiant. » Et sic sequuntur illa ex præscripto concilio Nicæno capitula de septuaginta capitulis deflorata. Et ecce quia de insidiatoribus agebatur, quod contra insidiatores pertinuit descripsit. Utrique isti ut prudentes egerunt medici. Unaquæque enim infirmitas propriam requirit medicinam. Quod namque dixistis, minime in istorum epistolis capitula Nicæni concilii ea quæ habemus connumerati, nescio quid sibi vult dictum. Nam Julius papa, ut prælibavi, designative viginti quatuor tantum posuit, Felix vero quod ex Nicæno concilio, posuerit non apparet, quia ipse non discernit, dum tam ex Nicæno concilio, quam ex his quæ in sancta Romana sede constituta fuerant, et etiam nonnulla quæ ipse, prout ipsi petebant qui pro instantis temporis necessitate indigebant, statuit, se posuisse non tacuit. Nec conjici potest, quoniam plenitudinem septuaginta capitulorum non habemus, si duo vel tria seu quatuor aut decem ex Nicæno concilio posuerit capitula, vel eo amplius, quia poterat viginti sex ponere secundum fidem numeri, et remanerent nobis nostra quæ habemus penes nos viginti capitula.

Igitur quod etiam et vos in eisdem quaternionibus ex ejusdem papæ Julii epistola posuistis, qualiter sibi cohæreat intuendum est. Aitis enim: « De hoc autem quod reverentissimus Julius in epistola sua dicit, plura de his scilicet capitulis Nicænae synodi ideo hic non inseruimus, ne vacuare vilemve facere prædictam synodum videremur, aut fastidium legentibus audientibusque faceret epistola; si quis autem de his ampliora atque abundantiora scire voluerit, in sacro nostræ sedis ecclesiæ scrinio, et ea quæ prædiximus invenire poterit, verum me dicere testis est ipsa Divinitas, a nullo est contradicendum quia nisi ipsa quæ misit haberet, mittere nullomodo poterat, et quia plura habebat esse utique verum constat, quia et illa quæ sacrum concilium Nicænum constituit certum est in Romano scrinio conservari. » Dicit itaque in Romano scrinio et ampliora et abundan-

tiora haberi, et nihilominus testatur ea quæ prædixit in eodem posse inveniri, et vos fatemini a nullo hoc esse contradicendum, quia nisi ipsa quæ misit haberet, mittere nullomodo poterat. Et quomodo in eisdem postea quaternionibus scribitis, quod manifestum est non nisi tantum viginti quæ habemus capitula fuissè in Nicæno concilio constituta? Verum et longissimarum ætatum ex antiqua consuetudine prolixa tempora, per quæ ipsius concilii hæc tantum viginti capitula fuere suscepta, verbis historiographi Rufini, quæ indubitabilem faciunt fidem. Utrumque non procedit, quia si tantum viginti capitula suscepta fuisse ex verbis historiographi indubitabili fide credantur, contradicendum erit Julio, qui asserit de his ampliora atque abundantiora, quin quoque et ea quæ prædixit in Romano scrinio posse inveniri, quæ idem in epistola sua se testatur non assumpsisse, ne vacuare vilemve facere prædictam synodum, scilicet Nicænam, videretur. Rectum est ergo, ut illi potius credatur, cui testis est ipsa Divinitas, quæ spondit ubi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo ibi ego in medio eorum sum (*Matth. xviii*). Et item: Si duo ex vobis consenserint, ex omni re quamcumque petieritis, fiet vobis a Patre meo (*Ibid.*). Et item ipsa Divinitas ac Veritas: In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum (*Deut. xix; Matth. xviii*). Ecce tres idonei testes, et non modo testes, verum et testificantium corroboratores, Marcus, Julius ac Felix, plura quam viginti ex Nicæno concilio ascita per prolixa tempora longissimarum ætatum in Romano scrinio reservata demonstrant, nec Antiocheno concilio numerum ipsorum aggregant, sed in Nicæno concilio statuta depromunt, et septuaginta vel eo amplius, non quadraginta quinque aut tantum viginti capitula connumerant. Unde quia non oportet a capite disse-rere, necesse est nobis ea quæ tradiderunt custodire, et potius quæ nondum habemus perquirere, quam ea quæ adepti sumus reprobare.

Quod vero in eisdem quaternionibus scribitis: Anno vero circiter vigesimo tertio post Nicænam synodum Antiochena synodus habita est, et eadem epistola Julii per idem tempus facta esse dignoscitur, in qua plura capitula modo diverso collecta tenentur, quæ si de una synodo fuissent assumpta, non taliter dissonarent: inde magis apparet, quia dum eo tempore suam Julius fecit epistolam, quo Antiochenum concilium actum est, non eum latuisse quæ in eodem concilio statuta sunt, quod ejus necesse erat auctoritate roborari, ac per hoc non confudisse Nicæni ac Antiocheni regulas concilii. Sed quid dicitis, quæsi de una synodo fuissent assumpta, non taliter dissonarent? Ergo si ea dissonant, quæ de synodis assumuntur, et synodi inter se contrariæ feruntur, quid sibi jam consonabit, quod in Ecclesia Dei solidum firmumque inveniatur ædificium, cum et decretales apostolicæ sedis epistolas similiter dissonare non tacetis? Certe non dissonant quæ diverso modo pro diversis necessitatibus assumuntur, si ab æquitate rationis et tramite veritatis non discrepant.

A Sed Julius et ea quæ sibi tunc competentia visa sunt ex Nicæna assumpsit synodo, velut ipse ait, ut tantorum Patrum auctoritate sua roboraretur epistola, et illa quæ pro instantis temporis necessitate addenda erant, sicut et suus successor Felix, cæterique prædecessores ac successores fecerunt, apostolica auctoritate constituendo apposuit.

Quod autem subditis: « Et si de appellatione, sicut in Sardicensi concilio constitutum est, in Nicæno concilio fuisset antea statutum, nulla perforret necessitas, ut iterum in hoc concilio inde constitueretur; sed sicut in aliis conciliis legitur scriberetur, videlicet ut ea quæ sunt in Nicæno concilio constituta ab omnibus conserventur. » Apparet quia nullatenus creditis tribus præfatis testibus, quod de appellatione episcoporum ad Romanæ sedis antistitem in Nicæna Synodo constitutum sit (*can. 7*); non tamen obsistit rationi vel fidei, illud ideo in Nicæna synodo non fuisse decretum, eo quod in Sardicensi concilio hoc quoque constitutum sit, ubi dicitur: « Osius episcopus dixit: Placuit autem, ut si episcopus accusatus fuerit, et judicaverint congregati episcopi regionis ipsius, et de gradu suo eum dejecerint, si appellaverit qui dejectus est, et confugerit ad episcopum Romanæ Ecclesiæ, et voluerit se audiri, si justum putaverit, ut renovetur iudicium vel discussionis examen, scribere his episcopis dignetur, qui in finitima et propinqua provincia sunt, ut ipsi diligenter omnino requirant, et juxta fidem veritatis diffiniant. Quod si is qui rogat causam suam iterum audiri, deprecatione sua moverit episcopum romanum, ut e latere suo presbyterum mittat, erit in potestate episcopi quid velit, et quid æstimet; et si decreverit mittendos esse qui præsentibus cum episcopis judicent, habentes ejus auctoritatem a quo destinantur, erit in suo arbitrio. Si vero crediderit episcopos sufficere, ut negotio terminum imponant, faciet quod sapientissimo consilio judicaverit. » In superiori capitulo ejusdem concilii positum est: « Si hoc omnibus placet. Synodus respondit: Placet; » in isto dictum est: « Placuit autem. » Jure igitur placuit Osius dixit, si id prius noverat constitutum in Nicæna synodo, aut ad eundem verborum tenorem, aut ad istius tenoris, velut in decretalibus invenitur, proportionem. Nec quoque mirum, aut absurdum est hoc, Sardicensis concilii sanctos Patres eadem Spiritus sancti gratia visitatos fuisse. Quocirca, etsi non ea prius a Nicæa didicerant, eadem sensisse, et ad sancti Petri apostoli memoriam honorandam hæc ipsa statuisse. Puto tamen, si solummodo hoc Sardicense diceret concilium, ut ea quæ sunt in Nicæno concilio constituta ab omnibus conserventur, non de appellatione quidquam, quia in his viginti capitulis non continetur, conservari intelligi voluissetis. Nunc vero, quia de ipsa appellatione tam expresse quod servandum est salva apostolica institutione, id etiam ex Nicæna synodo promulgante ostenditur, salva apostolica auctoritate dico, quia Nicæna synodus, ut papa Bonifacius episcopis per Thessaliam con-

stitutis scripsit, non aliquid super Romanam sedem A
 ausa fuit constituere, cui videret nil supra meritum
 suum posse conferri : omnia denique huic noverat
 Domini sermone concessa, vel ex eo ac pro eo quid
 istud concilium quod recipitis illud servandum con-
 stituit, servari permittite, etiamsi de hoc in Nicæna
 synodo nihil statutum credatis. Et sicut ab omnibus
 illa viginti capitula tenentur, ac observanda censentur,
 quæ nec sola ad omnes ecclesiastici ordinis suffi-
 ciunt utilitates, ac temporum necessitates : sic et a
 vobis vel istud teneri ac observari non prohibeatur
 capitulum, quod nulli obest, et omnibus prodest ;
 quoniam postquam Africanum concilium ad papam
 Cœlestinum scripsit sua in epistola ad locum (*epist.*
post. fn. syn.), « Nam ut aliqui tanquam a tuæ sancti-
 tatis latere mittantur, nulla invenimus Patrum
 synodo constitutum, quia illud quod pridem per
 eundem coepiscopum nostrum Faustinum, tanquam
 ex parte Nicæni concilii exinde transmisistis, in
 conciliis verioribus quæ accipiuntur Nicæni, a san-
 cto Cyrillo coepiscopo nostro Alexandrinæ Ecclesiæ,
 et a venerabili Attico Constantinopolitano antistite,
 ex authentico missis, quæ etiam ante hoc per Inno-
 centium presbyterum et Marcellum subdiaconem,
 per quos ad nos ab eis directa sunt, venerabilis
 memoriæ Bonifacio episcopo decessori vestro a no-
 bis transmissa sunt : in quibus tale aliquid non po-
 tuimus reperire. » Et istud a papa Innocentio, quem
 memoranter recipitis (*epist. 2*), « Episcopis per Ma-
 cedoniam constitutis probabili ore scriptum est,
 Grave non potuit videri piissimis mentibus vestris,
 cujuscunque retractari judicium, quia veritas exa-
 gitata sæpius magis splendescit in lucem, et perni-
 cies revocata ad judicium gravius et sine poenitentia
 condemnatur. Nam fructus divinus est, justitiam
 sæpius recenseri, fratres charissimi. » Præterea dico
 quia quod illud Africanum intentat concilium ita,
 « Nam ut aliqui tanquam a tuæ sanctitatis latere
 mittantur, nulla invenimus Patrum synodo consti-
 tutum, » mendacium est, quia in hoc Sardicensi
 concilio illud constitutum est sic (*can. 7*), « Quod si
 is qui rogat causam suam iterum audiri, deprecatione
 sua moverit episcopum Romanum, ut e latere suo
 presbyterum mittat, erit in potestate episcopi quid
 velit et quid æstimet. » Quod etiam Sardicense con-
 cilium ad papam Julium inter reliqua scripsit (*in*
princ. epist.), « Optimum et valde congruentissi-
 mum esse videbitur, si ad caput, id est, ad Petri
 apostoli sedem, de singulis provinciis Domini referant
 sacerdotes. » Ubi liquet, quod Julius de appellatione
 ex Nicæna scripsit synodo, hoc concilium non la-
 tuisse, et idcirco Osius proprie dixit, « Placuit quod
 in ipsa synodo, » scilicet Nicæna, placitum fuisse
 prædidicit, cui et ipse interfuit. Aut quis sanum sa-
 piens ducat fide dignum, ea quæ papa Cœlestinus
 per Faustinum episcopum ipsis Africanis episcopis
 ex Nicæno concilio transmisit capitula, non inveniri
 in authenticis ? et non potius ab Alexandrino vel Con-

stantinopolitano episcopis posse prætermitti : ut au-
 tem non pleniter mitterentur, aut si missa sunt, ab ali-
 quibus, ut de multis legimus, minuere aut de-
 pravarentur, vel ab ipsis Africanis qui sua nolebant
 retractari judicia, vitiarentur, ut sicut mentiti sunt
 nulla hoc Patrum synodo constitutum, quod occul-
 tari non potest, sic et forte mentirentur, non ab
 Alexandrino vel Constantinopolitano episcopis id
 sibi missum quod abscondi posse crediderant, quod
 tamen a papa Cœlestino sibi transmissum, quia ad
 eundem res agebatur, negare nequiverant.

Et ne de hac appellatione solummodo sibi aposto-
 licæ sedis antistites testentur, etiam episcoporum
 ipsius Africanæ provinciæ testimonium adhibeatur.
 Scripsit enim Stephanus archiepiscopus cum tribus
 conciliis sic (*inter epist. Damas.*) : « Domino bea-
 tissimo ac apostolico culmine sublimato, sancto pa-
 tri Patrum Damaso papæ, et summo omnium præsu-
 lum pontifici, Stephanus archiepiscopus concilii
 Mauritanæ, et universi episcopi de tribus conciliis
 Africanæ provinciæ. Notum vestræ facimus beatitu-
 dini, quod quidam fratres in confinio nobis positi,
 quosdam fratres nostros, venerabiles videlicet epi-
 scopos, vobis inconsultis a proprio dejicere moliantur
 gradu, cum vestræ sedi episcoporum judicia, et
 summorum finem ecclesiasticorum negotiorum, in
 honore beatissimi Petri, Patrum decreta omnium
 cunctam reservare sententiam inquirendi reve-
 rentia de Dei rebus, quas omni cura et sollici-
 tudine observare debemus. Maxime vero juste de-
 bent ab ipso præsulum examinari vertice apostolico,
 cujus vetusta sollicitudo est tam mala damnare,
 quam relevare laudanda. Antiquis enim regulis cen-
 situm est, ut quidquid horum quamvis in remotis
 vel in longinquo positis ageretur provinciis, non
 prius tractandum vel accipiendum sit, nisi ad noti-
 tiam almæ sedis vestræ fuisset deductum, ut ejus
 auctoritate juxta quod fuisset pronuntiatum firma-
 retur, et reliqua multoties talia, et his similia, quæ
 super his constituta sunt. Quibus, si illicite factum
 est, ut semper vestræ sedi consuetudo fuit festinan-
 ter occurrere, et pro his viriliter ut pater pro filiis
 certentes staret, sicut bene ad Jesum filium Sirac
 dictum est, *usque ad mortem certa pro veritate, et*
semper Dominus Deus tuus pugnabit pro te (Eccli.
iv). » Ecce, domine pater, quoniam isti Africanæ
 provinciæ episcopi testantur, quia antiquis regulis
 censum est, quod illi alii se non invenisse in ulla
 synodo constitutum dixerunt. Majus enim est, non
 prius tractandum, vel accipiendum de summis quid-
 dam ecclesiasticis negotiis, quamvis agantur in remo-
 tis vel in longinquo positis provinciis, nisi ad noti-
 tiam almæ sedis Romanæ prius deducatur, ut ejus
 auctoritate quod pronuntiatum firmetur, quam de
 judiciis episcoporum ab appellante episcopo contra-
 dictis retractare apostolicam, cui sollicitudo omnium
 Ecclesiarum commissa est, prosecutionem. Nec iste
 archiepiscopus, nec hæc concilia, ad sui honoris de-
 trimentum putarunt, sed imo ad salutis augmentum

prospexerunt hoc potiri privilegio Romanæ sedis antistitem. Quorum fateor unanimitati participem vestram perambio fieri paternitatem. Quibus et idem Damasus papa ex sua ita ad locum rescripsit epistola (*epist. 4, in princ.*): « Scitis, fratres charissimi, firmamentum a Deo fixum et immobile, atque titulum lucidissimum suorum sacerdotum, id est, omnium episcoporum, apostolicam sedem esse constitutam, et verticem Ecclesiarum. Tu es enim, sicut divinum pronuntiat verbum veraciter, Petrus, et super firmamentum tuum Ecclesiæ columnæ, quæ episcopi intelliguntur, confirmatæ sunt; et: Tibi claves regni cælorum commisi, atque ligare et solvere potestatem, quæ in cælis sunt, et quæ in terris promulgavi (*Matth. xvi*). Tu profanatorum hominum, et membrorum meorum maximeque meorum discipulorum existis ut princeps et doctor orthodoxæ et immaculatæ fidei, cuius vice hodie gratia Dei legatione pro Christo fungimur, et omnes hujus sanctæ sedis præules vicem gesserunt, gerunt et gerent. Ideo omnia quæ innotuistis non licere mandarem, nisi vos tam pleniter instructos esse scirem, quod cuncta super quibus consultis, illicita esse non dubitetis. Discutere namque episcopos, et summorum ecclesiasticorum causas negotiorum metropolitano una cum omnibus suis comprovincialibus, ita ut nemo ex eis desit, et omnes in singulorum concordent negotiis, licet. Sed diffinire eorum, atque ecclesiasticarum summas querelas causarum, vel damnare episcopos, absque hujus sedis auctoritate minime licet, quam omnes appellare si necesse fuerit, et ejus fulciri auxilio oportet. Nam, ut nostis, synodum sine ejus auctoritate fieri non est catholicum: nec episcopus, nisi in legitima synodo, et suo tempore apostolica vocatione congregata, diffinite damnari potest: neque ulla unquam concilia rata leguntur, quæ non sunt fulta apostolica auctoritate. »

Hic animadverto quod in quaternionibus vestris scripsistis ita, « Epistola vero Felicis ex epistola Julii pendet: hic enim est mos apostolicæ sedis pontificibus, ut verba decessorum suorum quasi propria in suis ponant epistolis, sicut qui legit intelligit. » Omnino verissimum est, quia ille mos est apostolicæ sedis pontificibus, ut verba decessorum suorum, quasi propria in suis ponant epistolis. Et idcirco magis et penitus consonæ sibi, et minus ac nihil dissonæ inveniuntur apostolicæ sedis epistolæ, nec constitutiones eorum in aliquo in sese adversæ, scribente ex hoc eadem Symmacho papa ad Æonium episcopum (*epist. 4*). Quanta enim vicariis beatissimi Petri apostoli judicabitur esse reverentia, si quæ in sacerdotio præcipiunt, eisdem transeuntibus dissolvantur: quia ad ipsam sacrosanctam religionem credimus pertinere, cuius omnis potestas infringitur, nisi universa perpetua sint quæ semel a Domini sacerdotibus statuuntur: quod ita contingere poterit, si successoris actibus non tribuerit firmitatem et roborando quæ

gesta sunt faciat rata esse quæ gesserit. » Et ideo, domine pater, quia immobile est istorum fundamentum, ac inconcussum inconcutiendumque, indiscutiendum quoque permanet ædificium, in quibus est spiritus unus, et una fides, cor unum et anima una. Nolite attentare, quia non poteritis stabilire, ut ea quæ isti suis sanxerunt decretis, vestris moliamini resistere repagulis. Ordinata est enim charitas, potimini in ea et per eam auctoritate archiepiscopali, sicut apostolicæ sedis decreta, et canones eorum astipulatione roborati præfigunt, ut vestris apta coepiscopis forma simpliciter sitis. Episcopalis dignitas in diebus vestris vestra sapientia non vilescat, singularis et universalis apostolicæ sedis potestas nulli comparetur, nec moleste ferat quisquam sibi eam esse prælatam, qui a suis obedientiam subditis requirit: sed patientiam, quam a suis exspectat, eam singularem a Domino non ab alio prælato quisquam expendat, a nullo detrahatur de cuius munere venit ut quisque quod habet acceperit; a nullo de suis judiciis judicetur, quæ de omni Ecclesia fas habet judicandi, et cuius iudicium a nullo mortalium licet retractari. Unus est omnipotens, qui eam speciali suo reservavit iudicio. Itaque, domine pater, dignemini sinceriter animadvertere cur talia vobis dico. Primo quia minatur Dominus. *Qui amat patrem plus quam me, non est me dignus (Matth. x)*. Ergo unum corpus sumus in Christo, alter alterius membra. Sed et caput nostrum Christus est, et pater noster Christus est, et magister noster idem et unus est Christus, qui ordinat charitatem, et ipse ordinavit eam in beato Petro, dicens ei: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam (Matth. xvi)*, ut ædificationis nostræ institutor ipse in ipso nostrum esset fundamentum et caput, a quo non oportet dissidere; et quodcunque membrum aliquem contra hoc caput senserit insilire, non potest, nec debet, tam pro se quam pro confessione paterna non condolere.

Secundo cogor obnoxius visceralis filio, litati affectionis, cum debita fidelitate, paternitatis vestre devotioni, quod timeo vobis accidere posse, etiam mutus blatterare. Verum vobis dico, necdum cœpi quaterniones vestros in Attiniaco mihi a vobis datos per singula percurrere, in aliis mihi admodum necessariis præoccupatus. Sed aliqua prospiciens inveni de his quæ præmissi contra apostolicæ auctoritatis autonomiam vos disputasse: sed et contra ea quæ vobis et nobis a venerabili papa Nicolao scripta sunt, mordaciter perplura protulisse, et quæ nobis, videlicet omnibus Gallicanis episcopis inculcavit retinenda, refragabiliter refutasse, de quibus in rotala quam vobis Attiniaco dedi summatim scripsi. Cum tamen memorandus idem papa Nicolaus nil de suo quasi nova statuens, sed ex beati Leonis papæ auctoritate, ac Gelasii institutione, quorum et vos decreta inter vestra sæpe ponitis scripta quæque explicuit prosecutus sit. Ponam igitur hic ipsam ejus epistolam nobis directam, et ad hoc pertinentem negotium, quam cunctis sicut ipse consti-

tuit tenendam ac observandam non cunctor, licet dicat se eum invenisse quid diceret. Invenit enim et rite dignum dictu, invenit quid diceret, et quod dixit ab omnibus custodiri debet. Et quoniam nobis Gallicanis omnibus generaliter transmissa est episcopis, increpans nos ac de increpatis instruens, et ego illam per vos nec audire nec accipere merui, velut nec ullam ex authentico in has partes destinatum, sicut eam ab aliis obtinui, vobis occasione pro re non ab re accepta, hic ex integro descripsi, quatenus cognoscatis me ipsius probitatem penitus debita devotione assecutam amplecti, ac etsi eam aliter habetis efflagito, vel pax illud nunc mihi a vobis patefieri. Textus enim ipsius iste habetur indefatigabiliter tenendus.

Epistola generalis ad omnes archiepiscopos et episcopos Galliarum directa.

Nicolaus, servus servorum Dei, etc. Vide hanc epistolam sub num. 76 inter scripta Nicolai I, *Patrologiæ tomo CXIX.*

Porro sicut scripsistis mos est apostolicæ sedis pontificibus, ut verba decessorum suorum quasi propria in suis ponant epistolis, quatenus, sicut Symmachus papa ait, « roborando quæ gesta sunt faciant rata esse quæ gesserunt. » Quocirca firmiter teneo, si quaterniones vestri ad apostolicæ sedis pervenerint notitiam, qui contra apostolicorum decreta obloquuntur, nullius momenti subsistent, quia quæ domnus venerabilis papa Nicolaus, suorum exempla prædecessorum imitans, prosequendo constituit, domnus æque venerandus papa successor ipsa Adrianus quæ ab eo gesta sunt roborabit, ut faciat restare quæ gesserit, et sicut scripsistis, juxta morem apostolicæ sedis pontificum, etiam verba hujus prædecessoris sui quasi propria in suis ponet epistolis, contra omnes quos senserit adversus illa quæ ab eo promulgata sunt adniti. Etenim apostolicæ sedi obvias manus inferre periculosum est, quod nullus unquam fecit sicut melius nostis, qui de se voluit judicari. Enimvero quia in eisdem quaternionibus vestris multa utilia habentur, ex multorum auctorum sententiis, tanquam ex latissimis pratis vivis fontibus irrigatis deflorata, videtur mihi ut ex illis botrus carperetur, et spina caveretur. At de his quæ de me in ipsis scripta adhuc relegi, perfacilis quidem patet responsio, sed verbositatis ac loquacitatis absque salis lepore per plurima indiget prolixitate. Quocirca valde vereor, quia talis a calice mihi taliter propinato derivabitur rescriptio, sicut de quodam scribitur, qualem et vos et me pudeat legere, et graves viros tædeat etiam audire. Quapropter si possem, et vobis etiam placeret, oppido eam devitare optarem. Nam de causis generalibus ibidem positis, decretalia Romanæ sedis satis abundeque respondent, contra quæ nullas propositionum ambages, nullas novas ad inventiones, aut tergiversales interpretationes quisquam quiddam sani sapiens suscipiet. Quoniam hæc est via directa, in qua nec stultus errabit, et qua tam intentative in Attiniaco de excommunicatione a me in parochia mea facta interrogatus

sum. Tantummodo hoc interea pando, eo quod vos inauditam illam, ac contra apostolicam doctrinam, et contra ecclesiasticam veritatem fuisse asseveratis factam, non aliam illam, quam a vestra vivæ vocis doctrina faciendam didici, et vos ea quæ jure destruxistis ab re reædificare non debetis, imo et quam in Romana sede apostolica auctoritate cognovi præinditam, et de qua eandem mihi sedem reclamo fore auctricem, cujus interest et de illa a me facta excommunicatione judicare, et de vestra resolutione decernere, cum ob eam mihi rescribitis sic, « Quod ergo de tua parochia, quasi ego ad aliquid in ea diffiniendum illam adire non possim, ex verbis Callisti, et aliis tuis compilationibus tecum non facientibus affirmare conaris, prave intelligis. Sed his et aliis regularum constitutionibus invenies hoc observare unumquemque metropolitanum in provincia alterius metropolitani, quod tu tibi perverse arrogas de tua parochia metropolitanæ sedi Rhemorum subjecta. Forsan fuerunt aliqui metropolitanorum, qui jam hæc hujusmodi attentaverint. »

Unde et idem fatus Callistus papa ad omnes Galliarum urbium episcopos rescripsit, in qua rescriptione penitus intelligentiæ amphibologiam præcavit. Nam, inquit (*epist. 11 ad episc. Gal.*), « Nullus primas vel metropolitanus diœcesiani ecclesiam vel parochianum vel aliquid ejus parochiæ præsumat excommunicare, vel judicare, aliquidve agere, absque ejus consilio vel judicio. Sed hoc observent, quod ab apostolis ac Patribus et prædecessoribus nostris est statutum, et a nobis confirmatum, id est, Si quis metropolitanus episcopus, nisi quod ad suam solummodo propriam pertinet parochiam, sine consilio et voluntate omnium comprovincialium episcoporum extra aliquid agere tentaverit, gradus sui periculo subiacebit, et quod egerit irritum habeatur et vacuum. Sed quidquid de provincialium coepiscoporum causis, eorumque ecclesiarum et clericorum atque sæcularium necessitatibus, agere aut disponere necesse fuerit, hoc cum omnium consensu comprovincialium agatur pontificum, non aliquo dominationis fastu, sed humillima et concordia administratione, sicut Dominus ait, *Non veni ministrari, sed ministrare (Matth. xx).* Et alibi: *Qui major est vestrum, erit minister vester (Marc. x),* » et reliqua Nempe ponens, nullus primas, nullus metropolitanus, diœcesiani ecclesiam vel parochianum, vel aliquid ejus parochiæ præsumat excommunicare, aliquidve agere, absque ejus consilio vel judicio, non videtur hic primatibus de comprimatibus, vel metropolitanis de comprovincialibus id inculcasse, cum expunxit diœcesiani ecclesiam vel parochianum, vel aliquid, ejus parochiæ: sed ibi absque ambiguitate intelligendum est, quod non licet agere primati, multominus etiam metropolitanis, ut diœcesiani ecclesiam vel parochianum, vel aliquid ejus parochiæ præsumat excommunicare vel judicare. Nec minus ibi patet, quia non licet metropolitanis in parochia sui metropolitani hoc usurpare, quod neque in diœcesiani sibi conceditur at-

tentare. Sed ostenditur in eodem capitulo quid illi liceat ac expediat, ubi annectitur sic, sed quidquid de provincialium episcoporum causis, eorumque ecclesiarum et clericorum atque sæcularium necessitatibus agere aut disponere necesse fuerit, hoc cum omnium consensu comprovincialium agatur pontificum. Nec tacuit etiam actionis modum dicens, « Non aliquo dominationis fastu, sed humillima et concordii administratione, sicut Dominus ait: *Non veni ministrari, sed ministrare* (*Matth. xx*); et alibi: *Qui major est vestrum, erit minister vester* (*Marc. x*). » Ubi non aliquis dominationis fastus intelligi poterat, qui se soli inter se aut vicissim judicarent, aut vicissim spernerent, essetque ordo confusus. Et quod in eodem continetur capitulo intueamur: « Sed hoc observent quod ab apostolis ac Patribus ex prædecessoribus nostris est statutum, et a nobis confirmatum, id est, Si quis metropolitanus episcopus, nisi quod ad suam solummodo propriam pertinet parochiam, sine consilio et voluntate omnium comprovincialium episcoporum, extra aliquid agere tentaverit, gradus sui periculo subjacebit, et quod egerit irritum habeatur et vacuum. » Si hoc metropolitanis observandum cum comropolitanis, non cum diocæsanis esset statutum, non præfigeretur, Si quis metropolitanus episcopus, nisi quod ad suam solummodo propriam pertinet parochiam: sed consequenter connecteretur, nisi quod ad suam solummodo propriam pertinet parochiam et diocæsim. Et quod sequitur, sine consilio et voluntate omnium comprovincialium episcoporum extra aliquid agere tentaverit, si archiepiscopi hoc de archiepiscopis observandum tenuerint, illud canon cadet quod accepto fertis, perfectum concilium est, ubi metropolitanus cum suis suffraganeis fuerit: quia nullus archiepiscopus de coepiscoporum causis sine consilio et voluntate omnium comprovincialium ut secundum vos loquar coarchiepiscoporum tractare vel diffinire poterit: quia si extra aliquid agere tentaverit, gradus sui periculo subjacebit, et quod egerit irritum habeatur et vacuum. Ecce magis hic perdit vestra archiepiscopalis dignitas quam acquirit; quoniam istud minus est, si nihil nisi quod solummodo ad vestram propriam pertinet parochiam agere possitis sine consilio ac voluntate omnium comprovincialium archiepiscoporum, et illud multo majoris est potestatis, sicut a sanctis Patribus institutum est, ut cum consilio vestrorum comprovincialium coepiscoporum quidquid ex ipsorum causis, eorumque ecclesiarum et clericorum atque sæcularium necessitatibus, agere aut disponere necesse fuerit, si nihil contradictionis emerit, unde appelletur, tractetis ac perfecte diffiniatis, et de his tantum quæ ratio et necessitas exposcit consensum comprovincialium coarchiepiscoporum requiratis.

Scripsit etiam præfatus papa Callistus in alio capitulo de hac eadem re ad locum sit (*Ibid.*): « Nullus primas, nullus metropolitanus, nullusque reliquorum episcoporum, alterius adeat civitatem, aut

A ad possessionem accedat, quæ ad eum non pertinet, et alterius episcopi est parochiæ, super cujusquam dispositione, nisi vocatus ab eo cujus juris esse dignoscitur, ut quiddam ibi disponat, vel ordinet aut judicet, si sui gradus honore potiri voluerit. Sin aliter præsumperit, damnabitur, et non solum ille, sed cooperantes atque consentientes: quia sicut ordinatio, ita eis judicatio et aliarum rerum dispositio prohibetur. Nam qui ordinare non poterit qualiter judicabit? nullatenus procul dubio judicabit, aut judicare poterit. Quoniam sicut alterius uxor nec adulterari ab aliquo vel judicari aut disponi, nisi a proprio viro eo vivente permittitur: sic nec uxor episcopi, quæ ejus Ecclesia vel parochia indubitanter intelligitur, eo vivente absque ejus judicio et voluntate alteri judicare aut disponere, aut ejus concubitu frui, id est, ordinatione ullatenus conceditur. Unde ait Apostolus: *Alligata est uxor legi quandiu vir ejus vivit: eo vero defuncto, soluta est a lege viri* (*Rom. vii*). Similiter et sponsa episcopi, quia sponsa uxorque ejus dicitur Ecclesia, illo vivente ei est illi, gata eo vero defuncto soluta est, cui voluerit nubat, tantum in Domino, id est regulariter. Si enim eo vivente alteri nupserit, adultera judicabitur. Similiter et ille si alteram sponte duxerit, adulter æstimabitur, et communione privabitur. » Quod si solummodo inter primates et inter metropolitanos, nisi adderetur nullusque reliquorum episcoporum, diceretis fore observandum in parochiis coepiscoporum vestrorum auctoritate archiepiscopali presbyteros ac diacones ordinare eos, ac de eis eorumque causis, sine voluntate ipsorum, solus præter synodum judicia terminaretis, ac aliarum rerum dispositiones vobis vindicaretis: quod nulla invenimus Patrum synodo constitutum; nec ad episcopum, si archiepiscopus non sit, pertinere poterit quod in hoc capitulo habetur, quoniam sicut alterius uxor nec adulterari ab aliquo, vel judicari, aut disponi, nisi a proprio viro eo vivente permittitur: sic nec uxor episcopi, quæ ejus Ecclesia vel parochia indubitanter intelligitur, eo vivente absque ejus judicio et voluntate, alteri judicare, vel disponere, aut ejus concubitu frui, id est ordinatione, nullatenus conceditur.

Lucius quoque papa, quem vos recepisse cognovi, hæc eadem sic promulgat (*epist. unic. sub init.*). « Si quis metropolitanus episcopus, nisi quod ad suam solummodo propriam pertinet parochiam, sine consilio et voluntate omnium comprovincialium episcoporum, extra aliquid agere tentaverit, gradus sui periculo subjacebit, et quod egerit irritum habeatur et vacuum. Similiter autem auctoritate fulti apostolica præcipimus, ut nullus metropolitanus, absque cæterorum omnium comprovincialium episcoporum instantia, aliquorum audiat causas, quia irritæ erunt, et ipse causam, pro facto dabit. » Ecce quia iste archiepiscopus etiam audire causas queritantium sine præsentia comprovincialium prohibuit.

Et quia in capitulo vestro quod præposui, habetur sic. « Sed his scilicet verbis Callisti, et aliis regu-

larum constitutionibus, invenies hoc observare de-
bere unumquemque metropolitanum in provincia
alterius metropolitani, • accedat prædecessor isto-
rum, Romanæ sedis æque antistes Anicius, et si hæc
non sufficiunt, omnem amphibologiam hujus intel-
ligentiæ omnimodis procul removeat. Inquit enim
sic (*Anic. epist. unic.*) : • Ipse autem archiepiscopus
nihil de coepiscoporum causis, aut aliis communibus,
juxta statuta apostolorum, absque cunctorum illo-
rum agat consilio, nec illi nisi quantum ad proprias
parochias pertinet sine suo : quoniam tali gaudet
ex concordia Altissimus, et gloriatur in membris
suis. Reliqui vero qui alias metropolitanas sedes
adepti sunt, non primates, sed metropolitani nomi-
nentur. Si autem aliquis metropolitanorum inflatus
fuerit, et sine omnium comprovincialium præsentiali
consilio episcoporum, aut eorum aut alias causas,
nisi eas tantum quæ ad propriam suam pertinent
parochiam, agere aut eos gravare voluerit, ab om-
nibus districte corrigatur, ne talia deinceps præsu-
mere audeat. Si vero incorrigibilis eisque inobediens
apparuerit, ad hanc apostolicam sedem, cui omnia
episcoporum judicia terminari præcepta sunt, ejus
contumacia referatur, ut vindicta de eo fiat, et cæ-
teri timorem habeant. Si autem propter nimiam
longinquitatem, aut temporis incommoditatem, vel
itineris asperitatem, grave ad hanc sedem ejus cau-
sam deferre fuerit, tunc ad ejus primatem causa de-
feratur, et penes ipsum hujus sanctæ sedis auctori-
tate judicetur. Similiter, si aliquis episcoporum
proprium metropolitanum suspectum habuerit, apud
primatem dioceseos, aut apud hanc apostolicam
sedem audiatur : *Qui major est vestrum, secundum
jussionem, sit vester minister (Matth. xx)* ; et :
*Quanto major es, in omnibus humilia te ipsum (Eccli.
iii)*. Charissimi, nolite inter vos contendere, nec
quærat aliquis major esse, sed, juxta Apostolum, di-
ligite vos invicem, quoniam charitas ex Deo est, et
omnis qui diligit ex Deo natus est, et cognoscit
Deum. Qui non diligit, non novit Deum, quoniam
Deus charitas est (*I Joan. iv*). • Enimvero dicens,
• Ipse vero autem archiepiscopus nihil de coepisco-
porum causis, aut aliis communibus, juxta statuta
apostolorum, absque cunctorum illorum agat con-
silio, • distinguendo nihil de coepiscoporum causis,
non de coarchiepiscoporum permittit interpretari.
Subdendo quoque, • absque cunctorum illorum agat
consilio, • illorum, quod est pronomen relativum ac
demonstrativum, ad personas respicit coepiscopo-
rum, nec sinit subaudiri coarchiepiscoporum.

Trium istorum sic posuisse sufficiat testimonia,
quibus reliqui apostolicæ sedis pontifices astipulando
attestantur. Et clarere credo, quia ea quæ de Cal-
listi papæ cæterorumque suorum prædecessorum ac
successorum constitutionibus collegi, non prave, sed
plane intellexi. Decernit enim Antiochenum ita
concilium (*can. 9*) : • Per singulas rejiones epi-
scopos convenit nosse, metropolitanum episco-
pum sollicitudinem totius provinciæ gerere : pro-

pter quod et ad metropolim omnes undique qui ne-
gotia videntur habere concurrant. Unde placuit eum
honore præcellere, et nihil amplius præter eum
cæteros episcopos agere, secundum antiquam a pa-
tribus nostris regulam constitutam, nisi ea tantum
quæ ad suam dioccesim pertinent, possessionesque
subjectas. Unusquisque enim episcopus habet suæ
parochiæ potestatem, ut regat juxta reverentiam
singulis competentem, et providentiam gerat omnis
possessionis quæ sub ejus est potestate. Ita ut pre-
sbyteros et diaconos ordinet, et singula suo judicio
comprehendat : amplius autem nihil agere tentet
præter antistitem metropolitanum, nec metropolita-
nus, sine cæterorum gerat consilio sacerdotum. •
Ecce ostenditur quia sollicitudinem gerere debet
totius provinciæ metropolitanus, et quod ad metro-
polim eos qui negotia habere videntur, concurrere
oporteat. Quid tamen inde exsequendum metropoli-
tani sit sollicitudini, non in hoc capitulo evidenter
exprimitur, quia hic omnia comprehendere non potue-
runt præter hoc quod dicitur, • nec metropolitanus
sine cæterorum gerat consilio sacerdotum. •

Sed inde apertius Africanum decernit concilium :
• Item placuit ut presbyteri, diaconi, vel cæteri cle-
rici inferiores, in causis quas habuerint, si de judi-
ciis episcoporum suorum questi fuerint, vicini epi-
scopi eos cum consensu sui episcopi audiant, et inter
eos diffiniant adhibiti ab eis episcopi. Quod si et ab
eis provocandum putaverint, provocent ad primates
suarum provinciarum, sicut et de episcopis consti-
tutum est. •

Et in Sardicensi ita adhuc latius habetur concilio :
Osius episcopus dixit (*can. 16*) : Hoc quoque omnibus
placet, ut si diaconus, sive presbyter, sive quis cle-
ricorum, ab episcopo suo communionem fuerit priva-
tus, et ad alterum perrexerit episcopum, et sciens ad
quem confugerit, eum ab episcopo suo fuisse abje-
ctum, non oportet ut ei communionem indulgeat.
Quod si fecerit, sciat se convocatis episcopis causas
esse dicturum. Universi dixerunt : • Hoc statutum et
pacem servabit, et concordiam custodiet. • Et ne
dici possit hoc archiepiscopis non præjudicare capi-
tulum, in eo quod inquit, • ut sive diaconus, sive
presbyter, sive quis clericorum, ab episcopo suo com-
munionem fuerit privatus, et ad alterum perrexerit
episcopum, • quia non admisit, aut ad archiepisco-
pum, sequens de hac eadem re diligentius ejusdem
concilii perscrutatur capitulum. Osius Episcopus
dixit (*can. 17*) : Quod me adhuc movet reticere
non debeo. Si episcopus quis forte iracundus, quod
esse non debet, cito et aspere commovetur adversus
presbyterum sive diaconum suum, et exterminare eum
voluerit de ecclesia, providendum est ne innocens
damnetur, aut perdat communionem ; et ideo ha-
beat potestatem is qui abjectus est, ut episcopos fini-
timos interpellet, et causa ejus audiatur, ac diligen-
tius tractetur, quia non oportet ei negari audientiam
roganti. Et ille episcopus, qui juste aut injuste eum
abjecit, patienter accipiat ut negotium discutiatur,

ut vel probetur sententia ejus a plurimis, vel emendetur. Tamen priusquam omnia diligenter et fideliter examinentur, eum qui fuerit a communione separatus, ante cognitionem nullus debet præsumere ut eum communioni societ. Hi vero qui conveniunt ad audiendum, si viderint clericorum esse fastidium et superbiam, quia jam non decet ut episcopus injuriam vel contumeliam patiat, severioribus eos verbis castigent, ut obediant honesta præcipienti episcopo: quia sicut ille clericis sincerum exhibere debet amorem charitatis, ita quoque vicissim ministri infucata debent episcopo suo exhibere obsequia. » Quod dicitur hic, « habeat potestatem is qui abjectus est ut episcopos finitimos interpellat, et causa ejus audiat ac diligentius tractetur, quia non oportet ei negati audientiam roganti, » patet quia dum ad metropolim uti Antiochenum dicit concilium concurrerit, ac audientiam ab episcopo rogaverit qui sollicitudinem provinciæ gerit, ille qui abjectus est potestatem habens, finitimos episcopos ad hoc debere congregari, qui negotium discutientes, aut probabunt sententiam episcopi aut emendabunt: quæ a plurimis est mutanda, non solius archiepiscopi deliberatione destruenda, quia quod subditur: « Tamen priusquam omnia diligenter et fideliter examinentur, eum qui fuerit a communione separatus, ante cognitionem nullus debet præsumere ut eum communioni societ, » non exceptit archiepiscopum: quia ubi dicitur nullus, non supersedet ullus.

Nicænum quoque quid ex hoc decernat concilium attendamus, quo ait (*can. 5*): De his qui communione privantur, seu ex clero, seu ex laico ordine, ab episcopis per unamquamque provinciam, sententia regularis obtineat, ut hi qui abjiciuntur ab aliis non recipiantur, requiratur autem ne pusillanimitate aut contentione vel aliquolibet episcopi vitio videatur a congregatione seclusus. Ut hoc ergo decentius inquiratur, bene placuit annis singulis per unamquamque provinciam bis in anno concilia celebrari, ut communiter omnibus simul episcopis congregatis provinciæ, discutiantur hujusmodi quæstiones, et sic qui suo peccaverunt evidenter episcopo, excommunicati rationabiliter ab omnibus æstimentur, usquequo vel in communi, vel episcopo placeat humaniorem pro talibus ferre sententiam, » Ergo communiter omnibus simul episcopis congregatis provinciæ hæc quæstiones discuti jubentur, ac excommunicatos ab omnibus rationabiliter æstimari, usquequo vel in communi vel episcopo placeat humaniorem pro talibus ferre sententiam. Nulli archiepiscoporum potestas datur, ut sua sola auctoritate coepiscopi sententia evacuetur. Soli debetur hoc privilegium Romanæ sedis pontifici, utpote qui de omni Ecclesia fas habet judicandi.

Docet quidem papa Alexander in fine suæ epistolæ quod « non tantum attendenda sunt quæ fiunt, quantum quo animo fiunt (*epist. 4*). » Nempe cum hoc examissim, tam in vobis quam in me fuerit perscrutum, patebit illico inde æquitatis emolumentum.

A Dicam tamen pro multis quæ suo loco exsequenda erunt paucula. Domino dicente primo parenti nostro, in quocunque die ex ligno sibi vetito comederet, quod morte moreretur (*Gen. 11*), non ideo dixit ut pse comederet et morte moreretur, scilicet corpore et anima: sed ideo illud intulit, ne comederet, et non morte moreretur, sed vita viveret. Suadente autem diabolo, ut si ex ligno vetito comederent sicut dii essent futuri, scilicet parentes nostri, non ideo persuasit ut fierent quod prætendebat, sed ut amitterent esse quod fiendi erant si non comedissent. Ecce quia interdictio Domini ad hoc præcedebat, ut mors evaderetur, resolutio diaboli ad hoc inducta, ut vita evacuaretur. Et quia secundum illud papæ Alexandri statutum, « non tantum attendenda sunt quæ fiunt quantum quo animo fiunt, » cum ex ordine suo loco et tempore cujus est meam audierit interdictionem, judicabit quo animo, qua intentione eam fecerim, utrum quo ex ea aliquod malum sequeretur, aut alicujus periculum procederet, aut locus violandi apostolicæ sedis decreta aperiretur, aut, ut ita dicam, delinquendi contra omnes leges tam divinas quam humanas facultas daretur: nam lex propter transgressores posita est; an ut hæc ne fierent satagere maluerim nihilominus ponderabit.

Revolventur ab initio apostolicæ sedis decreta, et considerabitur in ipsis cur excommunicatio facienda sit, et quibus ac a quibus, quin et a quibus exeundum ac separandum sit, cum quibus nec cibum sumi, quanto minus nec missam oporteat celebrari. Certe si qui non corrigit resecanda committit, ac qui in talibus tacet consequenter et cohibetur, et væ propheticum illi tacenti imminet, multo magis qui ea docet, per quæ hæc fieri quoquomodo a quibusque præsumantur, non in hominem tantum fratrem, sed in Deum Dominum, ac per hoc in ipsam sacrosanctam religionem prævaricari convincitur. Quod non me pro me dicere reamini, quasi propria instigatum injuria: quia Deo teste pro cavendo potius ecclesiastici ordinis detrimento vobis scribo, uti scriptum est: *Nolite locum dare diabolo (Ephes. 1v)*. Nec unum, scitote, apicem ab ore meo dictatum apparere optarem vel opto, qui vestræ paternitati displiceret, vel decentiæ vestræ non congrueret. Sed non possum de his quibus gratis impetor, pro scire me vel tandem coactus non expedire. Forte in hyperbaton modum excessi, ad superiora suspiciam. De hoc quod scripsistis: « Nam etsi schedula a te mihi directa quiddam rationis vel auctoritatis habere videretur, hoc tamen debes discernere, quia sicuti ubi reclamatio certa suscipitur, causa ventilatur, ratio postulatur, præsumptio vel usurpationis temeritas non invenitur, sed justitia requiritur, et æquitas conservatur, censura distractionis canonicæ vacat. » Si schedula quiddam rationis vel auctoritatis habet, quam superius mendacem descripsistis, bonum est ut illud observetur. Quod autem de susceptione reclamationis certæ dicitis, qualiter suscepta sit eo-

de quibus dicitis, reclamatio superius descripta quomodo ventilata fuerit demonstravi, et ipsorum cuius juris sit quam habent satis, si tamen absque præsumptione ac temeritate a secuta est, et æquitas mihi conservata: qui superius explicavi, causa rationis reddendæ dum prænominati cognitores, sine quibus differri non poterat, defuerunt adfui, ut de causa statutis sileam, ex ipsis pro re huiusmodi vestræ auctoritatis, et regi pistis ut præmissi animadverti valebit: in quibus ad locum ita inferentes: « Unde constat, quia si carere eo quod per mendacium impetravit, cautius investigetur rei veritas antequam per mendacium nisi inquisitionem impetret, dicente et cauto rege, *Causam quam nesciebam, diligenter investigabam (Job xxix)*. Et ideo facile ni potest, quia in istis non censura districtiōis icæ vacat, sed potius exaggeranda in eos esset discendum qui sunt devii a ratione et auctoritate: æquitate, et in contemptus pertinacia obdu-

d mihi scripsistis, « Hortor et moneo te, fraterrime, paterna et metropolitana secundum regulas auctoritate, ut non per hæc commenta mihi misisti, præceptis, sicut mihi mandasti, sis referendam sententiam, » ut secundum vos loquere de his commentis quæ modo falsitatis, modo rationis auctoritatisve habere dicitis, quia us respondi, nunc plura omittens, ex vestrali in eadem synodo epistola generaliter propter hæc præcipitatione considerandum ut videtur fas est. Posuistis enim in ipsa sancti papæ institutum quo ait (*epist. unic. sub fin.*): « um ecclesiasticarum et facultatum raptores abus sanctæ Ecclesiæ anathematizatos apostolorum auctoritate pellimus et damnamus, atque sacrilegisse judicamus, et non solum eos, sed et omnes consentientes eis, quia non solum qui faciunt rei nentur, sed etiam qui facientibus consentiunt. nim pœna et agentes et consentientes comprehendunt. » Et sic tanti papæ prosecutores attestando: « A qua pœna consensus liberi esse non possunt illi quorum ministerium est, et qui talia prohibere, comprimere et emendare, et ea non it corrigere. » Ergo non est præceptis tam necessitas rerum ecclesiasticarum devastatores ac diest a sacrilegio prohibere et comprimere, ac obduratis juxta apostolica decreta severius. Etenim quoque in quaternionibus vestris, o regi pistis pro huiusmodi re datis, sic scriad locum: « Qui ergo stipendia ecclesiæ, unque sint ordinis, loci, vel dignitatis accisi pro illius salute ac quietis honore atque ione solliciti ac pro viribus non laborant, inquin et ad iudicium illa sibi usurpant. » Ergo iudicium desides et non proficientes illa sibi nent, nunquidnam iudicari non debent, qui res asticas ut sacrilegi devastant, et in eas dire-

A ptores insiliunt? Quod dicitis, « Præsertim cum sufficientissime jam te hinc commonuerim, redarguerim, et etiam ex auctoritatibus divinis instruxerim. » Ecce quomodo hinc me tunc instruxistis. Quod autem ulli meorum contra rationem unquam fecerim, nulla a vobis redargutione sum adhuc comprobatus, sed tunc vobis libuit dicere quod licuit. Annectitis etiam, « Sed patienter interim tolera quæ videntur tuæ potestati contraria, qui dicere cum psalmista debes: *Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores, prolongaverunt iniquitatem suam (Psal. cxxviii)*. In patientia, inquit Dominus, possidebitis animas vestras (*Luc. xxi*), et reliqua perplura de patientia dogmatizantes. » Certe gemens respondeo, quia postquam Romam directum parvitas meæ legatum recepi Deo propitio reversum, vobisque pro certo me ut devoveram, ac illac mandaveram, iturum velle non abscondi; nullam ex meis meæque Ecclesiæ necessitatibus aliam potui in vobis invenire consolationem: pro qua tamen re potiore in vobis dignum erat ut sensissem veluti de patre pietatis ac dilectionis dulcedinem, atque archiepiscopalem auctoritatis ac vestræ suffragationem. De fabricatione vero supra dorsum meum fateor non condignam posse meis peccatis eam impleri, nec illius me esse gratiæ, ut eam digne etiam modicam merear sustinere. Illud tamen Comicus forte ludens verum inquit, Facile cum valemus ægris consilia damus. Ubi et reminiscor beati Job ad suos dicentis amicos: *Onerosi consolatores omnes vos (Job. xvi)*. Sed sanctus pius ac humilis accedat Augustinus, qui se inclinare dignetur, ac me jacentem manu suæ benignitatis erigere.

Ex libro uno de diversis Quæstionibus, quæst. 71 de eo quod dicit Apostolus: Invicem onera vestra portate (Gal. vi), etc.

Quia Veteris Testamenti custodia timorem habebat, non potuit apertius significari Novi Testamenti donum esse charitatem, quam hoc loco ubi Apostolus ait: *Invicem onera vestra portate, et sic adimplebitis legem Christi*. Hanc enim legem Christi dicere intelligitur, quia ipse Dominus præcepit ut nos invicem diligamus, tantum in ea sententia præcepti pondus constituens, ut diceret: *In hoc cognoscetur quoniam discipuli mei estis, si vos invicem diligatis (Joan. xiii)*. Hujus autem dilectionis officium est, invicem onera nostra portare. Sed hoc officium non est sempiternum: perducet sane ad beatitudinem sempiternam, in qua nulla erunt onera nostra quæ invicem portare jubeamur. Nunc vero cum in hac vita, id est in hac via sumus, onera nostra portemus, ut ad eam vitam quæ caret omni onere perveniamus. Sicut enim de cervis nonnulli talium cognitionum studiosi scripserunt, cum fretum ad insulas transeunt pasuorum gratia, sic se ordinant, ut onera capitum suorum, quæ gestant in cornibus, super invicem portent, ita ut posterior super anteriorem cervice projecta caput collocet; et quia necesse est unum esse qui cæteros præcedens, non ante se ha-

beat cui caput inclinet, vicibus dicuntur id agere, ut lassatus suis capitis onere ille qui præcedit post omnes redeat, et ei suscedat cujus ferebat caput, cum ipse præiret : ita invicem onera sua portantes fretum transeunt, donec veniant ad terræ stabilitatem (*Plin. lib. viii cap. 32*). Istam cervorum naturam fortasse intenderit Salomon cum ait : *Cervus amicitiae et pullus gratiarum tuarum colloquatur tecum (Prov. v, sec. LXX)*. Nihil enim sic probat amicum, quemadmodum oneris amici portatio.

Nec tamen invicem portaremus onera nostra, si unum tempus esset infirmitatis amborum qui onera sua sustinent, aut unum infirmitatis genus ; sed diversa tempora, diversa genera infirmitatis faciunt ut onera nostra invicem portare valeamus. Verbi gratia, iram fratris tunc portabis, cum tu adversus eum non irasceris, ut rursus eo tempore quo te ira præoccupaverit, ille te lenitate et tranquillitate supportet. Hoc exemplum ad id pertinet, cum diversa sunt opera portantium onera sua, quamvis ipsa diversa non sit infirmitas : in ambobus enim ad invicem ita portatur. Ad diversum autem infirmitatis genus aliud exemplum videndum est : veluti si quis in se loquacitatem vicerit, et pertinaciam nondum vicerit alius vero adhuc loquax, sed jam pertinax non sit ; debet ille hujus loquacitatem, et iste illius pertinaciam, donec illud in illo, et hoc in isto sanctur, charitate portare. Par quippe infirmitas in duobus si uno accidat tempore, tolerare se invicem non valent, cum adversum se intenditur. Nam adversus aliquem tertium et duo irati sibi conveniunt, et se tolerant : quanquam nec tolerare, sed invicem consolaris, sicut et tristes de re una magnis se portant, et quasi incumbunt sibi, quam si unus tristis esset, alius et gauderet : si autem adversum se tristes sunt, prorsus se tolerare non possunt. Et ideo in hujusmodi affectionibus suscipienda et aliquantulum ipsa ægritudo, de qua vis per te alium liberari, et sic suscipienda, ut ad auxilium, non ad æqualitatem miseriæ valeat, quemadmodum se inclinat, qui manum jacenti porrigit. Non enim se projicit, ut ambo jaceant, sed incurvat tamen, ut jacentem erigat.

Neque ulla res officiosum istum laborem ad portanda onera aliorum facit libenter impendi, nisi cum cogitamus quanta pro nobis tulerit Dominus. Hinc enim admonens ait Apostolus : *Hoc sentite in vobis quod et in Christo Jesu. Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo. Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis (Philip. ii)*. Superius autem dixerat : *Non quæ sua sunt unusquisque intendens, sed quæ aliorum (Ibid.)*. Huic sententiæ connexuit quod dictum est. Nam ita sequitur : *Hoc enim sentite in vobis, quod et in Christo Jesu*. Ad hoc duntaxat, ut quemadmodum ille in eo quod *Verbum caro factum est et habitavit in nobis (Joan. i)*, et sine peccato cum esset, peccata nostra suscepit, non at-

tendit sua, sed nostra : ita et nos libenter ad ejus imitationem invicem onera nostra portemus.

Huic cogitationi accedit etiam illa cogitatio, quia ille suscepit hominem, nos autem homines sumus : et considerare debemus quod ægritudinem sive animi, sive corporis, quam in homine alio videmus, etiam nos habere potuimus aut possumus. Hoc ergo exhibeamus ei, cujus infirmitatem portare volumus, quod ab illo nobis vellemus exhiberi, si forte nos in ea essemus, et ipse non esset. Ad hoc pertinet quod ipse Apostolus ait : *Omnibus omnia factus sum, ut omnes lucrifacerem (I Cor. ix)*. Cogitando scilicet, in eo vitio etiam se esse potuisse, unde cupiebat alium liberari. Compatiendo enim potius id agebat, non mentiendo, sicut quidam suspicantur, et hi maxime, qui mendaciis defendendis quæ negare non possunt, alicujus magni exempli patrociniū requirunt.

Deinde etiam illud cogitandum, nullum esse hominem, qui non possit habere aliquod bonum, quod tu nondum habes, etsi lateat, in quo sine dubio possit te esse superior. Quæ cogitatio ad contundendam et edomandam superbiam valet, ne arbitreris quoniam tua quædam bona eminent et apparent, ideo alterum nulla habere quæ lateant, et fortasse majoris ponderis bona, quibus te superat nescientem. Non enim falli nos, aut adulatione potius uti Apostolus jubet cum dicit : *Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam, sed in humilitate mentis, alter alterum existimantes superiorem sibi (Philip. ii)*. Non hoc ita debemus existimare, ut non existimemus, sed nos existimare fingamus, sed vere existimemus posse esse aliquid occultum in alio, quo sit nobis superior, etiamsi bonum nostrum, quod illo videmur superiores esse, non sit occultum. Istæ cogitationes, deprimentes superbiam, et augentes charitatem, faciunt onera fraterna invicem non solum æquo animo, sed etiam libentissime sustineri. Nullo modo autem de quoquam homine incognito ferenda sententia est, et nemo nisi per amicitiam cognoscitur. Et ideo amicorum mala firmiter sustinemus, quia bona eorum nos delectant et tenent.

Nullius itaque repudianda est amicitia sese ingerentis ad amicitiam copulandam, non ut statim recipiatur, sed ut recipiendus optetur, atque ita tractetur ut recipi possit. Illum enim receptum in amicitiam possumus dicere, cui omnia nostra consilia refundere audemus. Et si quisquam est, qui se non audeat ingerere ad amicitiam faciendam, nisi cum aliquo nostro temporali honore aut dignitate revocetur, descendendum est ad eum, et offerendum illi quadam comitate et submissione animi, quod per se ipse non audeat. Sane quamvis rarius, tamen aliquoties accidit, ut ejus quem volumus in amicitiam recipere, prius nobis innotescant mala quam bona, quibus offensi, et quodammodo percussi, relinquimus eum, et ad bonorum ejus quæ forte occultiora sunt indagacionem non pervenimus. Admonet itaque Dominus Jesus Christus, qui nos vult effici imitatores suos, ut ejus infirma toleremus, ut ad quædam sana, in

quorum delectatione acquiescamus, per charitatis A tolerantiam perducamur. Ait enim: *Non est opus sanis medicus, sed ægrotantibus* (Matth. ix). Ideoque si propter Christi charitatem, etiam eum qui omni ex parte fortassis ægrotat repellere ab animo non debemus, quoniam sanari potest per verbum Dei, quanto minus eum, qui propter nos videri potest totus ægrotus, quia quædam ejus saucia in primo ingressu amicitiae non potuimus sustinere, et quod est gravius, cum offensione animi de toto homine ausi sumus temerariam præjudicii ferre sententiam? non timentes quod dictum est: *Nolite judicare, ne judicemini; et, Qua mensura mensi fueritis, in ea remetietur vobis* (Matth. vii). Sæpe autem illa quæ bona sunt, prius apparent: in quibus etiam temerarium benevolentiae iudicium cavendum est, ne cum totum B bonum putaveris, ea quæ postea mala apparuerint, securum et imparatum te inveniant, et gravius offendant, ut eum quem temere dilexeras acerbius oderis, quod nefas est: quia etiamsi nulla ejus bona præcederent; et hæc quæ post apparuerint mala prius eminerent, toleranda tamen erant, donec omnia cum illo ageres, quibus talia sanari solent: quanto magis cum ea bona præcesserunt, quæ tanquam pignora nos debent ad posteriora toleranda constringere?

Ipsa est ergo lex Christi ut invicem onera nostra portemus. Christum autem diligendo facile sustinemus infirmitatem alterius, etiam quem nondum propter sua bona diligimus. Cogitamus enim, quia ille quem diligimus, Dominus propter eum mortuus est. Quam charitatem nobis apostolus Paulus ingessit C cum diceret: *Et peribit infirmus in tua conscientia, frater, propter quem Christus mortuus est* (I Cor. xi). Ut, si illum infirmum propter vitium quo infirmus est minus diligimus, illum in eo consideremus qui mortuus est propter ipsum. Christum autem non diligere, non infirmitas, sed mors est. Quapropter ingenti cura, et implorata Dei misericordia cogitandum est ne Christum negligamus propter infirmum, cum infirmum debeamus diligere propter Christum.

Itaque, domine pater, habet hic maxima paternitas vestra virtutum copiis perfecta, quid perfecte comedat: invenit et hic parvitas mea, nullis fulta probitatum præsiis, quid imperfecta sugat. Hæc est enim apposita forma, cui magnus et parvus jure imprimi possint: nec est invidiosa hujus viri persona, quam pro me agendam mediaticem introduxi D qualiscunque frater. Filius enim indignus sum nominari, ne vestra peream scientia. Fateor enim quia ea quæ taliter scribitis, non ex radice charitatis intelligo prodire, nec a fonte genuinæ pietatis manare. Non debet pro mea stultitia vestra fucari sapientia, quia stultitia mea illa est, cui non est necesse responderi: secundum senem efficiatur respondens ei similis, quoniam sicut intelligo sic loquor. Nunquam certe ad hoc de apostolicæ sedis privilegio efferendo scripsi, vel locutus fui, ut vestra in hoc minoraretur quantitas, sed imo ut vestra erga nos cresceret auctoritas: quod illud papæ Leonis enucleanter demon-

strat, ubi ait (*Epist. 93 ad episc. prov. Vien.*): « Ordinationem sibi singuli metropolitani suarum provinciarum cum his qui cæteros sacerdotii antiquitate præveniunt, restituto sibi per nos jure defendant. Alienum jus alter sibi non audeat vindicare: suis limitibus, suis terminis sit unusquisque contentus. Nam omnium Ecclesiarum statum et concordiam custodiri cupimus sacerdotum, ad unitatem vos vinculo charitatis hortantes, ut ea quæ a nobis, Deo inspirante et beatissimo Petro apostolo, discussis probatisque nunc omnibus causis, decreta sunt, pro vestra pace et dignitate servetis. Certe non tam nostro quam vestro honori proficere vos talia constituisse cognoscimus. Non enim nobis ordinationes vestrarum provinciarum defendimus, sed vobis per vestram sollicitudinem vindicamus, ne quid ulterius liceat novitati, nec præsumptori locus ultra jam pateat privilegia vestra cassandi. Nostræ enim gratulationi hoc solum crescere profitemur, si et apostolicæ sedis reverentia apud vos illibata servetur, et per sacerdotialis disciplinæ custodiam honori vestro perire quod suum est improbis usurpationibus non sinamus. »

Ecce quia magis honori metropolitanorum proficiunt ea quæ hoc modo statuit sedes apostolica, quam sibi conferant. Unde et omnem cor carneum habentem illud tangere debet, quod eodem ejusdem papæ tomo disseritur de quocunque qui ejus potestatem tentat infringere. Ait enim (*ibid. in princ.*): « Divinæ cultum religionis, quem in omnes gentes, omnesque nationes Dei voluit gratia coruscare, ita Dominus noster Jesus Christus, humani generis Salvator, ad omnium apostolorum officium pertinere voluit, ut in beatissimo Petro apostolorum omnium summo principaliter collocaret, et ab ipso quasi quodam capite dona sua vellet in corpus omne manare, ut exsortem se mysterii intelligeret esse divini, qui ausus fuisset a petræ soliditate recedere. Hunc enim in consortium individuae unitatis assumptum, id quod ipse erat voluit nominari dicendo: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam* (Matth. xvi), ut æterni templi ædificatio mirabili munere gratiæ Dei, in Petri soliditate consisteret. Verum hanc petræ istius sacratissimam firmitatem, Deo ut diximus ædificante, constructam, nimis impia vult præsumptione violare, quisquis ejus potestatem tentat infringere, favendo cupiditatibus suis, et id quod accepit a veteribus non sequendo, cum nulli subditum legi, nullis institutionis Dominicæ credit regulis contineri, a vestro nostroque per novæ usurpationis ambitum more desciscens, præsumendo illicita, et quæ custodire debuit negligendo. Verum hæc nos, Deo ut credimus aspirante, servata circa vos nostræ charitatis gratia, quam sanctitati vestræ apostolica semper sedes, ut meministis, impendit, nitimur consilio maturiore corrigere, et vestrarum Ecclesiarum statum communicato vobiscum labore componere: non nova instituentes, sed vetera renovantes, ut in status consuetudine, quæ nobis a no-

stris patribus est tradita, perduremus, et Deo nostro per boni operis ministerium, remotis perturbationum scandalis placeamus. » Et in status consuetudine quæ a patribus est tradita perdurantes, tam iste quam omnes sui prædecessores ac successores placere delegerunt, qui archiepiscopalem præstabilitatem debito honore munerati sunt, et episcopalem dignitatem apta ædificatione composuerunt, et in structura domus Domini tanta altitudine collocarunt, ne ab improborum hominum jaculis viribus ullis possint collidi. *Omne regnum in seipsum divisum, ait Dominus, desolabitur (Matth. XII).* Non istud regnum debet dividi, in quibus est cor unum et anima una in uno spiritu.

Sed nunquidnam non aperiatur domino meo quod mea adhuc volvitur mente? Quanto major apud sæculares prædicatur apostolica potestas, tanto magis apud ipsos post illam prævalebat archiepiscopalis auctoritas. Honor enim subditi potestas est prælati; quoniam si humiliatur prælatus, quicumque ei subduntur, ex ipsius diminoratione consequenter attenuantur. Sic et episcopalis vilescit dignitas, si Archiepiscopalis non roboretur præstabilitas. Et dicam adhuc, Domine, dicam: Nunquidnam alicui archiepiscoporum erit dicendum non valere sui coepiscopi excommunicationem? Unde plura superius explicui, sed unum adjiciam. Nunquid non coepiscopi eundem ordinant archiepiscopum? Nunquid aliorum verborum benedictio archiepiscopalis quam episcopalis componitur? Nunquid non benedictionis summa episcopo munere divino largitur? An valet episcopus ab archiepiscopo solo ordinari, ut ab eo solo merito debeat de suis judiciis judicari? Nam Symmachus papa testatur (*epist. 1 ad Eon.*): « Ad Trinitatis instar, cujus una est atque individua potestas, unum esse per diversos antistites sacerdotium, » nec sanctius in justo, nec minus in peccatore. Sane tamen provisum est ne omnes omnia sibi vindicarent; et ideo adsunt in singulis provinciis, quorum inter fratres habeatur prima sententia, quibus si dignitas communis non est, ordo tamen ejusdem generis est: unde et generalis est. At vos, domine pater, custos estis positus in vineis. Vineam vestram nolite non custodire, quæ vestra sunt, sed quæ coepiscoporum vestrorum, memores optantis fieri anathema pro fratrum salute (*Rom. IX*). Cur igitur, cum sim pulvis et cinis, vobis templo Dei vivi hæc mutire præsumo? Certe pro debita devotione, non pro digna ad magnitudinem vestram dictione, imperitus scientia, sed de inscientia præfatus mellifluo ore me confortat Augustinus ubi ait: « Si ergo non vacat omnes paginas sanctas perscrutari, omnia volumina sermonum evolvere, omnia Scripturarum secreta penetrare, tene charitatem ubi pendent omnia: ita tenebis quod ibi didicisti. » Et item idem: « Charitas ergo est vinculum perfectionis, charitas supereminentiorem habet viam, supereminet scientiam, et super omnia præcepta est. » Et item: « Dilectio sanctos discerni a mundo facit, et unanimes

habitare in domo. » Et item: « Præposuit enim Apostolus charitatem linguis hominum et angelorum, præposuit miraculis fidei, præposuit scientiæ et prophetiæ, præposuit etiam illam magno operi misericordiæ, quo sua quæ possidet distribuit quisque pauperibus; et ad extremum præposuit etiam corporis passionibus omnibus (*I Cor. XIII*). Tam magnis rebus præposuit charitatem: ipsam habeto, et cuncta habebis, quia sine illa nihil proderit si quid habere poteris. » Et item: « Quale bonum est charitas ista, fratres? quid pretiosius? quid luminosius? quid firmitus? quid utilius? quid securius? Multa sunt Dei dona, quæ tamen habent et multi qui dicturi sunt: *Domine, in nomine tuo prophetavimus, in nomine tuo demonia ejecimus, in nomine tuo virtutes multas fecimus (Matth. VII)*. Non respondet ille, Non fecistis: non enim in conspectu tanti judicis mentiri audebunt, aut jactare quæ non fecerunt; sed quia charitatem non habuerint, respondet omnibus illis: *Non novi vos (Ibid.)*. Quomodo autem habet vel exiguam charitatem, qui etiam convictus non amat charitatem? » Et item: « Oportet itaque nobis qui charitatem integram custodire cupimus, ut ipsi charitati quo Deus est in nobis nullam injuriam faciamus, timentes illud quod scriptum est, *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum (Sap. 1)*. » Et item: « Quam cum habere homo cœperit, Spiritum sanctum habebit: quam si non habuerit, sine Spiritu sancto erit. Et quomodo corpus tuum, sine spiritu quidem si fuerit, mortuum est: sic anima tua sine Spiritu sancto, id est sine charitate si fuerit, mortua deputabitur. » Et item: « Istius ergo charitatis magnitudinem, quia nimirum divinitus per Spiritum sanctum diffunditur in cordibus nostris, qui cum patre et cum Dei adjutorio voluerit habere, sicut jam dictum est, nullum in eo vitium poterit dominari. Et revera, cum ipsa charitas Deus sit (*I Joan. IV*), quod malum prævalere contra hominem poterit, in quo charitas Deus habitaverit? » Et item: « Ipsa est virtus nostra, quia si in illa non fuerimus, nihil prodest quidquid aliud habuerimus. » Et item: « Excellentia namque charitatis ita est ex Deo, ut ipsa sit Deus. Nullum est isto Dei dono excellentius. Solum est quod dividit inter filios regni æterni, et filios perditionis æternæ. Dantur et alia per Spiritum munera; sed sine charitate pro nihilo sunt. Nisi ergo tantum imperiatur cuique Spiritus sanctus, ut eum Dei et proximi faciat amatorem, a sinistra non transit ad dexteram, nec Spiritus proprie dicitur donum, nisi propter dilectionem, quam qui non habuerit, si linguis hominum loquatur et angelorum, sonus æramenti est, et cymbalum tinniens. Etsi habuerit prophetiam, et scierit omnia sacramenta, et omnem scientiam et habuerit omnem fidem, ita ut montes transferat, nihil est. Et si distribuerit omnem substantiam suam, et si tradiderit corpus suum ut ardeat, nihil ei prodest (*I Cor. XIII*). Quantum ergo bonum est sine quo ad æternam vitam neminem tanta bona perducant? » et cætera.

Multi auctorum ex hac multa loquuntur; sed istius unius deflorationem mihi odorari sufficit. Cujus tantæ probitatis viri emolumenta non ostentando flagrantia vestræ apposui, sed mediatoris officio paternæ affectionis ac filialis æque devotionis assumpsi. Unde et ejusdem verba ad sanctum prolata Hieronymum, quæ vos non spernere confido, pro me vobis suadentia pono, inquietis (*epist.* 73): « Cur itaque conor contra fluminis tractum, ac non potius veniam peto? Obsecro ergo te per mansuetudinem Christi, ut si læsi te, dimittas mihi, nec me vicissim lædendo malum pro malo reddas. Lædes autem me, si mihi tacueris errorem meum, quem forte inveneris in factis vel dictis meis. Nam si ea in me reprehenderis quæ reprehendenda non sunt, te lædis magis quam me: quod absit a moribus et sancto proposito tuo, ut hoc facias voluntate lædendi, culpans in me aliquid dente maledico, quod mente veridica scis non esse culpandum. Ac per hoc aut benevolo corde arguas, etiamsi caret delicto quod arguendum putas: aut paterno affectu mulceas quem abjicere nequeas. Potest enim fieri ut tibi aliud videatur quam veritas habet, dum tamen abs te aliud non fiat quam charitas habet. Nam et ego amicissimam reprehensionem gratissime accipiam, etiamsi reprehendi non meruit quod recte defendi potest; aut agnoscam simul et benevolentiam tuam et culpam meam, et quantum Dominus donat, in alio gratus, in alio emendatus inveniar. Quid ergo, fortasse dura, sed certe salubria verba tua, tanquam cæstus Entelli, pertimescam? Cædebatur ille, non curabatur: et ideo vincebatur, non sanabatur. Ego autem, si medicinalem correptionem tuam tranquillus accepero, non dolebo. Si autem infirmitas velut humana, vel mea, etiam cum veraciter arguor, non potest nisi aliquantulum contristari, melius tumor capitis dolet dum curatur, quam dum ei parcitur, nec sanatur. Hoc est enim quod acute vidit qui dixit, Utiliores esse plerumque inimicos jurgantes, quam amicos objurgare metuentes. Illi enim, dum rixantur, dicunt aliquando vera quæ corrigamus: isti autem minorem quam oportet exhibent justitiæ libertatem, dum amicitia timent exasperare dulcedinem. Quapropter etsi bos, ut tibi videris, lassus senectute forte corporis, non vigore animi tamen, in area dominica fructuoso labore desudans; ecce sum, si quid per-

A peram dixi, fortius fige pedem: non mihi esse debet molestum pondus ætatis tuæ, dummodo conterantur paleæ culpæ meæ. » Et sic addit (*ibid.*): « Proinde lud quod in extremo epistolæ tuæ posuisti, cum magni desiderii suspirio vel lego, vel recolo. Utinam, inquis, mereremur complexus tuos, et collatione mutua vel doceremus aliqua, vel disceremus! Et ego dico: Utinam merear jam jamque paternitatis vestræ optatos magis vita complexus, et collatione mutua dulcedine paternitatis delibuta perfrui! Et utinam merear a vobis mihi expeditibilia discere, quem scio posse mihi omnia quæque necessaria exerere! Nam scio nunquam me ad comparisonem vestri scientia Scripturarum posse erudiri, etiamsi omnes dies vitæ meæ ad hoc studium vacasset ascisci. Unde ***** optarem scribi, quæ ad legendum forent parvitati meæ utilia, ad recolendum desiderabilia, et aliis ad demonstrandum, ut vestram decet gravitatem, laudabilia: quia melius est bonum nomen, quam divitiæ multæ, ne de vestra magnitudine ac modicitate mea ab aliquo in postmodum scriberetur. » Quod iste sanctus mediator Augustinus in eadem sic scribit epistola: « Quis denique amicus non formidetur quasi futurus inimicus, si potuit inter Hieronymum et Rufinum hoc quod plangimus exoriri? O misera et miseranda conditio! O infida in voluntatibus amicorum scientia præsentium, ubi nulla est præscientia futurorum! Sed quid hoc alteri de altero gemendum putem, quando ipse quidem sibi homo est ignotus in posterum? Novit enim utcunque forte, nunc vix qualis sit; qualis autem postea futurus sit ignorat. » Et quod in fine ejusdem ponit ita epistolæ: « Verumtamen illum habuerim aliquo modo mitiorem quam te isto modo armatiorem. » Vestra armata dignetur audire paternitas, quia mea mitis huic præcepto parere parata est parvitas, ne fiat quod addit sic: « Hoc magnum et triste miraculum est, ex amicitiiis talibus ad has inimicitias pervenisse; » — sed potius prosequatur protinus quod promittit: « Lætum erit et multo majus ex inimicitiiis talibus ad pristinam concordiam revertisse. » Quod continuo consequetur, si scientia surripiens cesset, et charitas cohibens non cesset. Ad quod Dominus dirigat corda nostra in charitate Dei, et patientia Christi, et Deus pacis et dilectionis, qui est Trinitas et unitas, sit semper vobiscum.

IX.

EPISTOLA EJUSDEM AD EUMDEM.

De consensu in excommunicationem ab eo factam quem requirebat.

Venerabili Rhemorum archiepiscopo HINC-MARO, D episcoporum minimus Laudunensis Ecclesiæ HINC-MARUS salutis Christicolæ munificentiam.

Quia adeo litteras mei consensus in excommunicatione a vobis facta requiritis, remandate litteris mihi quoque vestris, si ea in eadem addidistis etiam,

quæ tantillitati meæ videri rationi ac auctoritati congruere per Heddonem, parvitatibus meæ legatum, ac comministram mihi, Ecclesiæ quinetiam cui indignus præsideo præpositum, non ab re ut utique reor, vobis intimavi. Et equidem ipse demum de meo consensu, prout res deprecatur, coopto tempore

suscepto, quod omni sub sole adjacet rei locoque A prospecto nihilominus regulariter congruo, funditus et despective non detrectative tractandam pertractans, litteris dante Deo canonicis rescribendo respondere, voto compote et vita comite, cum actu-

tum tum accuratim procurabo. Alioquin reminiscor et in hoc negotio illius sapientis, cujus crebro agitis mentionem dicentis : Qui jubet impossibile, ipse se facit contemptibilem.

X.

RECLAMATIO ET PROCLAMATIO HINCMARI.

Qui quondam præerat Ecclesie Laudunensi.

Domine et summe pater patrum, et rector pontificum, Joannes nomine et meritis vocate, audi vocem proclamationis meæ, et exaudi vocem deprecationis meæ, compassus causæ calamitatis meæ. A Rhemorum archiepiscopo ad synodum sum vocatus ad Duziacum villam, quam constituit hebdomada prima mensis Augusti, et monuit me de certis causis paratum esse ibidem ut responderem. Ad quam cum festinasset, violentia hostili in medio itinere segregatus sum ab ovibus meis, privatus sum et spoliatus omnibus rebus meis, perductus sum ab eisdem hostibus usque ad præfatam villam. In qua cum consistere, jam stabat rex Carolus ante ipsum archiepiscopum meum, tenens in manu scripturam, reputans me esse perjurum, quia Romam sine sua voluntate miserim, et imputans quod eum accusaverim. Ad quæ idem archiepiscopus me respondere jussit. Cui ego respondi, quia pro his, de quibus me admonuerat in eadem synodo esse paratum ut responderem, paratus eram scriptis respondere : quæ scripta præ manibus tenui, sed ipse non permisit ut synodus scripta mea susciperet, quia sibi dari jubebat, sed ego suspecto dare volebam. De clerico autem meo, nomine Bertario, quem subito requisivit, sed requisitus non adfuit, respondi quia ipsi homines mecum veniebant, qui eum comprobaturi essent, si eis venire licuisset ; sed idem archiepiscopus de his nihil me postea appellavit, sed ad accusationem regis me respondere iterum atque iterum præcipiebat. Et ego reclamavi, quia non docebat canonica auctoritas, nudatum et suis rebus spoliatum, insuper et ab hostibus detentum, respondere ullatenus debere. Sed et addidi, quia non solum suspectum, sed manifestissime illum infestum habebam. Unde et apostolicam sedem appellavi pro amore Dei et honore sancti Petri, tam de ipsa accusatione regis, quam de præjudi-

cio quod ab ipso patiebar archiepiscopo. Legi manibus tenens auctoritates Julii papæ, et Felicis papæ, videlicet ea quæ ipsi in eis præfigunt de appellationibus episcoporum : quæ mihi servari appellando sedem apostolicam prostrato corpore expetii, sed nihil horum mea petitio obtinuit. Sed neque litteræ apostolicæ, quas mihi præsentialiter dederat, quoniam me vocabant, ut procrastinando venire non differrem, si status mei jacturam sustinere non vellem, quidquam prævaluerunt. Judicium præfatus archiepiscopus super me imposuit, ut ab episcopali removendus essem officio. Sed alii gemebant fluctabantque, inter quos nullum merebar pati inimicum. Scripta quidem ab eodem archiepiscopo ipsis imposita manibus tenentes, sed ore proferre nolentes, B inviti vix verba singultiebant, aditum tamen ad sedem apostolicam minime sperantes mihi posse denegari. Unde, salvo per omnia sedis apostolicæ iudicio, ipsi finem lectionis terminavere. Post hæc transmissus sum in exilium, in quo per duos annos sanus, sed aliquanto tempore ferro vinctus custoditus sum. Duobus annis ferme peractis, insuper cæcatus sum, et usque modo retentus, ad vos, et ad vestræ piissimæ serenitatis præsentiam, mox ut venire dimissus potui protinus accessi. Nunc autem vestram clementiam suppliciter exoro a vestra summa paternitate parari de me æquitatis iudicium, cui secundum canonicam institutionem, et decreta Romanorum pontificum reservatus et reservandus sum et fueram. Quod ob amorem Dei, et venerationem beati Petri, apud vestræ paternitatis pietatem C obtinere efflagito, tum pro multitudine miseriæ meæ, tum pro magnitudine pietatis vestræ : quæ accedatur clementissimi Redemptoris amore, qui nō proprio acquisivit sanguine, et qualemcunque sacro suo sacrauit munere.